

Kolme kertomusta kirjastopalvelujen kehittämiprosesseista - yleisten kirjastojen ESR-hanke

Tietoyhteiskunnan tilat ja sisällöt -hanke 2008–2011
Tampereen yliopiston osaprojektin loppuraportti

Nina Hynnä

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
Närings-, trafik- och miljöcentralen
Centre for Economic Development, Transport and the Environment

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

TTS Tietoyhteiskunnan
tilat ja sisällöt

Vipuvoimaa
EU:lta
2007–2013

Sisällysluettelo

1. Johdanto	4
2. Projektimuotoinen kehittäminen.....	5
2.1. Erilaisia lähestymistapoja kehittämiseen.....	5
2.2. Projekti kehittämisen ja muutoksen välineenä.....	5
2.3. Projekti väliaikaisena organisaationa	6
2.4. Kehittämiseen liittyvät tehtävät ja vaiheet.....	7
3. Tutkimusasetelma	8
3.1. Tutkimustehtävä.....	8
3.2. Tutkimuksen toteutus.....	8
3.3. Aineistot ja aineiston hankinta kehittämisprosessin eri vaiheissa	9
4. Tutkimuksen tulokset - kolme kertomusta projektimuotoisesta kehittämisestä.....	11
4.1. Hämeenlinnan kaupunginkirjaston kehittämiskertomus.....	12
4.2. Kouvolan kaupunginkirjaston kehittämiskertomus	29
4.3. Tampereen kaupunginkirjaston kehittämiskertomus	45
5. Kehittämiskertomusten kokoava analyysi.....	61
5.1. Kehittämisen perustelu ja tavoitteen määrittely	61
5.2. Projektien organisointi	61
5.3. Toteuttaminen	62
5.4. Kehittämisprosessien keskeiset edistävät ja estävät tekijät TTS-hankkeen osaprojekteissa	64
5.5. Projekteissa huomioitavia asioita.....	65
6. Tutkimus kirjastojen kehittämistoiminnan tukena	66
Lähteet	67

1. Johdanto

Eri toimialoilla, niin kuin kirjastoissakin, kehittämissuunnitelmat ja projektimuotoinen toiminta on omaksuttu osaksi organisaatioiden työkäytäntöjä. Empiiristä tutkimusta palvelujen projektimuotoisesta kehittämisestä spesifissä kontekstissa on kuitenkin tehty Suomessa vähän.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan kolmen projektiryhmän kehittämistyötä Tietoyhteiskunnan tilat ja sisällöt (TTS) -hankkeessa. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää miten kirjaston palveluita kehitetään projekteissa. TTS-hanke on ensimmäinen suomalainen yleisten kirjastojen yhteistyönä toteutettu ESR-hanke, johon osallistuvat myös Oulun ja Tampereen yliopistot tutkimusprojekteillaan. Suomessa on tehty pro gradu -tutkielma suomalaisten kunnallisten kirjastojen innovaatiotoiminnasta (Kemppi 2010). Koska suomalaisten yleisten kirjastojen kehittämistoiminnasta ei ole saatavilla muuta systemaattisesti kerättyä ja julkaistua tietoa, ovat TTS-hankkeen osaprojektit kiinnostava ja tärkeä tutkimuskohde.

TTS-hanke kuuluu opetusministeriön hallinnoimaan Manner-Suomen ESR-ohjelman toimintalinjaan ”Työmarkkinoiden toimintaa edistävien osaamis-, innovaatio- ja palvelujärjestelmien kehittäminen” ja valtakunnalliseen kehittämissuunnitelmaan ”Avoimissa oppimisympäristöissä aktiiviseksi kansalaiseksi”. Hanke ajoittuu ajalle 1.8.2008–31.12.2011. TTS-hankkeen tavoitteeksi on kirjattu projektisuunnitelmassa: ”Vahvistaa ja syventää kuntalaisten sisällöllisten tietoyhteiskuntataitoja kirjastojen ja muiden toimijoiden yhteistyöllä. Hankkeessa luodaan ja vakiinnutetaan kirjastojen työkäytäntöjä ja yhteistyömalleja, jotka ovat vielä uusia kirjastoissa ja jotka haastavat kirjastot kehittämään toimintaansa”. (Tietoyhteiskunnan tilat ja sisällöt.)

TTS-hanke edustaa ohjelmallista kehittämistä, jossa poliittisen päätöksenteon tasolla on kiinnitetty huomio yhteiskunnallisiin ongelmiin. ESR-ohjelmaan kuuluvana sillä on yhteinen ylätasoinen päämäärä ja se luo kehittämistyölle kehykset. Yksittäiset projektit muovautuvat kuitenkin paikallisten kehittämistarpeiden kautta (Toikko & Rantanen 2009, 48.) Projektinhallinta on tilannesidonnaista toimintaa ja projektin onnistuminen on riippuvainen sen soveltamisympäristöstä (Arto, Martinsuo & Kujala 2006, 8). Jokainen TTS-hankkeen osaprojekti on perustettu emo-organisaation strategisten linjausten, kehittämistarpeiden ja käytäntöjen puitteissa. Osaprojektin tulokset, palvelut ja toimintatavat, ovat kehittyneet tekijöidensä käsissä lopulliseen muotoonsa. Tutkimuksen tuloksena on kolme kertomusta kirjastopalveluiden kehittämisestä. Kertomukset kuvaavat projektiryhmien toiminnan kautta kirjastojen prosessorientoitunutta lähestymistapaa kehittämistyöhön. Luvussa 5 esitetään yhteenveto osaprojektien kehittämistoiminnasta ja kehittämissuunnitelmista tunnistetut keskeiset mahdollisuudet ja esteet projektinhallinnan näkökulmasta.

2. Projektimuotoinen kehittäminen

2.1. Erilaisia lähestymistapoja kehittämiseen

Projektihallinnan tutkimus on jakautunut niin sanottuun perinteiseen systeemimalliin perustuvaan suunnitteluorientoituneeseen ja sosiaalitieteiden prosessorientoituneeseen lähestymistapaan (Blomquist et al. 2010). Perinteisesti kehittämistoimintaa on jäsenetty lineaarisesti etenevänä prosessina, jossa huolellinen suunnittelu on ollut avainasemassa. (Seppänen-Järvelä 1999, 62–63). Organisaatioiden strategisessa kehittämisessä suunnittelu etenee tyypillisesti ylhäältä alaspäin. Työntekijöitä ja keskijohtoa voidaan osallistaa kehittämisprosessiin, mutta strateginen muotoilu on kuitenkin johdon käsissä. Lähestymistapa edustaa suunnitteluorientoitunutta toimintamallia, jossa johtajilla tai asiantuntijoilla on etukäteistietämys siitä mitä tehdään. Suunnitteluorientoituneessa kehittämisessä kehittämisprosessin vaiheet rajataan ja määritellään mahdollisimman tarkasti. Kehittäminen perustuu etukäteen suunniteltuun ja rakennettuun toimintamalliin. Toiminnan ohjaus perustuu palautteeseen. Perustehtävät pyritään muotoilemaan selkeiksi ja yksinkertaisiksi. (Toikko & Rantanen 2009, 45; 48–49.)

Alhaalta ylöspäin suuntautuvassa kehittämistoiminnassa on erilaisia tasoja sen mukaan, ketkä kaikki osallistuvat kehittämiseen ja kuinka todellisia he ovat toimijoina. Eri-laisiksi toimijoiksi voidaan nähdä asiantuntijat ja paikalliset organisaatiot, mutta myös palveluiden käyttäjät. Prosessimaisuus merkitsee kehittämisessä sitä, että tavoitteita ei määritellä tarkasti ja luovutaan siten suunnitteluorientoituneesta ja projektimaisesta kehittämisestä (Toikko & Rantanen 2009, 49–51). Riitta Seppänen-Järvinen (1999, 196) käyttää käsitettä toimijalähtöinen prosessikehittäminen, jolla hän viittaa reflektiiviseen kehittämistoimintaan, jolla ei ole tarkkaa toteuttamista ohjaavaa ja rajaavaa suunnitelmaa. Toimijalähtöiselle kehittämiselle on ominaista toteutusstrategian tilanne-ehtoisuus, avoimuus kontekstuaalisille tekijöille, ennakoimattomuus ja prosessimainen kehittäminen ja yhteistoiminnallinen dialogi. Kehittämistehtävä muodostuu kehittämisprosessin aikana. Tämän takia kehittämisprosessi on hidas, muuntuva ja rönsyilevä.

2.2. Projekti kehittämisen ja muutoksen välineenä

Projekteista ja hankkeista puhutaan rinnakkain ja termejä käytetään yleisesti synonyymeina. Hanke-sanaa pidetään merkitykseltään sisällöllisesti laajempana kuin projektia (Anttila 2001, 14). Kehittäminen toteutetaan usein projektihallinnan keinoin. Projektinhallinnan näkökulmasta projekti on hyvin suunniteltua ja organisoitua toimintaa asetettujen erityistavoitteiden saavuttamiseksi. Projekteille on ominaista määräaikaisuus ja kertaluonteisuus. Projekti on rajattu tehtäväkokonaisuus, jota hallitaan kokonaisuutena. Projektille on osoitetaan erilliset resurssit. Projektissa on vastuut ja valtuudet määritelty ja sillä on oma ohjausrakenne. (Viirkopri 2000, 8.)

Kehittämisprojekteja käytetään muutoksen välineenä. Projekti nähdään muuttavan ja kehittävänsä asioita tavalla, johon liitetään innovatiivisuutta ja kokeellisuutta. (Johansson, Löfström & Ohlsson 2007, 458). Luovuuden ja projektin yhdistäminen ei ole yksinkertaista. Uotila (2009) näkee neljä tekijää, miksi projekti projektihallinnon ihanteiden

mukaisesti toteutettuna on ristiriidassa luovuuteen liitettyjen käsitysten kanssa. Ensiksi, projekti on pohjimmiltaan kontrolliväline. Toiseksi projektitoimintaan liitetään etukäteen tapahtuva tavoitteiden määrittely, tarvelähtöinen ideointi ja asioiden ennalta määrittely suunnittelussa. Luovaan toimintaan ajatellaan liittyvän kokeilemistä, yrityksiä ja erehdyksiä. Kolmanneksi monien projektien hallintaan ja arviointiin liittyy pitkälle kehitetty yksityiskohtainen valvontaorganisaatio. Luovan toiminnan ideaalina organisaatiomallina on asiantuntijaorganisaatio, jonka toiminta on epämuodollista ja perustuu tilanteen mukaiseen toimintaan. Neljänneksi projekteilla on useimpien projektimäärittelymien mukaan tarkat aikaan ja resursseihin sidotut rajat, kun taas luovuus sisältää harhailua ja rikkoo rajoja.

2.3. Projekti väliaikaisena organisaationa

Projektin voi nähdä väliaikaisena organisaationa, joka eroaa ominaisuuksiltaan pysyvää organisaatiosta. Projekti perustuu usein rajattuun osaamiseen ja sen toimintaa määrittelee tehtävä tai tietty määrä tehtäviä, joita varten se on perustettu. Toimintaa ohjaa vahvasti tekeminen ja päämäärän saavuttaminen, kun taas pysyvissä organisaatioissa toiminta perustuu ennen kaikkea päätöksenteolle. Pysyvissä organisaatioissa toiminta on keskittynyt prosesseihin ja jatkuvaan kehittämiseen, projekteissa pyritään muutokseen. Projektioorganisaatiossa kehittämistyön konkreettisesta toteuttamisesta vastaa siihen määritelty projektiryhmä. Pysyvissä organisaatioissa toteutuksesta vastaa työyhteisö. (Lund & Söderholm, 1995, 450.)

Projektin jäsenet voidaan valita sen mukaan miten projektin tehtävä on määritelty. Jos projektitiimi organisoidaan ennen kuin tehtävä on lopullisesti määritelty, tiimin jäsenet ja heidän kompetenssinsa vaikuttavat siihen mikä on tehtävä tai mitä muutospyrkimyksiä voidaan ehdottaa. (Lund & Söderholm, 1995, 450.) Osaamisella tarkoitetaan henkilön taitoja, kompetenssilla näiden taitojen suhteuttamista kulloiseenkin projektityötehtävään. Lisäksi projektioorganisaation jäseniin voi liittyä projektista riippuen erilaisia vastuita ja rooleja. Projektioorganisaation toimintaan liitetään erilaisia tehtäviä ja rooleja, joista erotetaan usein erilleen projektipäällikön ja projektin ohjausryhmän roolit ja tehtävät. (Virtanen 2000, 54–69.)

Projektiryhmällä on myös oma elinkaarensa. Ryhmän kehittyminen etenee yleensä viiden vaiheen kautta: ryhmän muodostaminen, rajojen kokeileminen, yhteisten pelisääntöjen kokeileminen, suoriutuminen ja luopuminen. Ryhmän muodostamisvaiheessa motivaatio on korkea, vaikka moni asia on alussa epäselvää. Rajojen kokeileminen liittyy erilaisiin käsityksiin ryhmän toimintatavoista, miten projektin tavoitteet saavutetaan ja joskus tavoitteistakin voidaan olla eri mieltä. Jos ristiriidoista ja haasteista aiheuttavista asioista selvittää, voi ryhmä neuvottelun, kompromissien ja yhdessä suunnittelemalla löytää yhteiset toimintatavat. Projektin loppupuolella ryhmän tehokkuus voi laskea tai nousta sen mukaan, mitä projektin jälkeen on odotettavissa. (Aitto, Martinsuo & Kujala 2006, 305–306.)

Projektioorganisaatio ei toimi erillisenä saarekkeena ulkopuolella muusta maailmasta. Projektilla on useita sidosryhmiä, jotka kohdistavat projektiin odotuksia. Projektit voivat vaikuttaa sidosryhmien toimintaan ja sidosryhmät itse vaikuttavat tai voivat vaikuttaa projektin etenemiseen ja tuloksiin. Sidoryhmien moninaisuus tekee haastavaksi erilisten odotusten ja vaatimusten hallinnan. Projektin alkuvaiheessa on luotava näkemys yh-

teisistä päämääristä. Etusijalle on usein nostettava tilaajatahon ja rahoittajien tarpeet ja odotukset. (Arto, Martinsuo & Kujala 2006, 42–44.)

2.4. Kehittämiseen liittyvät tehtävät ja vaiheet

Projektin elinkaarta ja siinä tapahtuvaa kehittämistyötä voi tarkastella monesta eri näkökulmasta. Kehittämistyössä tunnistetaan tyypillisesti suunnittelun, organisoinnin, toiminnan ja arvioinnin tehtäväkokonaisuuksia, jotka projektinhallinnan kirjallisuudessa esitetään projektin eri vaiheina. Projektin elinkaaren voi määritellä projektin eri vaiheiden ketjuksi, jossa ideat ja projektiin kohdistuvat odotukset ja mahdollisuudet tunnistetaan, projekti toteutetaan ja sen tuloksia ja käyttöä tuetaan. Vaikka projektilla on selkeä alku ja loppu, projekti liittyy aina organisaation toimintaan myös ennen ja jälkeen projektin. (Aitto, Martinsuo ja Kujala 2006, 47.)

Projektinhallintaa voi lähestyä projektin eri osa-alueisiin liittyvistä hallinnan lähtökohdista. Projektin hallinnan näkökulmasta projektin elinkaaren alkuvaiheessa, ennen projektin varsinaista toteutusta, tapahtuu ideointia ja projektin valmistelua. Tähän vaiheeseen liittyy myös sidosryhmätyöskentelyä ja riskien analysointia. Projektin kokonaisuuden hallintaan liittyy vahvasti projektisuunnitelma hallinnan työkaluna. Suunnitteluvaihe päättyy tarkennettuun projektisuunnitelmaan. Projektisuunnitelma on keskeinen projektin hallinnan työväline, jolla pidetään projektissa tehtävä työ ja projektissa hallittavat osa-alueet oikeansisältöisenä kokonaisuutena. Projektisuunnitelmassa kuvataan projektin sisältö, tavoitteet, työ, toimintatavat ja johtamisperiaatteet. Projektisuunnitelmassa tulisi määritellä miksi projekti tehdään ja mitä tehtäviä siihen kuuluu, miten ja milloin tehtävät toteutetaan, kuka työt tekee ja mitä riskejä projektiin liittyy. Toteutusvaiheessa projektiryhmä organisoidaan. Projektiryhmän keskinäiset vastuut ja toimintatavat, tehtävien ja niihin liittyvien töiden sisältö sekä resurssitarpeet tarkennetaan. Ohjausvaihe ovat rinnakkainen toteutusvaiheelle ja sillä on yhteys suunnitteluvaiheeseen. Muutosten hallinta ja siinä käytettävät menetelmät ovat ohjauksessa keskeisessä asemassa. Jos projekti ei etene suunnitelman mukaisesti, ohjauksen tehtävänä on analysoida ja tehdä tarvittavat muutokset projektisuunnitelmaan. (Aitto, Martinsuo ja Kujala 2006, 48–50.)

Kehittämisen ja siten projektinhallinnan voi käsittää myös refleksiivisenä toimintana ja kehittämisen toimintaympäristöt kompleksisina ja ennakoimattomina. (esim. Toikko & Rantanen 2009, kts. myös Blomqvist 2010, Smith & Winter 2009). Toikko & Rantanen (2009, 56–57) esittävät viisi kehittämistoimintaan sisältyvää tehtäväkokonaisuutta. Ensinnäkin kehittäminen edellyttää aina perusteluja sille mitä ja miksi kehitetään. Toiseksi kehittämistä varten joudutaan myös organisoimaan toimintaa, jolloin otetaan kantaa kuka tekee mitäkin ja millä resursseilla. Kolmanneksi kehittämistyössä tapahtuu kehittävää toimintaa: konkreettista tekemistä ja analysointia. Neljänneksi kehittämiseen liittyy myös kehittämistoiminnan arviointi. Viidenneksi ja viimeiseksi kehittämisellä pyritään myös uusien palvelujen ja tuotteiden levittämiseen. Varsinaisen konkreettisen kehittämistoiminnan lisäksi kehittäminen sisältää diskursiivisesti eri tavoin painottuneita prosesseja, jotka liittyvät suunnitteluun ja arviointiin. Osallistuminen voi tarkoittaa eri asioita riippuen siitä, käsitetäänkö osallistuminen konkreettiseksi toiminnaksi vai sitä analysoivaan keskusteluun.

3. Tutkimusasetelma

3.1. Tutkimustehtävä

Tutkimuksen tavoitteena on tutkia miten kirjaston palveluita kehitetään projekteissa. Tutkimuksen kohteeksi on rajattu hanketoiminnassa toteutettavia, kirjastojen itsensä tutkimukselle altistamia kehittämisen kohteita. Tutkimuksen tuloksena kuvataan kolmen kehittämisprojektin kulku ja kehittämiskohteiden muotoutuminen ajallisesti etenevänä kertomuksena osaprojektien projektiryhmien näkökulmasta.

Kehittämisprosessien kuvaamisessa tuotetaan tietoa siitä miten kehittämistoiminnan lopputulokset ovat syntyneet. Tavoitteena on selvittää projektin tehtävien ja projektin elinkaaren eri vaiheiden kautta, millaista on kirjastojen kehittämistoiminta projekteissa. Projektioorganisaatio nähdään väliaikaisena organisaationa.

Kehittämiskertomusten rakentumista ohjaavat kysymykset ovat:

1. Ketkä osallistuvat kehittämistyöhön?
2. Miten projektia hallitaan projektin eri vaiheissa?

3.2. Tutkimuksen toteutus

Tutkimusmenetelmän valinta määräytyi tutkimuskohteen mukaisesti tapaustutkimukseksi ja lähestymistavaksi valikoitui kertovan muutosselonteon menetelmä, koska sen avulla on mahdollista kuvata eri vaiheiden kautta kehittämisprosessia (ks. Mäntylä 2007, 41). Muutosselonteon menetelmän soveltamista puolsi myös se, että menetelmä mahdollistaa tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden ottamisen kanssatutkijoina mukaan kehittämisprosessin arviointiin kehittämiskertomuksista neuvoteltaessa. Tutkimus on siten toimintatutkimuksellisesta näkökulmasta katsottuna myös osallistavaa. (vrt. Laitinen 1998,3). Kertovan muutosselonteon menetelmän tarkoituksena on luoda kertomus muutoksesta eli muutosnarratiivi. Kertovan muutosselonteon menetelmän keskeisiä käsitteitä ovat episodi, selonteko ja neuvottelu. Menetelmän käsitteitä ja niihin liittyvää vaiheistusta (Laitinen 1998, 2008) on hyödynnetty tutkimuksen toteuttamisessa, mutta tutkimusta voi luonnehtia paremmin etnografiseksi tapaustutkimukseksi.

Episodi voi olla mikä tahansa jakso tapahtumia, joihin ihmiset sitoutuvat ja jotka muodostavat jonkinlaisen kokonaisuuden (Laitinen 1998, 10–12). Episodit eivät ole ainoastaan näkyvää ja avointa käyttäytymistä, vaan myös osallistujien ajatuksia, tunnelmia, tavoitteita tai suunnitelmia. Oleellista on kartoittaa kaikkien episodiin osallistuvien tulkinnat tilanteesta (Harre & Secord 1972, 147; 149). Episodit nähdään ennen kaikkea sosiaalisina ja dynaamisina ilmiöinä (Harre 1999, 2). Tämän tutkimuksen episodit perustuvat projektiryhmien toimintaan kehittämisen eri vaiheissa. Toiminnaksi määriteltiin erilaiset tapahtumat ja toimenpiteet projektin eteenpäin viemiseksi, kuten esimerkiksi suunnittelu- ja neuvottelupalaverit, kokeilut ja projektin sisäiseen viestintään liittyvä dokumentointi. Tutkija teki myös muistiinpanoja konkreettisiin toimenpiteisiin liittyneistä tunnelmista ja niiden yhteydessä esitetyistä ajatuksista.

Episodisen etenemiskuvauksen laadinta oli ensimmäinen vaihe kehittämiskertomusten kirjoittamisessa. Aineistoa kerättiin projektin aikana projektiryhmien kehittämistoiminnasta, sekä tapahtuneista että suunnittelun tasolla olevista asioista. (ks. Laitinen 1998, 11–12.) Haastatteluihin valitut ja niissä käsitellyt episodit valittiin kronologisesti kerätyistä episodeista kategorisoimalla episodit ensin kehittämisprosessiin sisältyviin tehtäväkokonaisuuksiin kuuluviksi. Tehtäväkokonaisuudet olivat perustelu, organisointi, toiminta, arviointi ja levittäminen. (Toikko & Rantanen 2009, 56–57; myös Seppälä-Järvelä 1999.) Avainepisodien tunnistaminen etenemiskuvauksesta oli aineiston ensimmäinen analyysivaihe. Tässä tutkimuksessa avainepisodien tunnistaminen perustui projektiryhmän jäsenten esiintuomiin onnistumisen tunteisiin ja kehittämisen eri vaiheissa ilmenneisiin ongelmiin. Niiden tunnistamisessa tutkija käytti omia muistiinpanoja, jotka perustuivat projektiryhmien blogeihin, projektiryhmien kanssa käytyihin seurantatapauksiin ja episodien keruuhaastatteluihin ennen selontekojen haastattelua.

Selonteoissa haastateltavat selvittävät omaa toimintaansa. Selontekojen tavoitteena oli saada lisätietoa avainepisodeista ja niiden merkityksistä projektiryhmien toimintaan. Tässä tutkimuksessa selontekojä kerättiin episodisina yksilöhaastatteluina projektiryhmän jäseniltä projektin toteuttamisvaiheessa, jolloin kehittämisen kohde oli jo lähes valmis eli loppuhaastatteluina. Jokaiseen haastattelutilanteeseen haastattelija valmistautui lukemalla osaprojektin episodisen etenemiskertomuksen ja kirjoittamalla niistä haastattelurungon. Haastatteluissa käytettiin muistelemisen apuna episodikuvausta varten kerättyä aineistoa, mutta myös haastateltavien omia aineistoja. Haastattelut toteutettiin episodisen haastattelumenetelmän mukaisesti. Episodisessa haastattelumenetelmässä yhdistyy narratiivinen haastattelu ja teemahaastattelu. Yhdistämällä nämä lähestymistapa, haastattelutilanne oli dialogisempi kuin narratiivinen haastattelu. (Saastamoinen 1999.) Kerätty haastatteluaineisto sisältää kehittämistoimintaan liittyvää episodisidonnaista kokemustietoa yhdistettynä toiminnan konteksteista etäännytettyyn käsitteellisellä tasolla ilmaistuihin haastateltavien mielipiteisiin ja näkemyksiin kehittämistoiminnasta (vrt. Flick 2009, 187). Selonteoissa haastateltavat toivat esille myös uusia, avainepisodeiksi tunnistettavia tapahtumia.

Selontekojen faktaluennan ja muun projektin aikana kerätyn tutkimusaineiston ristiinluennan pohjalta tutkija kirjoitti kehittämiskertomukset. (ks. Alastalo & Åkerman 2010, 376–388; Huttunen 2010, 39–48.) Projektikohtaiset kehittämiskertomukset annettiin projektiryhmien jäsenten luettavaksi ja kommentoivaksi. **Neuvottelussa** keskusteltiin siitä, miten hyvin kehittämiskertomukset vastasivat tapahtuneita asioita osaprojekteissa. Neuvottelun jälkeen kahteen kehittämiskertomuksesta tehtiin pienimuotoisia korjauksia.

3.3. Aineistot ja aineiston hankinta kehittämissprosessin eri vaiheissa

Tutkimuksen informantteja olivat osaprojektien projektiryhmien jäsenet (projektiryhmä ”hands on”):

- Osaprojekti 1. Projektisuunnittelija ja projektityöntekijä
- Osaprojekti 2. Projektisuunnittelija ja kaksi projektityöntekijää
- Osaprojekti 3. Projektisuunnittelija ja kolme projektityöntekijää

Muistiinpanoja ja muuta kehittämiseen liittyvää aineistoa kerättiin eri muodoissa maaliskuusta 2009 lähtien. Projektiryhmien blogit ja seurantatapaamiset käynnistettiin vuoden 2010 alussa. Projektiryhmien selontekojen haastattelut toteutettiin loka-joulukuussa vuonna 2010.

Kuvaus empiirisestä aineistosta:

1. nauhoitettu aineisto
 - a. suunnittelupalaverit
 - b. seurantatapaamiset
 - c. episodien keruuhaastattelut (yht. 8,5h)
 - d. selonteot eli episodiset yksilöhaastattelut (yht. 34h)
2. muistiinpanot (kokoukset, oma reflektointi)
3. blogit (vaihtelevat osahankkeittain kertomuksellisista, refleктоivista blokkauksista kokousmuistioihin ja suunnitelmapohjiin, osa lyhyitä muistiinpanoja ranskalaisin viivoin)
4. muu aineisto: hankesuunnitelmat, lähtötilanteen kartoitus, osahankkeiden kokousmuistiot, hankkeiden itsearviointit, hankkeiden esittelyt
5. sähköpostiviestintä informanttien kanssa

Kehittämiskertomusten kirjoittamisessa on käytetty yhdeksää selontekojen haastattelua pääaineistona. Aineistojen ristiinluennassa on hyödynnetty avainepisodeihin liittyvää empiiristä aineistoa osaprojekteittain.

4. Tutkimuksen tulokset - kolme kertomusta projekti- muotoisesta kehittämisestä

Kehittämiskertomukset esitetään aakkosjärjestyksessä paikkakunnittain. Ne perustuvat tutkimusaineistoon, joka on kerätty vuosien 2009–2010 aikana. Kaikki osaprojektit jatkoivat toimintaansa vuoden 2011 loppuun saakka. Tästä johtuen kertomukset eivät kerro kehittämisen kohteena olleiden asioiden lopputulosta, eivätkä sitä miten projekteissa kehitetyt uudet palvelut ja toimintatavat jalkautettiin tai jalkautuivat kirjastoihin.

Jokaisessa tutkittavassa osaprojektissa oli useampia kehittämistehtäviä. Tutkittavat kehittämiskohteet ovat kirjastojen valitsemia tutkimuskohteita. Tässä loppuraportissa esitetyt kehittämiskertomukset keskittyvät yhden kehittämiskohteen tapahtumien kulkuun osaprojekteittain. Kertomukset eivät siten kuvaa osaprojektien kehittämistoimintaa kokonaisuudessaan. Kertomukset ovat kuvauksia projektiryhmien toiminnasta projektin eri vaiheissa. Ne kertovat projektiryhmien lähestymistavasta kehittämisestä ja osaprojekteissa käytetyistä projektinhallinnan tavoista.

Hämeenlinnan kaupunginkirjastossa tutkimuskohteeksi valikoitui Virtuaalipolku. Muut osaprojektin kehittämiskohteet olivat Axiell Arena, Makupalat, Häme-Wiki ja editointitila. Arenan ja Häme-Wikin työstäminen oli aloitettu kirjastossa jo ennen projektiryhmän perustamista. Virtuaalipolun perusteluita ja tavoitteita määriteltiin vuoden 2009 aikana, varsinainen käytännön toteutus ja suunnittelu aloitettiin vuoden 2010 alussa.

Kouvolan kaupunginkirjaston osaprojektissa Mediamajan toimintamallia oli ideoitu ennen projektiryhmän perustamista. Mediamajan kohderyhmiksi oli määritelty nuoret ja maahanmuuttajat. Käytännön toteutus ja suunnittelu alkoi projektiryhmän organisointivaiheessa. Tutkimuskohteena oli Mediamajan maahanmuuttajille suunnattujen palveluiden kehittäminen. Kehittämistehtävän löyhästi asetettuihin tavoitemäärittelyihin palattiin uudelleen erilaisten kokeilujen jälkeen projektissa.

Tampereen kaupunginkirjaston osaprojektissa toteutettiin yhtäaikaaisesti erityyppisiä ja laajuisia kehittämistehtäviä. Osaprojekti jakaantui kolmeen osakohteeseen: verkkosivut, yhteisöllinen tapahtumatuotanto ja mediakasvatus. Keskeisenä ajatuksena oli mallintaa kirjaston toimintamuotoja osaprojektin aikana. Tutkimuskohteena oli medialukutaidon osakokonaisuuteen kuulunut Nenä kiinni netissä -tapahtuma, joka toteutettiin kahden eri hankkeen yhteistyönä. Nenä kiinni netissä -tapahtuman perustelu ja tavoitteet oli määritelty ennen projektiryhmän perustamista.

4.1. Hämeenlinnan kaupunginkirjaston kehittämiskertomus

Tiedon ja kulttuurin avoin oppimisympäristö verkossa - keskiasteen opiskelijoille ja aikuisille

”Hankkeen tarkoitus on avoimen, yhteisöllisen ja käyttäjien osallistumista tukevan web 2.0 –teknologioille perustuvan oppimisympäristön luominen verkkoon. Kohde-ryhmänä ovat keskiasteen-, aikuis- ja itseopiskelijat. Hankkeen toteuttavat kirjasto ja kulttuuritoimi. Opetus- ja kulttuuritoimella on tarkoitus rakentaa kulttuuripolku ja liittää se koulujen opetussuunnitelmaan. Kulttuuripolku sisältää tutustumisen kaupungin taidelaitoksiin ja kirjastoon. Kulttuuri on osa keskiasteen ja aikuisopiskelijan opiskelua. Kirjastolla on lukiossa merkittävä rooli tiedonhaun opastajana. Tiedon ja kulttuurin avoin oppimisympäristö on kulttuuripolun keskiasteelle ja aikuisille suunnattu virtuaalinen jatko-osa, jonka voi liittää varsinaiseen fyysiseen tutustumisretkeen. Polku on avoin kansalaisille, joten sitä voi käyttää myös elinikäiseen ja ei-muodolliseen opiskeluun. Kirjastolle rakennetaan verkkopalvelua. Sen yhteyteen on luontevaa rakentaa avoin oppimisympäristö kirjaston ja kulttuurin lähtökohdista kansalaisten tarpeisiin.

Tiedon ja kulttuurin avoin oppimisympäristö on paikka, jossa kulttuuriin tutustutaan, siitä keskustellaan ja sitä tuotetaan ja jaetaan avoimesti. Oppimisympäristö toimii sosiaalisen median tuottamisen harjoitteluareenana ja vahvistaa aktiivista e-kansalaisuutta.” (TTS-hankkeen projektisuunnitelma, Hämeenlinnan osahanke.)

Projektin taustaa

Virtuaalipolun idean taustana on Hämeenlinnan kaupungin kulttuuritoimen ja opetustoimen yhteisesti suunnittelema koululaisten kulttuuripolku (kulttuuripolun luonnos 2006). Fyysistä kulttuuripolkua oli suunniteltu toteutettavaksi asteittain Hämeenlinnan koulujen opetussuunnitelmaan syksystä 2008 lähtien, jossa kohteena olisivat eri taidelaitokset ja kirjasto. Tietoyhteiskunnan tilat ja sisällöt -hankkeen Hämeenlinnan osahankkeessa oli ajateltu rakentaa kulttuuripolulle virtuaalinen jatko-osa, joka olisi suunnattu keskiasteelle ja aikuisille ja jonka voisi halutessaan liittää varsinaiseen fyysiseen tutustumisretkeen.

Hämeenlinnan kirjastossa oli samanaikaisesti rakenteilla eri osakokonaisuuksista (Axiell Arena, Häme-Wiki ja Makupalat) rakentuva web 2.0 tyyppinen verkkopalvelu. Uuden yhteisöllisen ja vuorovaikutuksellisen verkkokirjaston yhteyteen ja sen jatkoksi ajateltiin olevan luontevaa rakentaa avoin oppimisympäristö opiskelijoiden ja kuntalaisten tarpeisiin kirjaston ja kulttuurin lähtökohdista. Osa oppimisympäristöstä oli ajateltu toteutettavan SecondLife-ympäristössä. (TIKU-Tiedon ja kulttuurin avoin oppimisympäristö pp-esitys, ITU-päivät 10.12.2008 /kirjastotoimenjohtaja.)

Kesästä 2008 lähtien TIKUa eli tiedon ja kulttuurin avoin oppimisympäristö -projektiä oli aloitettu suunnittelemaan kulttuuritoimen yhteisenä hankkeena. Syksyllä 2008 TIKU-projektia jatkettiin kirjaston henkilökunnan voimin. Hallinnollisesti TIKU-projekti siirtyi vuoden 2009 alusta Hämeenlinnan Hyvinvointipalvelujen kehittämisyksikön alaisuuteen. (TIKU-Tiedon ja kulttuurin avoin oppimisympäristö pp-esitys, Hämeenlinnan taidemuseo 18.8.2010/projektisuunnittelija)

”Että miten voi tutustua kulttuuriin, myöskin muulla tavalla. Kyllähän se ajatus on sieltä lähtöisin.”

Projektin organisointi, yhteistyötahot ja aikataulutus maaliskuussa 2009

Projektisuunnittelija oli työpaikkahaastattelussa joulukuussa 2008 ja aloitti osahankkeessa helmikuun 16. päivänä seuraavana vuotena.

”--- tiesin Hämeenlinnan kirjaston erittäin hyvin --- ajattelin että tässä on mahdollisuuksia -- katsoo mitä siitä tulee, kokeilee uutta.”

Projektityöntekijä rekrytoitiin osahankkeeseen hieman myöhemmin.

”Työntekijä - - - tulee toimimaan projektisuunnittelijan apuna ja työparina. Projektityöntekijä ideoi Hämeenlinnan osiota yhteistyössä projektisuunnittelijan, Hämeenlinnan kirjaston ja muiden kulttuuritoimijoiden kanssa. Hän suunnittelee erityisesti projektin käytännön toteutusta ja teknisiä ratkaisuja. Hän osallistuu projektin markkinointiin ja tiedotukseen yhteistyössä suunnittelijan kanssa. Projektityöntekijältä edellytetään soveltuvaa korkeakoulu- tai ammattitutkintoa, verkko-osaamista, sosiaalisen median ja kulttuurin eri alueiden tuntemusta ja hyviä yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja. Verkkopedagogiikan tuntemuksesta on hyötyä tehtävän hoidossa.” (työpaikkailmoitus/Mol)

Kirjaston TIKU-projektiryhmän ensimmäinen kokous pidettiin 18.3. 2009. TIKU-projektiryhmään kuului projektiin kirjaston ulkopuolelta palkattujen projektisuunnittelijan ja projektityöntekijän lisäksi kirjastotoimenjohtaja ja kolme kirjaston henkilökuntaan kuuluvaa henkilöä. Tapaamisessa sovittiin, että jo nimettyjen projektiryhmän jäsenten lisäksi projektin suunnitteluun ja toteuttamiseen osallistuisivat sovitun työnjaon mukaisesti myös muita kirjaston työntekijöitä. Keskustelussa nostettiin esille myös tarve selvittää koko projektin ajan asiakkaiden näkemyksiä sosiaalisesta mediasta ja koulutuksesta ja näiden näkemysten huomioimista projektissa.

Projekti kuuluisi hallinnollisesti Hämeenlinnan kaupungin LANUEL (Lasten, nuorten ja elämänlaadun kehittämispalvelu) -yksikön ja sen kehittämissyksikön johtajan alaisuuteen. Projektin ohjausryhmään oli suunniteltu muodostuvan kirjastotoimen johtajasta, kulttuuripalvelujen tilaajapäälliköstä, LANUEL-yksikön kehittämisspäälliköstä ja projektisuunnittelijasta. Projektin osapuoliksi ja yhteistyökumppaneiksi kirjattiin TTS-hankkeen muiden osapuolten lisäksi myös muut Hämeenlinnan kaupungissa vaikuttavat ja projektia sivuavat hankkeet, kuten AVO,- Kerho- ja Tulta-hankkeet, joiden kanssa toimittaisiin yhteistyössä. Luonteviksi yhteistyökumppaneiksi nähtiin Hämeenlinnan kaupungin kulttuurilaitokset, museot, teatterit, Verkatehdas, Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARX, mutta myös kansalaisaktiivit ja eri taidealojen ammattilaiset ja harrastajat. Tärkeäksi nähtiin myös yhteistyön tekeminen oppilaitosten ja opettajien kanssa.

Projektissa ajateltiin edettävän yhtäaikaaisesti monen eri osakohteen suhteen. Kevään 2009 aikana oli tarkoitus tutustua sosiaalisen median eri mahdollisuuksiin ja rakentaa yhteistyökuvioita. Virtuaalisen kulttuuripolun ’valmistelu ja luominen’ oli projektin aikataulussa ajoitettu vuodelle 2010. Tässä vaiheessa virtuaalipolku kuvataan kahtena erillisenä, toisiinsa liittyvinä polkuna:

Virtuaalinen kulttuuripolku

- Luodaan fyysinen ja virtuaalinen kulttuuripolku, joissa ovat mukana kaikki kaupungin kulttuurilaitokset.
- Fyysinen ja virtuaalinen polku liittyvät toisiinsa monin tavoin: ääntä, liikkuvaa kuvaa, tehtäviä, yllätyksiä, vinkkejä ja linkkejä uusiin kohteisiin, omaehtoista sisältöjen tuottamista, esim:
 - Kulttuuripolulla kirjojen sankarit kulkevat kaupungin kadulla ja virtuaalitodellisuudessa.
 - Elävässä korttelissa kulkija voi löytää musiikkia tai taidetta sekä virtuaalisesti että reaali maailmassa, polun kulkeneilla palkintona esim. pääsy todellisiin kulttuuritahtumiin.
- Tarkoitettu toisen asteen opiskelijoille, aikuisopiskelijoille ja itseopiskelijoille.

(TIKU-Tiedon ja kulttuurin avoin oppimisympäristö pp-esitys 18.3.2009, TIKU-projektiryhmän kokous /projektisuunnittelija)

Virtuaalipolkua suunnitellaan muiden kehittämiskohteiden taustalla

Kevät 2009: Kouluttautumista, tutustumista, selvitystyötä ja verkostojen luomista

Vaikka projektin sisällöllisessä kehittämisessä keskityttiin Häme-Wikin kehittämiseen keväällä 2009, virtuaalisen kulttuuripolun kehittämistä vietiin taustalla koko ajan eteenpäin projektissa. Virtuaalinen kulttuuripolku ja kirjastonkäytön opetus virtuaalisessa oppimisympäristössä olivat vielä erillisiä kehittämiskohteita. Virtuaalipolun toteutukseen liittyvät ideat liittyivät tässä vaiheessa vielä vahvasti Second Life-ympäristöön. Projektisuunnittelija ja TIKU-projektiryhmän kirjastohenkilökuntaan kuuluva henkilö osallistuivat maaliskuussa Second Life-koulutukseen, jonka projektityöntekijä oli jo käynyt aikaisemmin.

Projektia esiteltiin ensimmäisen kerran Hämeenlinnan kaupunginkirjaston henkilökunnalle kirjaston henkilökunnan kokouksessa 2.4.2009. Samalla viikolla projektisuunnittelija esitteli projektia myös Hämeenlinnan kaupungin kulttuuripalvelujen johtotilille. Tässä vaiheessa hän halusi saada johtoryhmältä mielipiteitä siitä, näkivätkö he virtuaalipolun aktivoivan fyysisiin käynteihin eri kulttuurikohteissa ja että miten virtuaalinen polku voitaisiin liittää koulujen opetussuunnitelmaan. Projektisuunnittelija vieraili Hämeenlinnan kaupungin historiallisessa museossa ja esitteli projektia myös Hämeenlinnan keskiaikayhdistykselle.

ITK-päivät ja niiden yhteyteen sovittu TTS-hankkeen osahankkeiden tapaaminen olivat vuorossa pian projektityöntekijän aloitettua työnsä projektissa. Projektisuunnittelija esitteli TIKU-projektia TTS-hankkeen tapaamisessa. Hän piti kulttuuripolkua projektin mielenkiintoisimpana osana, jossa virtuaalinen ja fyysinen kulttuuripolku sitoisi jo tehdyt kulttuurituotteet yhteen verkossa. Kulttuuripolku voitaisiin toteuttaa karttapohjaisesti, jossa nettisivustolinkit veisivät kartan eripisteisiin. Tässä vaiheessa virtuaalimaailmoja pidettiin vielä houkuttelevampana toteutusympäristönä. (23.4.2009/tutkijan muistiinpanot, pp-esitys 23.4.2009, TTS-tapaaminen /projektisuunnittelija). ITK-päivien ohjelmaa olivat sekä projektisuunnittelija että projektityöntekijä seuraamassa:

”No ei siihen (kulttuuripolun suunnitteluun) mitään varsinaista suunnitelmaa ollut, mutta en mä usko että tuommoisissa tapauksissa ikinä ehkä voisikaan semmoista olla. Että kyllä ne oli vähän silleen että, sieltä täältä tuli ideoita että ”toi vois olla mie-

lenkiintoinen juttu tutustua”. Et tyyliin jossain ITK-päivät mitkä sattui olemaan aika pian sen jälkeen - - kun mä aloitin. Että kyllä ne ideat tuli sieltä ja sitten karsittiin että mihin kannattaa tutustua ja mihin ei.”

Projektityöntekijän tehtäväkuvaan kirjattiin touko-elokuulle muiden työtehtävien lisäksi osallistuminen virtuaaliseen ja fyysiseen kulttuuripolun ideointiin, vaihtoehtojen kartoittamiseen ja jatkossa toteutukseen (pbworks: teksti maksatushakemusta varten).

Huhtikuussa projektityöntekijä mietti erilaisia virtuaalisen ja fyysisen kulttuuripolun toteutusvaihtoehtoja. Vaikka virtuaalipolun tekninen toteutus oli ajateltu olevan Second Lifessä, myös mobiilisovelluksen mahdollisuutta pidettiin mahdollisena. Kumpi itse asiassa olisi tärkeämpää, luoda fyysinen maailma virtuaaliseen maailmaan, kuten esimerkiksi keskiaikamarkkinat Second Life-ympäristöön vai virtuaalisuuden tuominen fyysiseen maailmaan mobiilisovelluksen avulla? Pitäisikö rakentaa kaksi polkua? Toinen polku olisi esimerkiksi Häme-Wikissä, johon voisi itse tehdä kulttuuripolkuja ja linkittää ne GoogleMapsiin. Toinen polku taas olisi Second Life:ssä. Olisiko Second Life niin houkutteleva ympäristö, ettei kukaan lähtisi sieltä pois jonkun linkin perässä? Epäilyksiä Second Lifen käytettävyydestä ja ylläpitomahdollisuuksista oli olemassa. (pbworks/projektityöntekijän muistiinpanot 28.4)

”- - - kun silloin oli jotenkin tosi vahvasti tulossa kaikki tämmöiset mobiililaitteet - - Mä olen varmaan tässä vaiheessa ollut aika kriittinen et voiko se Second Lifessa esimerkiksi toimia. Että koska se on hirveän järeä sekä niille organisaatioille jotka yrittää sitä ylläpitää ja sitten niille käyttäjille. Et jos me ajatellaan että joku tavallinen kaduntallaaja, että me ollaan nyt täällä Second Lifessa että mene tänne.- - - Second Lifen kanssa tai minkä vaan virtuaalimaailman maailmassa olisi sitten oltu tosi naimisissa kun sinne rakennetaan jotain suurta ja hienoa. - - - että mun mielestä, virtuaalisen tuominen fyysiseen, jotenkin niiden risteytyskohdassa mä näin että se voisi toimia se polku. Että ei ole pelkkä virtuaalimaailma mitä se sitten tarjoaa. - - - kyllähän sitä Second Lifea tosi pitkään pidettiin mukana.”

Toukokuussa projektilaiset vierailivat Helsingin kaupungin Entresse-kirjastossa. Second Lifeen liittyvät mahdollisuudet olivat herättäneet kiinnostusta yleisten kirjastojen parissa ja siksi projektisuunnittelija oli sopinut Espoon ja Helsingin kirjastojen kirjastolaisten kanssa yhteistyöpalaverin kesäkuussa kirjastopäivien yhteyteen. Projektisuunnittelijaa ei kiinnostanut tässä vaiheessa niinkään näköiskirjaston rakentaminen. Hämeenlinnan kirjastossa ajateltiin osallistuttavan mahdolliseen Second Life-hankkeeseen kirjastokäytön opetuksen oppimisympäristön toteuttamisen näkökulmasta osahankkeen puitteissa. Kulttuuripolkua oli mietitty muun muassa rajattavaksi Hämeenlinnan torin ja linnan ympäristöön. (TIKU-projektiryhmän kokousmuistio 12.5.2009.) Kesään tultaessa projektisuunnittelija oli yhteyksissä moniin eri tahoihin Hämeenlinnassa. Kulttuuritiimin tapaamisessa hän toi esille matkailun näkökulman esitellessään virtuaalista kulttuuripolun ideaa kulttuuritiimille. (TIKU-Tiedon ja kulttuurin avoin oppimisympäristö pp-esitys 29.5.2009, kulttuuritiimi/projektisuunnittelija.)

Projektisuunnittelijan, projektityöntekijän ja koko TIKU-projektiryhmän toimintatapa vakiintuu

Projektin sisällä tehtävänjako perustui siihen, että projektisuunnittelija huolehti verkostoitumisesta ja projektin yhteistyökuvioista. Projektisuunnittelija vastasi myös projektin eteenpäin viemisestä ja suunnittelutyöstä. Molemmat tutustuivat erilaisiin palveluihin ja sovelluksiin, jotka he katsoivat olevan relevantteja projektin sisältöjen ja toteutuksen kannalta. Projektityöntekijän työt olivat enemmän käytännön toteutuksiin suuntautuneita, mutta myös projektisuunnittelija osallistui käytännön toteutuksiin. Näitä käytäntöön liittyviä asioita he käsitelivät kahdestaan viikkokohtaisissa palavereissa. Kirjastotoimenjohtaja toimi sisällöllisenä johtajana projektissa. TIKU-projektiryhmän kerran kuussa tai tarpeen mukaan järjestetyt kokoukset olivat yhteisen ideoinnin ja arvioinnin paikka.

”- - - ei me kahdestaan ideoitu, mikä mun mielestä ehkä olisi ollutkaan järkevää. Että niitä ideoita sitten heitettiin siinä projektiryhmässä missä oli enemmänkin väkeä. Ja sitten mä olin, kun mä olen semmoinen että mä itse teen jotain kaavioita ja piirroksia, että sitten ehkä mä olen tehnyt itselleni semmoisia että mikä on niiden eri palveluiden suhde toisiinsa ja mitä ne ovat.- - - Että jos mä löysin vaikka Liikkeelle (hankkeen), niin kyllä me sitten molemmat mentiin sinne kuulemaan siitä lisää.”

”Siis mun mielestä me jossain vaiheessa, mä en tiedä, se ei tainnut olla ihan heti aluksi, mutta aika pian kuitenkin - - - (projektisuunnittelijan) kanssa käymään viikkopalavereita. Että me katsottiin kerran viikossa, mikä mun mielestä oli tosi hyvä, koska tuntui että vaikka me istuttiin vierekkäisissä huoneissa, niin aina ei oltu ihan selvillä että mitä siellä toisessa huoneessa tapahtuu.”

Projektin alkuvaiheessa suunniteltu ohjausryhmä ei kokoontunut projektin aikana. Projektin ohjausryhmäksi muodostui käytännössä TIKU-projektiryhmä eli projektilaisten eli projektisuunnittelijan ja projektityöntekijän lisäksi ryhmään kuuluivat kirjastotoimenjohtaja ja projektin alkuvaiheessa nimetyt henkilöt kirjaston henkilökunnasta. Projektisuunnittelija toimi projektiryhmän kokousten vetäjänä. Hänellä oli tapana tehdä kokousta varten lista kokouksessa käsiteltävistä asioista. Kokouksen aikana käytiin projektin osakokonaisuudet yksi kerrallaan läpi, mitä on tehty ja sitä tehtäisiin seuraavaksi. Projektityöntekijä toimi sihteerinä ja teki jokaisesta kokouksesta muistion. TIKU-projektiryhmän tehtävänä oli olla mukana suunnittelussa ja koordinoida projektin etenemistä. Projektiryhmältä toivottiin osallistuvaa otetta suunnittelutyössä.

”- - - olla mukana siinä suunnittelussa, ideoinnissa. Ja tavallaan koordinoida sitä että missä vaiheessa työtä ollaan menossa ja mitä seuraavaksi ja mitä tehdään.”

Second Life vai jotain ihan muuta?

Elokuussa projektisuunnittelija ja projektityöntekijä osallistuvat Savonlinnassa pidettyyn Oppiminen eri maailmoissa -seminaariin. Seminaarissa Second Life-ympäristön käyttöönotolle ilmaantuu aikaisemmin tiedostamattomia esteitä. Yhtenä ongelmana nähtiin se, että projektin kohderyhmän alle 18-vuotiaat toiseen asteen opiskelijat eivät pääsisi samalle alueelle SL:ssä (kysely koskien projektien tavoitteita). Seminaarissa kävi

myös ilmi, että Suomessa oli vain 2000 Second Lifen käyttäjää. Seminaarin jälkeen projektisuunnittelija laittoi Hämeenlinnan kaupungin henkilöstön Kehränetiin kyselyyn, löytyisikö kaupungin työntekijöistä Second Lifen käyttäjiä. Kyselyyn hän ei saanut yhtään vastausta. Projektisuunnittelijan kiinnostus kohdistui seminaarissa oululaiseen LudoCraft-yrityksen avoimeen lähdekoodiin perustuvaan RealXtend-pelimaailmaan. Projektityöntekijä kiinnostui lisätyn todellisuuden mahdollisuuksista. Sekä RealXtend-maailmasta että lisätystä todellisuudesta keskusteltiin myöhemmin TTS-hankkeen vuorovaikutteinen verkko -teemaryhmän tapaamisessa elokuussa.

”...sitä on tosi vaikea selittää - - - lisätty todellisuus - - - että jos et sä näe sitä niin sä et tiedä kuinka hienoa se on.”

Projektisuunnittelija sopi tutustumiskäynnistä LudoCraftiin Oulussa syyskuulle. Elokuun lopussa projektityöntekijä selvitti, mitä erilaisia 3D-mallinnusohjelmia oli olemassa. Monet ohjelmista olivat ammattitasoiseen käyttöön ja siksi vaikeakäyttöisiä. Ilmaisohjelmista Google SketchUp vaikutti mielenkiintoiselta ja se olisi yhdistettävissä GoogleEarthiin. Tässä vaiheessa ei ollut selvyttä, miten interaktiivisuus ja yhteisöllisyys olisi toteutettavissa kulttuuripolulla.

Ideointia ja tahtotilan selvittämistä syys-lokakuussa 2009

Kirjaston sisäinen ideointipalaveri

TIKU-projektiryhmän sisäinen ideointipalaveri pidettiin syyskuun alussa. Palaverissa oli tarkoituksena tavoittaa kirjaston toiveet virtuaalipolun suhteen. Erityisesti Hämeenlinnan kirjaston ”Tietoa ja elämystä” sloganista haluttiin selvittää ajatukset koskien palvelun elämyksellisyyttä. Palaverin jälkeen olisi tarkoitus kutsua kulttuurilaitosten edustajat ideariihen, jonne projektisuunnittelija oli alustavasti ajatellut pyytää sopivan sosiaalisen ja virtuaalisen median asiantuntijan puhujaksi, mutta tästä ideasta luovuttiin.

Palaverin pohjalta päädyttiin siihen, että virtuaalisen kulttuuripolun lähtökohtana olisi kirjallisuus, erityisesti kaunokirjallisuus. Kulttuuripolulla voisi olla kirjailijakävelyitä ja kirjoittamisen tiloja, kirjailijoita voisi kohdata myös reaaliaikaisesti. Kirjaston kokoelmien esiintuominen kulttuuripolulla oli uusi hyvä lähestymistapa kirjaston perustyöhön. Kirjaston tapahtumista voisi tiedottaa esimerkiksi podcast-tiedostoina. Myös muun tyyppisten taidelajien haluttiin näkyvän. Kulttuuripolulla voisi olla taiteilijavierailuja, joissa taiteilija olisi puhumassa maalauksistaan tai piirtämiseen tai maalaamiseen liittyviä kursseja. Myös jonkinlainen kartta kuuluisi kulttuuripolkuun, mutta sillä ei välttämättä olisi yhteyttä reaali maailmaan, esimerkiksi miellekartta elämän eri osa-alueista. Kartan avulla voisi kulttuuripolulla tehdä erilaisia nostoja tyyliin ”Tänään sirkustaiteilijat täällä”. Tampereen kulttuuriraittien ideaa ajateltiin voitavan myös hyödyntää. Tekeminen, itsensä ilmaiseminen, yhteisöllisyys ja kommentointimahdollisuus tulisi kuulua myös kulttuuripolun toimintaan.

Myös kulttuuripolun sisällöllistä ylläpitoa mietittiin palaverissa. Virtuaalisessa kulttuuripolussa ei olisi asiantuntijarooleja, mutta tietty tuntimäärä tarvittaisiin päivittäiseen päivitykseen, joka jaettaisiin eri organisaatioiden kesken. Projektin kohderyhmän toisen asteen opiskelijat voisivat käyttää monipuolisesti kulttuuripolkua, lukiolaisten arvioitiin olevan tiukasti kiinni opetus suunnitelmissa. Aikuisväestölle olisi tarjolla kirjallisuutta. Museon ja teatterin kävijöistä taas suurin osa on ulkopaikkakuntalaisia, joten tämä pitäisi

huomioida kaupallista yhteistyötahoja mietittäessä ja matkailun opiskelijat voisivat olla tässä apuna. Palaverissa haluttiin myös museon kanssa yhteistyössä toteutettava aikakone Eenokin olevan osa virtuaalista kulttuuripolkua.

Virtuaalisten maailmojen teknisten taustojen selvitystyötä

Savonlinnassa projektisuunnittelijan kiinnostus oli herännyt LudoCraftin ohjelmistoon. Käynti pelifirman pakeilla 18.9. toi mukanaan uusia teknisiä haasteita ratkaistavaksi. Ohjelma ja yhteydet vaativat enemmän kuin mitä yleisesti ottaen koulujen ja kuntien työkoneilta oli kapasiteettia. Toisaalta, palvelinympäristönä voisi olla yrityksen tai oma palvelin mikä takaisi toiminnan riippumattomuuden ja jatkuvuuden verrattuna Second Lifeen. Virtuaalimaailman rakentaminen ostettuna maksaa paljon, itse rakennettuna se vaatisi osaamista ja veisi paljon aikaa. Lisäksi kulttuuripolulle oli ajateltu useamman tason käyttäjiä kuin vain ylläpitäjät ja vierailijat. Avattaria varten ei ollut olemassa vielä montaakaan mallia, vaatetus ja ulkonäkö jouduttaisiin rakentamaan alusta alkaen. RealXtend:ssa ideana oli se, että käyttäjä itse pystyy muokkaamaan hahmoja mahdollisimman paljon. Soittajien ja tanssijoiden luominen kulttuuripolulle tulisi kalliiksi, koska avattarien hahmoja ei oltu vielä animoitu kovinkaan pitkälle. RealXtend:in työkalut eivät vielä olisi ehkä tämän tyyppisten hahmojen luomiseen soveltuvia.

Yhteisöllisyyttä ja yhdessä tekemistä ei ollut ohjelmistossa huomioitu. Sellaisia virtuaalimaailmoja ei ollut vielä tehty, mutta periaatteessa se oli mahdollista. Musiikin tekeminen olisi vaikeaa. Hyvän virtuaalimaailman tekeminen maksaisi väistämättä paljon ja huonoa ei kannaisi tehdä. Flash-tekniikalla toteutettuna maailma olisi kevyempi ja halvempi toteuttaa, mutta maailma ei olisi samalla tavalla muokattavissa.

Moni asia vaati nyt tietoa siitä, mitkä olisivat eri toimijoiden taidot esimerkiksi 3D-mallintamiseen, jos tällaiseen ratkaisuun päädyttäisiin kulttuuripolun suhteen ja löytyisikö halukkuutta panostaa virtuaalipolkuun joko työn tai rahoituksen muodossa. Projektin aikataulussa oli ajateltu, että vuoden loppuun mennessä tuli päättää, missä maailmassa toimittaisiin kulttuuripolulla. Karttapohjaisia verkkosovelluksia pidettiin vaihtoehtona virtuaalimaailmalle.

Ideariihen suunnittelupalaveri 6.10.2009

Ideariihen suunnitteluun osallistuivat projektisuunnittelija, projektityöntekijä ja projektitutkija. Ideariihen tavoitteena oli paitsi ideoiminen, myös sitoutuminen eli yhteisen tahotilan luomisesta kulttuuripolulle.

Projektisuunnittelija oli miettinyt soveltuvia ideointitekniikoita ja tehnyt suunnittelupalaveria varten luonnoksen miten ideariihi toteutettaisiin. Ideariihen vetäjänä toimisi projektisuunnittelija. Aluksi olisi kaikkien osallistujien esittelyt ja johdannoksi esitettäisiin videoita virtuaalimaailmoista ja kulttuuripolun ideaa. Tämän jälkeen osallistujat jakaantuisivat kahteen ryhmään. Projektityöntekijä ja projektitutkija toimisivat kirjureina.

Suunnittelupalaverin pohjalta päädyttiin osittamaan ideariihi kahteen osakokonaisuuteen, jonka ensimmäisessä vaiheessa ideoitaisiin virtuaaliseen että fyysiseen kulttuuripolkuun niin monta erilaista toimintoa, ideaa ja sisältöä kuin osallistujat keksivät. Ideoiden toteuttamiskelpoisuutta ei pitänyt ajatella tässä vaiheessa. Jokainen idea kirjoitettaisiin omalle lapulle ja sen jälkeen jokainen idea kerrottaisiin vuorotellen. Lopuksi keskusteltaisiin yhdessä siitä, miten kulttuuripolku tulisi rajata alueellisesti.

Tauon jälkeen alkaisi toinen vaihe ideariihessä. Siinä pisteytettäisiin sekä virtuaalisen että fyysisen kulttuuripolun tärkeimmät ominaisuudet. Arvioitavaksi oli valmiiksi 12 erilaista ominaisuutta ja uusia ominaisuuksia oli mahdollista keksiä lisää. Tämän jälkeen olisi yhteiskeskustelu siitä mitä erilaisia käyttäjiä tai käyttäjäryhmiä virtuaalisella ja fyysisellä kulttuuripolulla toivottaisiin olevan. Lopuksi molemmat ryhmät esittelisivät toisillensa työskentelynsä tulokset ja keskustelisivat niistä yhteisesti. Ideariihen lopussa olisi tarkoitus keskustella jatkotoimenpiteistä yhdessä eli ketkä vastaisivat toteutuksesta ja ketkä tuottaisivat kulttuuripolulle palveluja.

Kun ideariihen toteutus oli valmiina, projektisuunnittelija laitto viestiä ideointipalaveriin kutsuttaville:

”Tiedon ja kulttuurin avoin oppimisympäristö -projektissa (TIKU) yhtenä tärkeänä osana on virtuaalisen kulttuuripolun rakentaminen Hämeenlinnaan. Projektilaiset eivät voi rakentaa polkua yksin, edes sen tavoitteita ei voi mikään organisaatio yksin määrittää. Polun suunnittelussa on enemmän kysymyksiä kuin vastauksia: Mikä se polku voi olla, mihin se rajoittuu, mitä polulla voi tehdä, kenelle se on tarkoitettu, kuka sitä ylläpitää, kuka voi luoda polulle ”kulttuuria”, missä virtuaalimaailmassa liikutaan, miten käyttäjät näkyvät, entä kulttuurin ammattilaiset jne.

Yhteistä ideointia ja yhteisen tahtotilan saavuttamista varten pidetään eri kulttuurilaitosten yhteinen ideointiaamupäivä Raatihuoneella. Keskustelu aloitetaan pienemmällä porukalla, seuraavassa vaiheessa kutsutaan mukaan myös vapaan kulttuuritoimen ihmisiä. Ideointitapaamisen aikataulu on sellainen, että aloitetaan kahvilla klo 8.30 ja lopetetaan ruokailuun klo 12-13. Tilaisuuteen on kutsuttu 14 henkilöä.”

Ideointipalaveri 16.10.2009

Ideointipalaverin tuloksena saatiin paljon erilaisia ideoita kulttuuripolun sisältöihin ja toimintoihin. Virtuaalisen ja fyysisen kulttuuripolun tärkeimpinä ominaisuuksina nähtiin yllätyksellisyys, esteettisesti korkeatasoisuus ja mahdollisuus käyttää palvelua mobiili-sovelluksen kautta. Avattarien käyttömahdollisuutta pidettiin vähiten tärkeimpänä ominaisuutena. Alueellisesti kulttuuripolun tulisi ulottua kuntauudistuksen mukaisesti uuden Hämeenlinnan alueelle.

Kulttuuripolun ylläpitäjinä kulttuuritoimen edustajat näkivät projektihenkilöstön projektin aikana. Hämeenlinnan kaupungin kehittämiskeskuksen tulisi olla kehittäjävastuussa, koska kyseessä oli kaupungin toimintojen kehittäminen.

Ideariihen osallistuneet kulttuuritoimen edustajat mielestä aktiivitoimijoilla ja aineistojen tuottajilla tuli olla yhteys kaupungin strategiaan. Muista mahdollisista yhteistyökumppaneista saatiin aikaiseksi pitkä lista eri toimijoita Hämeenlinnan alueelta aina erilaisista seuroista Hämeen matkailuun ja eri oppilaitoksiin. Avaintoimijoina nähtiin kansalaisvaikuttajat, yhdistysaktiivit ja opettajat.

Kulttuuripolun peruskäyttäjiä varten tuli miettiä millaisia polkuja ja paikkoja erilaisille käyttäjille pitäisi luoda, kuten nuorisolle bänditila ja aikuisille luentosali. Yhteisessä keskustelussa koettiin tarpeelliseksi käyttäjien tarpeiden pohtiminen tarkemmin. Olisiko jokaiselle ikäkaudelle tarpeen omat polkunsaa vai voisiko lapsille ja nuorille tarjota samoja sisältöjä kuin muillekin käyttäjille? Iäkkäimmille kiinnostus kulttuuriympäristöön

oletettiin olevan luontevampaa, nuori taas voisi nähdä kulttuuripolulla myös fyysisen kulttuurilaitoksen sijainnin. Laitoksissa asuvat ja liikuntarajoitteiset pitäisi huomioida. Matkailijoiden ajateltiin olevan potentiaalisia kulttuuripolun palvelujen käyttäjiä.

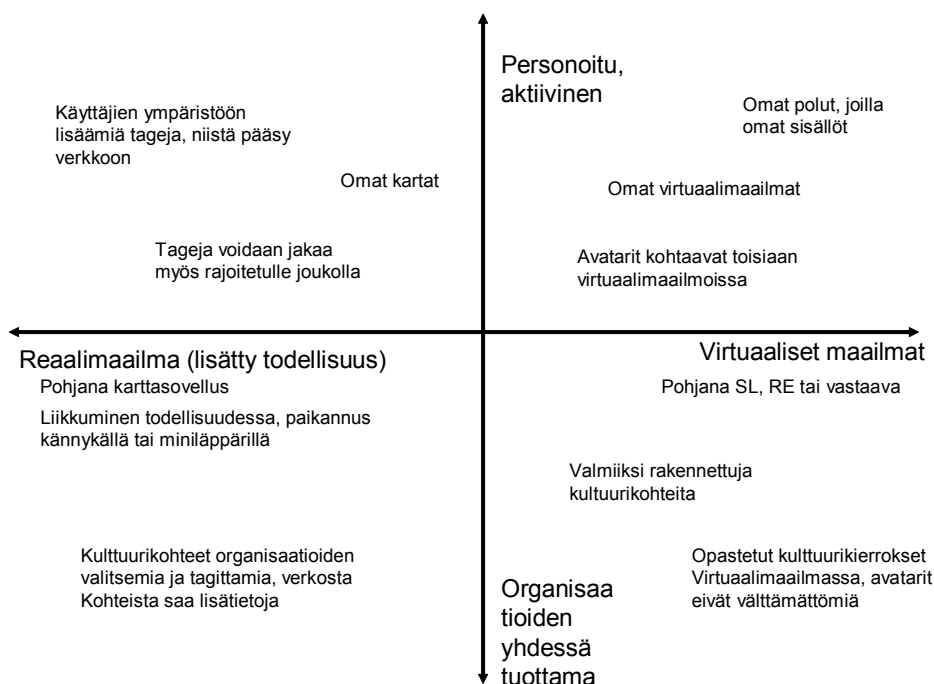
Kulttuuripolulle haluttiin erilaisia toimintakonsepteja elämänkaarimallin mukaisesti. Jokaisen kulttuurilaitoksen tuli miettiä tästä näkökulmasta mitä heillä olisi tarjota kunkin elämänkaaren eri vaiheessa. Myös yhteisen palaverin järjestäminen eri toimijoiden kanssa nähtiin tarpeellisena. Palaverissa tulisi miettiä mikä heidän hyötynsä olisi osallistumisella kulttuuripolkuun.

Ideariihessä saatiin paljon uusia ideoita virtuaalista kulttuuripolkua varten. Vielä oli paljon selvitettävää sen suhteen, mikä olisi sekä toteuttajien että tulevien ylläpitäjien yhteinen käsitys kulttuuripolusta. Ideariihen jälkeen piti miettiä miten virtuaalipolun kanssa edettäisiin. Projektisuunnittelijan seuraavana askeleena oli järjestää kirjaston TIKU-projektiryhmän kesken kokous.

„..kehittämisen suunnat ovat tässä vaiheessa vielä aika levällään. Projektissa on vaikeaa se, että on paljon toiveita ja toistaiseksi aika vähän eväitä niiden toteuttamiseksi. - - Perjantain tapaamisen idea on, että saisin selville kirjastolaisten näkemyksistä jonkinlaiset perusraamit, joiden turvin voisi taas jatkaa kehittämistä. Meillä on ollut Wikin ja editointitilan kanssa kova huiske, aika on mennyt niihin ja kulttuuripolun toteuttamistapojen tutkiminen on jäänyt vähemmälle huomiolle. Toivoisin, että saisimme koko kulttuuritoimen mukaan vastaamaan palvelun jatko ylläpitämisestä..” (projektisuunnittelijan ja projektitutkijan sähköpostikeskustelu 9.11.2009)

Marraskuussa 2009 selvitystyötä ja suuntaviivojen terävöittämistä

Ideointipalaverin jälkeen projektisuunnittelija ja projektityöntekijä testasivat jo aikaisemmin syksyllä Heureka-tutuksi tulleeseen Liikkeelle-hankkeen karttapohjaista paikannusohjelmaa. Projektisuunnittelija tutustui myös PULU (Pulpetista ulos oppimaan)-ohjelmaan, jossa oli kehitetty mobiilioppimiseen soveltuva paikannussovellus. Projektisuunnittelija selvitti löytyisikö GoogleMapsin sijaan joku muu karttapohjasovellus kulttuuripolkua varten. Tuloksena oli että esimerkiksi Eniron tai Maanmittauslaitoksen karttasovellusten rajapinnat eivät olleet sopivia niiden käyttöön liittyvien rajoitusten ja maksullisuuden takia. Hän myös hahmotteli nelikenttämallin (kuva 1), jonka avulla pystyisi paremmin havainnollistamaan erilaisia linjauksia kulttuuripolkua varten. Kulttuuripolun suhteen piti tehdä nyt linjauksia akseleilla virtuaalisuus – reaali maailma ja organisatorisesti tuotettu aineisto – itse tehdyt polut suhteen. (TIKU-projektiryhmän kokous 26.11.2009 pp-esitys/projektisuunnittelija.)

Kuva 1. Nelikenttämalli

Marraskuussa projektityöntekijä ilmoitti siirtyvänsä toiseen tehtävään. Projektin henkilöstömuutokset aiheuttivat paljon työtä, koska Hämeenlinnan kaupungilla oli säästötoimenpiteiden vuoksi rekrytointikielto, eikä ollut selvää miten projektin projektityöntekijän toimi saataisiin täytettyä.

Projektisuunnitelman aikataulun mukaisesti kulttuuripolun käytännön toteuttaminen tuli aloittaa tammikuusta 2010 alkaen. TIKU-projektiryhmän joulukuun kokouksessa tehtiin lopullinen päätös siitä, että kulttuuripolku toteutettaisiin mobiilisovelluksena. Jo toukokuussa oli puhuttu matkailusta kulttuuripolun yhteydessä. Joulukuun projektiryhmän kokouksessa puhuttiin kulttuurimatkailun tuomisesta kulttuuripolulle. Tätä ajatusta, kuten myös kulttuuripolun mobiilikäyttöisyyttä, vahvisti lokakuun ideariihessä eri kulttuuritoimen edustajien mielipiteet. Kulttuuripolkuun liittyvien aineistojen tuottamisen ajateltiin tapahtuvan vertaistuotannolla. (TIKU-projektiryhmän kokousmuistio 18.13.2009/projektitutkijan omat kokousmuistiinpanot.)

Vuosi 2010 – virtuaalisen kulttuuripolun toteuttaminen

Tammi-helmikuussa 2010

Tammikuun TIKU-projektiryhmän kokouksessa päätettiin, että kulttuuripolun konkreettinen työstäminen voisi alkaa helmikuussa. Editointitila oli otettu käyttöön, sillä oli projektia työllistävä vaikutus vielä tässä vaiheessa. Kulttuuripolku sidottaisiin voimakkaasti kulttuuriturismiin ja lisätty todellisuus olisi osa kulttuuripolkua. Sisältöjä tuotaisiin kulttuuripolulle QR-viivakoodikylttien avulla. Viivakoodit (kuva 2) sisältäisivät linkkejä, joita voitaisiin lukea matkapuhelimella. Syksyllä oli ollut suunnitteilla GPS-paikanninpuhelimien hankinta, nyt se oli ajankohtaista. Myös kannettaviin tietokoneisiin tilattiin GPS-laitteet. (TIKU-projektiryhmän kokousmuistio 22.1.2010.)

Projektityöntekijän tehtävänä oli ensisijaisesti virtuaalipolun tekninen toteutus. Muitakin tehtäviä, erityisesti editointitilaan liittyviä asioita kuului projektityöntekijälle. Edellinen projektityöntekijä jätti projektissa käyttämänsä aineistot projektityöntekijälle. Tärkeä aineisto suunnittelun pohjana oli edellisvuoden lokakuussa pidetyn ideariihen tulosten yhteenvedo.

Kuva 2. Viivakoodi

”Kyllähän ne (ideariihen tulokset) oli sen kehittämistyön pohjana, että siellä olivat kaikki nämä, innovaatio, yllätyksellisyys ja muut ja mobiilikäyttö - - ne ovat vaikuttaneet siihen työvälineitten käyttöön - - - Se on ollut se ensisijainen paperi mulle siinä vaiheessa, kun mä olen lähtenyt miettimään tätä toteutusta.”

Tammikuussa projektityöntekijä hahmotteli erilaisia toteuttamisvaihtoehtoja kulttuuripolulle. Toteutusvaihtoehdot hän luokitteli yleisen toteutettavuuden, työmäärän ja käytettävyyden näkökulmasta. Yhtenä vaihtoehtona esitettiin Hämeenlinnan kaupunginkirjaston sivuille upotettavaa virtuaalimaailmaa kirjaston käytön opastukseen, viestintään ja koulutukseen. Tätä vaihtoehtoa ei projektityöntekijä pitänyt kovin käyttäjävälillisenä. Muut kolme toteutusvaihtoehtoa perustui Googlen teknologioihin.

”Mutta tämä (kulttuuripolku) rakennettiin nimenomaan semmoisilla komponenteilla, että se ylläpito ei ole teknistä, että se onnistuu ilman sitä IT-alan osaamista. Se vaatii vaan sen, että joku sitten tekee sitä. - - - museolaiset vastaa omista jutuistaan ja nyt sitten kun saadaan nämä ulkoilualueihmiset, niin ne vastaa omista jutuistaan - - -sitä jalkauttamista jos miettii, että se ei ole tosiaan sitten tavallaan, että me tehdään kaikki, vaan me opetetaan muut tekemään sitä aineistoa.”

Projektisuunnittelija aloitti tammikuun lopulla tapaamiset eri kulttuuritahojen kanssa. Keskustelujen tarkoituksena oli selvittää ketkä kaikki olisivat kulttuuripolun rakentamisessa mukana ja millaisia sisältöjä kulttuuripolulle tuotettaisiin. Eri toimijoilla ja heidän kohderyhmillään oli luonnollisesti erilaisia näkökulmia ja tarpeita toiminnan ja sisältöjen suhteen. Tekijänoikeusasiat koettiin organisaatioille kriittisiksi. Taideteoksien yhteyteen liitettävistä viivakoodeista keskusteltiin. Geokätkennän yhdistämisen mahdollisuus poluille kiinnosti edelleen projektisuunnittelijaa. Projektisuunnittelija monitoroi löytyisikö jostakin ideoita, joita ei projektissa olisi vielä huomattu. Projektin aikana tehtyä yhteistyötä vahvistettiin ja entisiä yhteistyökumppaneita konsultoitiiin.

”..jalkatyö on yks semmoinen olennainen osa --- ei pelkästään hakemaan uusia yhteistyökumppaneita vaan pitämään niiden vanhojen kanssa sen tsemppin yllä.”

Kirjastontoimenjohtaja innostui myös mobiilisovelluksen mahdollisuuksista toimia sisäänheittäjänä kirjastoon. Mobiilisovellus mahdollistaisi kirjaston aineiston, teemanäytelyiden ja kulttuuritapahtumien näkemisen kulttuuripolulla.

Museon kanssa oli tehty yhteistyötä jo aikaisemmin projektissa. Aikakone Eenokin kuva-aineisto oli saatu kirjastoon. Sitä toivottiin käytettävän sekä virtuaalisessa kulttuuripolussa että Häme-Wikissä. Sisältöjä tuotettaisiin vertaistuotannon periaattein, kaikki

halukkaat voisivat tuottaa aineistoja kulttuuripolulle. (Mikä on kulttuuripolku pp-esitys, TIKU-projektiryhmän kokousmuistio 17.2.2010/projektisuunnittelija).

Projektisuunnittelija tutustui myös Hämeen Matkailun verkkopalveluihin, joiden pohjalta ajatteli voitavan rakentaa polkuja (nähtävyydet, aktiviteetit ja tapahtumat) ja kohteita (esimerkiksi taidekeskukset ja galleriat, reitistöt, retkeily, veneily, kirjallisuus, kuvataide, markkinat ja messut). Tässä vaiheessa projektisuunnittelija ajatteli tärkeäksi panostaa mahdollisimman houkuttelevaan kulttuuripolkuun, joka houkuttelisi yhteistyökumppaneita kuten Hämeen linnaa, Verkatehdasta ja Hämeen Matkailua. Vanajarannan reittiä kulkemalla tutustuisi keskeisimpiin kaupungin nähtävyyksiin kulttuuripolulla. (Googlewave blogi 17.2.)

Maalis-huhtikuu 2010: tekniikkaa, keskusteluja ja lisää kampanjointia

Ensimmäinen versio kulttuuripolusta oli helmikuussa jo luotu. Kirjastotoimenjohtajan kanssa sovittiin, että tässä vaiheessa sitä ei näytettäisi vielä ulkopuolisille eli palvelu oli suljettu rekisteröimättömiltä käyttäjiltä. (Googlewave blogi 18.2.2010). Maaliskuuhun mennessä kulttuuripolun tekninen alusta saatiin ratkaistua. Kulttuuripolkuun oli löytynyt sopiva julkaisujärjestelmä Joomla ja sen lisäksi palveluun otettiin laajennukseksi yhteisösovellus JomSocial. Alustavaa luokittelua myös hahmoteltiin kulttuuripolulle. Luokittelu oli peräisin Häme-Wikistä ja sitä muokattiin kulttuuripolkuun sopivaksi. (Googlewave blogi 1.3. ja 3.3.)

Projektisuunnittelija kävi keskusteluja myös uusien potentiaalisten yhteistyötahojen kanssa. Iittalan lasimäki toimisi myös esimerkkinä Hämeenlinnaan liittyneiden kuntien kulttuurikohteiden esittelystä. Tällä kulttuuripolulla ajateltiin olevan kohteina lasimuseo, lasitehdas, lasimäki, Iittalan naivistit ja Kalvolan kunnantalo. (Googlewave blogi 3.3.)

Lokakuun ideariihessä oli ollut puhetta myös muiden kuin kulttuurilaitosten edustajien koollekutsumisesta. Tapaamista alustavasti ajateltiin sovittavan toukokuulle. Maakunta-arkiston ja eri kulttuurilaitosten lisäksi tapaamiseen kutsuttaisiin Hämeenlinnan alueella toimivien kerhojen, seurojen ja yhdistysten lisäksi henkilöitä myös Hämeen matkailusta ja kaupungin viestinnästä (blogi 3.3.).

Maaliskuussa projektisuunnittelija keskusteli kehittämissyksikön johtajan kanssa kulttuuripolusta ja sen tulevaisuudesta. Palvelu tulisi olla yllätyksellinen ja tärkeää olisi sen merkitys ihmisten aktivoinnissa. Hämeenlinnan kaupungin johdolle olisi tehtävä esitys siitä, miten kulttuuripolkua tulisi jatkossa ylläpitämään. Esityksessä tulisi käydä ilmi mitä taloudellisia resursseja tarvittaisiin vuoden 2013 loppuun mennessä ja voisiko kirjasto ottaa vastuun kulttuuripolusta. Myös hankerahoituksen mahdollisuudesta keskusteltiin. Esitystä varten tuli sopia kokous kulttuurin tilaajatiimin kanssa ja mukana tulisi olla tietohallinnon edustajia. Tapaamisessa selvittäisiin eri tahojen valmius olla mukana tuottamassa aineistoa, miten tuottaminen organisoitaisiin ja että palvelun sisällöt tulisi arvioida niiden tärkeyden mukaan. Koko kulttuuripuolella tulisi miettiä ylipäätään voiko omia olemassa olevia käytäntöjä muuttaa. Lisäksi palvelussa tulisi huomioida vuodenaikaa sidotut palvelut ja sen laajentamismahdollisuudet koko maakuntaan. (Googlewave blogi 3.3.) Kehittämissyksikön johtaja lupasi sopia tapaamisen järjestämisestä kaupungin johdolle, keväällä sitä ei järjestetty.

Ensimmäiset polut kulttuuripolulle valmistuvat ja palvelun nimi muuttuu virtuaalipoluksi

Huhtikuussa kulttuuripolulle rakennettiin ensimmäisiä polkuja. Häme-Wikissä oli jo olemassa artikkeleita erilaisista kulttuurikohteista ja lisää kirjoitettiin polkujen varten. Polkuihin liitetyt kohteet merkittiin Google Maps -kartalle. Hämeenlinnan kesäteatterit, Hämeen linnan ja Hattulan keskiaikaiset kirkot, Iittalan lasimäki, Verkatehdas ja Hämeenlinnan keskikaupungilla sijaitsevat patsaat olivat palvelun ensimmäisiä polkuja (Googlewave blogi 7.4) Palvelun ulkoasun ensimmäinen versio oli valmis. Hämeenlinnan kulttuuriitiimille eli kulttuurilaitosten johtajille ja edustajille esiteltiin kulttuuripolkua. Kesällä järjestettävästä koulutuksesta sovittiin tapaamisessa. Koska kulttuuripolku webbiosoitteena oli jo varattu, johti osaltaan siihen, että palvelun osoitteeksi ja samalla nimeksi muodostui lopulta virtuaalipolku. Palvelulle oli myös hankittu osoite hämeenlinnanvirtuaalinenkulttuuripolku.fi, mutta se ei jäänyt käyttöön, joten osoitteeksi jäi Virtuaalipolku.fi (Googlewave blogi 13.4.)

”...Virtuaalipolku.fi, niin se muodostui ihan luontevasti sitten, kun ei ollut Kulttuuripolkua käytettävissä. Ja tämä on ehkä parempikin siinä mielessä, et se kuvaa, kun meillä on palveluita ja yrityksiä ja muita täällä, niin se ei ole pelkästään sitä.. tavaltaan perinteisesti kulttuuriksi luettua niin..”

Huhtikuussa mietittiin jo tarkemmin palvelun ulkonäköä ja käytettävyyttä; missä eri toiminnot ja osat sijaitsisivat kulttuuripolun pääsivulla, esimerkiksi käyttäjien aktivoimiseksi kohdistettavat kyselyt ja viestit käyttäjien palvelua kehitettäessä eteenpäin. Häme-Wikin artikkelit tulisivat näkymään myös virtuaalipolulla. Aikakone Eenokkia yritettiin sovittaa kulttuuripolulle, mutta moni asia puolsi jo tässä vaiheessa sitä, että valokuvat ja niiden kuvaukset tulitaisiin sijoittamaan sittenkin Häme-Wikiin. Lopulta päädyttiin siihen, että Virtuaalipolulta siirryttäisiin linkin kautta Häme-Wikiin katsomaan Eenokin kuvapareja.(Googlewave blogi 20.4.)

Virtuaalipolun kautta pystyi nyt hahmottamaan TIKU-projektissa rakennettujen palveluiden erilaisia yhdessä tekemisen tasoja. Kun Virtuaalipolulla aineistojen tuottaminen ja ylläpito perustuisi erilaisten toimijoiden rakentamiin karttoihin, niin Häme-Wiki nähtiin palveluna, jossa kuka tahansa voisi tuottaa sisältöjä.

”Musta on hyvä, että me on tehty se (Eenokki) sinne Häme-Wikiin, siksi että siellä on se yhteisöllisyys, kuka tahansa voi lisätä niitä kuvapareja, kirjoittaa niitä ja linkittää. Mutta tännehän (virtuaalipolkuun) ei voi tehdä kukaan muu kuin se, joka on tämän (kartan) tehnyt. - - - Kutakin polkua hallitsee polun rakentaja.”

Kesällä 2010

Esittelyjä ja koulutusten järjestämistä

Virtuaalipolkua esiteltiin kirjastossa toukokuun loppupuolella kirjastoinfon yhteydessä, joka oli tarkoitettu koko kirjaston henkilökunnalle. Projektisuunnittelijan mielestä kirjastossa oltiin tietoisia kehitettävästä palvelusta jo ennen toukokuuta. Kahvipöytäkeskustelut ja vierailut pääkirjaston ulkopuolella olivat olleet tämäntyyppiseen tiedottamiseen soveltuvia käytäntöjä. Projektisuunnittelija ja projektityöntekijä olivat järjestäneet jo ennen

kesää 2010 projektissa erilaisia sosiaaliseen mediaan liittyviä koulutuksia Hämeenlinnassa, joilla nähtiin olevan myös merkitystä Virtuaalipolun kehittämisen edistämisessä.

”...sosiaalinen media, eli se on ollut se yläotsikko, ja sen jälkeen mä olen kouluttanut - - - Facebookin käytöstä, Googlen dokumenttien käyttöön ja kaikkeen tähän, mitä löytyy sosiaalisesta mediasta. - - ne eivät ole meidän tavallaan liikelle panemia - - - semmoinen tilaus ja me vastataan siihen tilaukseen, ihan sen takia, et meidän on sitten helpompi tehdä yhteistyötä näitten tahojen kanssa. Että me tiputetaan tietenkin sinne sitten ideoita ja ajatuksia, ja mainostetaan virtuaalipolkua ja sen mahdollisuuksia - - Sitten on ollut tällöisiä tasan karttoihin kohdentuvia koulutuksia ja muuta ”

Kesäkuussa järjestettiin Google Maps karttakoulutuksia ensin kirjaston henkilökunnalle. Koulutukseen osallistui tässä vaiheessa henkilöstöä pääkirjastosta, lähinnä viestinnän ja editointitilasta vastaavia henkilöitä. Tämän jälkeen Google Maps koulutuksia järjestettiin kirjaston ulkopuolella, ensimmäiseksi eri toimijoille Hämeenlinnan Verkatehtaalla. Sekä projektisuunnittelijan että projektityöntekijän mielestä koulutuksilla oli ollut merkitystä sekä ajattelun että työkäytäntöjen muodostumisessa koskien sosiaaliseen mediaan liittyvien toimintatapoja.

”eikä ehkä odotettavissakaan että ne hirveän nopeasti tekisi (karttoja), mutta innostus oli suuri, tekniikka oli kuitenkin ehkä vähän vaikeaa, vaikka on se helppoa, ehkä ei tekniikka, vaan se ajattelutapa, se vasta niin kun käynnisti ajattelun, mitä me oikeastaan haluamme.”

”Ja koulutuksissa aina kysytään, et ”saanks mä nyt tehdä tätä?”, kun ei ole tullut mitään yhteistä linjausta kaupungissa”.

Viivakoodikylttejä maastoon

Kesäkuussa virtuaalipolkua esiteltiin Hämeenlinnan kaupungin tilapalveluille ja viestinnälle. Lupa viivakoodikylttien kiinnittämiseen julkisiin tiloihin saatiin ja kyltteihin sovittiin lisättäväksi teksti Hämeenlinnan kaupunki. Juhannukseen tultaessa oli saatu kaikilta keskeisimmiltä tahoilta lupa Virtuaalipolun kylttien kiinnittämiseen. Virtuaalipolun julkaisemisen ajateltiin tapahtuvan syksyllä.

Tutkimusapulaisen tekemässä selvitystyössä haastateltiin Hämeenlinnan matkailuajan työntekijöitä ja opettajia. Haastatteluissa esitetyistä näkemyksistä ja mielipiteistä vahvistui tunne siitä, että Virtuaalipolun kehittämisessä oli tehty oikeita ratkaisuja. Tuloksista saatiin tukea palvelun edelleen kehittämiseen. Polkuja varten saatiin uusia aihealueita, myös Virtuaalipolun luokittelua hiottiin edelleen. Ennen julkaisua projektisuunnittelija halusi hyväksyttää vielä polut aineistontekijöiden kanssa. Tapaamisen yhteydessä keskusteltiin myös palvelun käytettävyyden tutkimuksesta ja testaamisen tärkeydestä. (projektityöntekijöiden, projektitutkijan ja tutkimusapulaisen tapaaminen 23.6.2010).

Kesällä projektityöntekijän tehtäviin kuului virtuaalipolun kulttuuriin ja luontoon liittyvien polkujen tekeminen, ohjeiden kirjoittaminen ja käytettävyydestin tekeminen. Heinäkuussa olivat valmiina viivakoodeista avautuvat sivut. Viivakoodikylttejä oli itse kiinnitetty tai annettu asennettavaksi yhteensä 37 kappaletta. Kylteissä oli viivakoodin takana jo jotain sisältöä, vähintään kuitenkin linkki kyltin omistajan kotisivuille tai seuraava ilmoitus:

Tämä kyltti on osa syksyllä avattavaa Virtuaalipolku.fi palvelua. Kylttiin tullaan syksyn aikana lisäämään matkapuhelimella luettavia tietoja paikasta ja sen historiasta. Myös sinä voit vaikuttaa siihen, millaista tietoa tähän kylttiin tuotetaan. Virtuaalipolku.fi

Kohti talvea 2010

Syyskuussa virtuaalipolulle oli tehty karttoja yhteensä 14 kappaletta (kuva 3). Lokakuussa laadittiin lisää polkuja, täydennettiin jo tehtyjä ja koulutettiin yhteistyötahoja (Googlewave blogi 1.10.).

Kuva 3. *Virtuaalipolun karttasivu*

Syyskuun alussa kirjastotoimenjohtaja ja projektisuunnittelija osallistuivat Hämeenlinnan kaupungin tilaajapalvelujen johtotiimin kokoukseen. Kokouksessa oli tarkoitus keskustella projektin aikana kehitettyjen palvelujen, erityisesti virtuaalipolun ylläpidosta jatkossa. Kirjasto oli kaavaillut ratkaisuksi valtion rahoitusta, mutta yhden henkilön rekrytointiin palvelun ylläpitämiseksi ei annettu lupaa, koska kirjaston ei voinut taata sataprosenttisella varmuudella rahoituksen saamista.

Huhtikuussa projektisuunnittelija ja projektityöntekijä olivat ajatelleet, että virtuaalipolun julkaiseminen tapahtuisi alkusyksystä. Projektin näkökulmasta koettiin painetta virtuaalipolun julkaisemiselle syyskuussa. Samaan aikaan pidettiin tarpeellisena myös palveluun rakennettujen polkujen tarkistamista. Virtuaalipolun julkaisemista päätettiin siirtää myöhempään ajankohtaan, näin kirjaston henkilökuntakin olisi vastaanottavampi kirjaston uudelle palvelulle.

Virtuaalipolun testaamista

Virtuaalipolun käytettävyyttä testattiin lokakuussa kahdella eri ryhmällä. Virtuaalipolkuja testasivat ensimmäiseksi TIKU-projektiryhmän jäsenet, jotka arvioivat ensisijaisesti karttojen toimivuutta, sisältöä ja ulkoasua (kuva 4). Tämän jälkeen opiskelijoista, harjoittelijoista ja projektitutkijasta koostuvan ryhmän ensisijaisena tehtävänä oli testata Googleen kirjautumista ja ohjeistuksien toimivuutta.

Hämeenlinnan turistikartta

Mielipide otsikosta

Löydettävyys	Ei löydy!						Löytyi heti
Ulkoasu	Ruma						Tyylikäs
Kohteiden määrä	Liian vähän						Liian monta
Tekstin laajuus	Liian vähän						Liian monta
Tekstin tyyli	Huono						Hyvä
Ikonit	Harhaanjoht.						Kuvaavia
Mediatiedostot	Ei toimi						Upeita

Kommentteja, kehitettävää, ideoita ja parannettavaa

Kuva 5. Virtuaalipolun käytettävyyden arvioinnissa käytetty lomake

Virtuaalipolku avataan

Hämeenlinnan virtuaalinen kulttuuripolku eli Virtuaalipolku.fi julkistettiin 18.11.2010. Julkistamistilaisuutta varten laaditussa lehdistötiedotteessa palvelua kuvattiin seuraavasti:

”Virtuaalipolku.fi-palvelu esittelee Hämeenlinnan kiinnostavia kulttuurikohteita ja palveluita Google Maps-karttapohjilla. Kulttuurikohteita ja teemoitettuja reittejä ovat alkuvaiheessa rakentaneet kulttuurilaitokset ja yhteisöt, mutta palvelun avautuessa myös rekisteröityneet käyttäjät voivat tuottaa palveluun omia karttojaan, arvioida muiden toteuttamia karttoja ja keskustella Virtuaalipolun yhteisössä. Koska palvelun kartat rakennetaan Google Maps-palveluun, ovat ne käytettävissä myös mobiilisti älypuhelimella tai kannettavalla tietokoneella ja löytyvät myös googlaamalla. Virtuaalipolku.fi-palvelu käyttää myös lisätyn todellisuuden tekniikkaa. Hämeenlinnan alueelle on sijoitettu viivakoodikylttejä, joita luetaan älypuhelimilla. Viivakoodien kautta avautuu monenlaisia mediatiedostoja, kuten valokuvia, videoita, musiikkia ja www-sivuja. Parhaat käyttäjien luomat kartat liitetään näihin Hämeenlinnaa edustaviin kyltteihin.”

Heti julkaisemisen jälkeen Virtuaalipolun eri kartoilla oli ollut paljon kävijöitä, joiden kiinnostuksen kohteena olivat olleet erityisesti ajankohtaiset, vuodenaikaan liittyvät kartat. Jatkotoimenpiteenä Virtuaalipolun karttoja ajateltiin rakentaa Hämeenlinnan kaupungin ulkopuolelle, ensimmäiseksi Forssan suuntaan. (TIKU-projektiryhmän kokousmuistio 30.11.2010.)

Osalla käyttäjistä oli ollut vaikeuksia virtuaalipolun toimintojen hahmottamisessa ennen julkaisemista ja julkaisemisen jälkeenkin. Palautteen perusteella Virtuaalipolun etusivulle lisättiin ohjeita ja apuja. Yhtenä syynä käytettävyyssongelmiin nähtiin Google Maps-palvelu, joka ei ollut entuudestaan tuttu kaikille Virtuaalipolun käyttäjille.

”...Nytkin just on saatu sähköposti, missä sanotaan, et ”mä en näe täällä kuin nämä kahdeksan karttaa, kun tulee tähän etusivulle”. Ja tuossa meillä ohjeistetaan, että ”etusivulla näet aina kahdeksan uusinta karttaa ylävalikon kartat-painikkeella löydät lisää karttoja”...ei voi laittaa kissan kokoisia ohjeistuksia joka sivulle, koska sitten käytettävyyks kärsii niillä, jotka osaa käyttää - - - Ja täällähän on nyt jokaiselle kartalle laitettu myös tämmöinen iso painike ”avaa kartta uuteen ikkunaan, saat lisätietoja ja karttaa on helpompi käyttää”, koska tämä mikä on Googlen kartoissa, on pienellä...- - - että katsotaan sitten, että jos sieltä tulee paljon sitä, että ei vaan osaa, niin sitten pitää tehdä jotain mutta - - - se keskitien löytäminen voi olla aika hankalaa.”

Joulukuuhun 14.12. mennessä ylivoimaisesti suurimman suosion oli saanut Hämeenlinnan hiihtoladut -kartta, jonka tekijänä oli Hämeenlinnan ulkoliikunta. Virtuaalipolun karttoja oli käytetty ensisijaisesti Google Mapsin kautta. Joulukuussa hämeenlinnalaisia yrittäjiä oli tuottamassa sisältöjä virtuaalipolun kartoille.

”Että meillähän on, me ollaan tosiaan tavallaan käyty promoamassa ja innostamassa mukaan kaikkia Hämeenlinnan alueen toimijoita. Ja nyt tässä vaiheessa sitten kun ollaan saatu monia innostumaan, niin sitten yhä useampi ottaa yhteyttä - - - keskustelemaan tuohon yhdelle yrittäjälle, joka haluaa tarjota tuonne hiihtolatukartalle, mikä me ollaan tehty - - - reaaliaikaisia webbikameroita sinne, et siitä näkee suoraan sen, että miltä siellä näyttää tällä hetkellä siellä polulla - - - siellä ulkoilueiden vastaavat ja sitten tämä yrittäjä on keskustellut ja, ne haluaa linkittää sen ehdottomasti tähän sitten.”

”tää on nimenomaan suunnattu kuntalaisille, semmoinen palvelu. Eli tätä kautta saa tietoa kunnan palveluista eri tavalla - - nimenomaan yhteydenottokanava. Eli esimerkiksi tämä Hämeenlinnan hiihtoladut on semmoinen proggis, missä sitten kun käyttäjä näkee siellä jotain niin se ottaa yhteyttä ja sitten tätä pidetään ajan tasalla koko ajan. Että se on semmoinen matalan kynnyksen palveluväline myös.”

TIKU-projektissa markkinointiin ja viestintään oli jo panostettu paljon. Marraskuussa virtuaalipolulle perustettiin tiedottamista varten oma Facebook ryhmä ja joulukuussa rakennettiin Virtuaalipolulle joulukalenteri. Palautetta ja kehittämistä varten perustettavan Virtuaalipolun kehittäminen -ryhmä ajateltiin kiinteäksi osaksi virtuaalipolun toimintaa ja palvelua.

Virtuaalipolun jatkokehittämisessä ajateltiin palveluun lisättävän nyt sellaisia sisältöjä ja toimintoja, joiden ideat olivat peräisin jo projektin alkutaipaleelta. Esimerkiksi Virtu-

aalipolun kartoissa, joissa käsiteltiin kirjallisuutta, oli nyt tiedostojen kautta luettavissa ja kuunneltavissa otteita teksteistä ja niihin oli rakennettu linkit teosten saatavuustietoihin kirjastossa. Toiveissa oli hyödyntää jatkossa viivakooditekniikan mahdollistamaa keinoa kirjaston aineiston markkinoinnissa ja kehittää edelleen virtuaalipolulle rakennettua kirjallisuusvinkkausta.

”Tammi-helmikuussa ruvetaan taas yrittämään sitä, että saataisiin semmoinen ominaisuus tuohon Areenaan, että siinä pystyisi hakemaan (kirjaston kokoelmista) paikalla olevaa aineistoa, rajaamaan sen toimipisteeseen, paikalla olevaan aineistoon, niin sillä me voitaisiin käyttää tätä sisäänheittoidea, että on viivakoodi, että katso tästä, mitä tämän vuoden dekkareita on paikalla, sitten saa listan siihen, mitä tässä kirjastossa on paikalla.”

4.2. Kouvolan kaupunginkirjaston kehittämiskertomus

Mediamaja

”Kirjasto ja koulutoimi ovat muutaman vuoden ajan kehittäneet medialukutaidon opetusta. Koulutoimella on oma projekti, jonka tavoitteena on mediapaja toisen asteen opiskelijoille ja opettajille. Nuorisotoimi haluaa luoda oleskelu- ja opastuspisteen lukioikäisille ja sitä vanhemmille, joita ei perinteisillä keinoilla tavoiteta. Kouvolan sosiaalitoimella on maahanmuuttajatyön koordinaattori, joka etsii välineitä luku- ja kirjoitustaidottomien pakolaisten kotouttamiseen. Heille etsitään keinoja opettaa verkkovälineitä, joilla he voisivat pitää yhteyttä sukulaisiinsa ja kotimaahansa.

Toimijoiden intressinä on osallistaa alueen asukkaita mukaan päätöksentekoon, synnyttää luovuutta ja innovaatioita edistävää verkostoitumista ja ehkäistä syrjäytymistä sekä kehittää medialukutaitoa. Neljä toimijaa haluavaa yhdistää voimansa ja perustaa kirjastoon tilan, Mediamajan, joka palvelee kohderyhmiä. Mediamajassa voidaan tuottaa, editoida, opettaa ja kuluttaa sähköisen median muotoja. Toimintamuotoja tukee tehtävään koulutettu henkilö. Hankkeelle varataan 200 m² tila, toiminta-ajatus ja konsepti ovat valmiina. Tilaa käyttävä henkilökunta on valtaosin muun kuin kirjastoalan koulutuksen suorittanutta. Tällä luodaan hedelmällistä vuorovaikutusta ammattiryhmien välille. Toimintamuoto vakiinnutetaan niin, että se voidaan ylläpitää jatkossa omin varoin.”

(TTS-hankkeen projektisuunnitelma, Kouvolan osahanke)

Hankkeen suunnittelua ennen projektiryhmän perustamista

Kouvolan opetus-, sosiaali-, nuoriso- ja kirjastotoimi pitivät neljä Kouvolan osahankkeen suunnittelukokousta vuonna 2008. Mediamaja oli ajateltu tilana, joka olisi päiväsaikaan kouluille eräänlainen ATK-luokan uusi versio. Iltaisin Mediamaja olisi käytössä nuorisotoiminnalle. Tämä toiminta edellyttäisi sopivaa henkilöstöä, jolla olisi pedagogisia taitoja, kyky toimia nuorten kanssa ja verkkoympäristöt, kuten IRC-galleria ja Facebook riittävällä tasolla hallinnassa. Tärkeimpänä ominaisuutena nähtiin soveltuvuus nuoriso-

työhön. Tekniikan syvällistä osaamista voisi hankkia työpajoihin muualtakin. Nuorisotoiminta olisi alkuun ohjattua työpaja- ja kerhotoimintaa, myös Majakan toiminnan (Kouvolan kaupungin nuorisopalveluiden alaisuuteen kuuluva nuorten tieto- ja neuvontapiste) siirtämistä ajateltiin pääkirjaston Mediamajan tiloihin. Potentiaalisia nuorisoalan ihmisiä voisi olla vaikea löytää, mutta kulttuuripuolen tuottajakin olisi soveltuva henkilö taustaltaan projektin työntekijäksi. (ESR-palaverimuistio 24.9.2008).

Seuraavassa kokouksessa (ESR-palaverimuistio 2.10.2008) keskusteltiin yhteistyökuvioista. Nimiä ehdotettiin liittyen siihen ketkä voisivat olla Kouvolan alueella sopivia yhteistyötahoja. Myös muita hankkeita ehdotettiin konsultoitavaksi esimerkiksi Mediamajaan liittyvissä teknisissä asioissa. Tällainen hanke oli esimerkiksi koulutoimen TVTaivas –hanke, jossa (Kouvolan iltalukion koordinoima opetushallituksen rahoittama Uudet oppimisympäristöt -hanke) opettajia koulutetaan mediantuottamisen peruskursilla, jonka jälkeen he voisivat pitää kursseja oppilaille. Maahanmuuttokoordinaattori kertoi Kouvolan maahanmuutto-ohjelman tilanteesta. Eri kulttuureista tulevien nuorten väliselle yhteistyölle ja kohtaamiselle olisi tarvetta, koska eri kulttuuritaustaiset nuoret eriytyvät omiksi kliikeikseen. Kouvolan Moku-hankkeessa (opetushallituksen Monikulttuurisuustaitojen kehittäminen kouluyhteisössä –hanke) on mukana Kouvolan alueen kouluja. Oleellista olisi saada käsitys siitä mitä tilassa tapahtuu. Keskustelun käännyessä rekrytointiin, Mediamajan toimintaan kaavailtiin neljä henkilöä. Kysymyksen alle jäi vielä se, että kenellä olisi hankkeen vetovastuu, kirjaston edustajallako? Sisäistä rekrytointia pidettiin vaikeana eri toimijoiden resurssipulan vuoksi.

Majakan toiminnan siirtämistä Mediamajaan pohdittiin taas seuraavassa kokouksessa. Tiloja ei pidetty kaikilta osin soveltuvina Majakan tyyppiseen toimintaan. (ESR-palaverimuistio 20.11.2008). Joulukuun kokouksessa hankkeen rahoitusta pidettiin ongelmallisena, koska se pitäisi suurimmaksi osaksi käyttää henkilöstökuluihin. Hankkeen perusideaksi kirjattiin mediakasvatus ja medialukutaito. Kirjasto haluaisi laajentaa kirjastokäsitettä ja kirjastopalveluitaan. Maahanmuuttajien osalta ikämäärittelyä ei hankkeessa ole. Hankkeen toiminta tulisi olemaan käytännössä ohjattua toimintaa eli erilaisia kerhoja ja kursseja. Toiminnan pitäisi olla myös liikuteltavissa eli toimintaa haluttaisiin viedä sinne missä on erilaisia tapahtumia. Kokouksessa keskusteltiin ohjausryhmän perustamisesta, jotta yhteydet toimialojen välillä pysyisivät tiiviinä hankkeen aikana ja yhteistyö olisi mahdollisimman konkreettista. Ohjausryhmän tehtävänä olisi Mediamajan toiminnan ohjaaminen ja tavoitteiden määrittäminen eli ohjausryhmän toiminta keskittyisi hankkeen operatiiviseen puoleen. Ohjausryhmän toimivimmaksi koostumukseksi arvioitiin edustaja ja hänen varahenkilö jokaiselta toimialalta, koulutoimesta, sosiaalitoimesta, nuorisotoimesta, Kymenlaakson ammattikorkeakoulusta ja kirjastosta. Ajatuksena on rekrytoida kaksi pedagogista informaatikkoa, toinen 1,5 vuodeksi ja toinen kolmeksi vuodeksi, yksi nuorisotyöntekijä ja yksi sosiaalityöntekijä. (ESR-palaverimuistio 8.12.2009.)

Tammikuussa 2009 kirjaston laatimassa hankekuvauksessa Mediamajan toimintamuodoiksi ajateltiin erilaiset vierailut kuten kirjailijavierailut, näyttelyt, koulukäynnit ja kerhot. Käyttäjät järjestäisivät itse tapahtumia Mediamajassa. Tavoitteeksi oli määritelty uudenlaisen kirjastokonseptin kehittäminen yhteistyökumppaneiden kanssa, jotka olivat Kouvolan koulu-, nuoriso- ja sosiaalitoimi sekä KYAMK. (ESR-hanke Tietoyhteiskunnan tilat ja sisällöt 2008–2011.)

Projektiryhmä rekrytoidaan

Projektisuunnittelija aloitti hankkeessa virallisesti tammikuun 2009 alussa. Projektisuunnittelija sain ennen projektin aloittamista pidettyjen yhteistyöpalaverien muistiot, mutta niihin ei kirjaston johto viitannut erityisesti palaamaan. Sen sijaan hän ehdotti tutustumiskäyntejä ja antoi luettavaa, jonka perusteella projektisuunnittelija teki suunnitelmia. Kouvolan osahankkeen hankesuunnitelma ei auttanut projektin konkretisoinnissa. Suunnitelmassa ei varsinaisesti sanottu mitä kirjaston tahtotila, pikemminkin miten muut hankesuunnitelmassa mainitut kunnalliset yhteistyötahot liittyvät projektiin.

Helmikuun puoleessa välissä laitettiin kolme muuta projektityöntekijän tointa hakuun:

Tehtävä 1 (mediakasvatus), ajalle 1.4.2009–30.6.2010

Tehtävä 2 (maahanmuuttajatyö,osa-aikainen), ajalle 1.4.2009–2011

Tehtävä 3 (nuorisotyö), ajalle 1.4.2009–2011

Yksi projektityöntekijöistä muisteli kirjaston uusille työntekijöille järjestettyä tilaisuutta seuraavasti:

”Kirjastonjohtaja piti puheen uusille työntekijöille, piti sellaisen inspiroivan esitelmän siitä, miten kirjasto kiihtuu pois suorastaan, jos ei nyt keksitä joitain uutta ja hienoa ja jotain tanskalaisia kirjastoja esitteli, että tällaista yritämme nyt kehitellä.”

Muutoin selkeitä tavoitteita ei projektille ollut asetettu. Projektin jäsenet pitivät tätä pääosin luonnollisena toimintatapana, koska suunnittelu oli jätetty tietoisesti projektilaisille. Joillekin haastatelluista ongelmia tuotti projektin alkuvaiheen vielä jäsentymättömät ohjauksikäytännöt.

”Alkuvaiheessa oli...semmoista lillumista, et tuntui että kukaan ei nyt ole meitä ohjaamassa, yritetään nyt keksiä mitä tää vois olla, mitä meiltä halutaan. Joku olisi vähän kertonut mihin meidän pitäisi pyrkiä. Mitä tässä on ajettu takaa. Tavallaan meidän piti keksiä kaikki ihan tyhjistä. Siltä se ainakin tuntui mun mielestä”.

Useat näkivät projektin kytköksen kirjaston toimintaan siten, että ennen projektiryhmän rekrytointia suunnitteluun osallistuneet henkilöt kirjastosta olivat tuoneet ideoita muista kirjastoista. Projektilaisten tehtävänä oli keksiä jotain uutta, millä ei ollut tekemistä sen kanssa mitä kirjastossa tehtiin tai oli tehty aikaisemmin. Eräs projektilaisista näki tässä osasyyn siihen, miksi kirjastossa ei oltu valmiita ottamaan projektia ja projektilaisia vastaan.

”Mulla oli semmonen ajatus mitä (kirjastonjohtaja) ei kannattanut, että olisi siirretty nuorten osasto tuonne (Mediamajaan) että siellä olisi ollut kirjoja ja kaikkea aineistoa... - - koska se halusi nyt jotain tuollaista ihan uutta niin ehkä se ei sitten istunut siihen.”

”Se olisi - -pitänyt olla se juttu jo valmis, et ne (kirjasto) ottaa meidät tähän.”

**Suunnittelu alkaa:
fläppitauluista lukkareihin – ideoita, suunnitelmia ja aikatauluja**

Keväällä 2009 suunnittelu alkoi projektisuunnittelijan alustavien ideoiden pohjalta. Ideoinnissa (Kuva 1.) olivat mukana muut projektityöntekijät sitä mukaan kun he aloittivat projektissa työnsä.

Kuva 1. Mediamajan aikataulu- ja toteutussuunnitelma

Alussa piti suunnitella toimintaa, jossa ei tarvittaisi koneita. Kirjastolla ei ollut tietoa siitä millaista tekniikkaa olisi pitänyt hankkia ennen rekrytointia. Lisäksi hankintoja hidasti se, että projektilaiset eivät saaneet tietoa siitä, miten ESR-projektissa hankinnat tulisi tehdä. Teknisten laitteiden saaminen Mediamajaan myöhästyi, mikä pitkälti myös määritteli mitä voitiin tehdä kevään ja kesän 2009 lukujärjestyksessä:

ma: luova kirjoittaminen klo 14–16

ti: band workshop klo 14–16

ke: pelikerho klo 12–16

to: liikunnallista toimintaa maahanmuuttajille (jalkapalloa, frisbeegolfia ym.) klo 14–16

pe: pelikerho klo 12–16

Kuva 2. Mediamajan tapahtumien suunnittelu

Alkuperäiset toimintaideoiden hahmotelmat (Kuva 2) olivat puheen tasolla mukana koko projektin ajan. Kirjastotoimenjohtaja halusi projektisuunnittelijalta suunnitelman, miten asiat etenevät tulevaisuudessa ja tältä pohjalta syntyi viikkokohtainen lukujärjestys (Kuva 3), jota jaettiin kouluille. Projektillaiset ottivat yhteyttä kouluihin, ensimmäiseksi

lukioihin, koska ajateltiin, että toiminnan aloittaminen olisi helpompaa lukioden kuin toisen asteen opiskelijoiden kanssa.

Roolit ja tehtävät hahmottuvat

Rekrytointitilanteessa valinta oli perustunut henkilöiden yhteensopivuuteen ja osaamistaustoihin, ei ammattinimikkeisiin. Projektisuunnittelija laati projektilaisten tehtävänkuvat. Kaikille yhteisiä tehtäviä olivat: tapahtumien ja toiminnan suunnittelu ja toteutus; Mediamajassa päivystäminen; mediakasvatustunnit, mainonta, tiedotus ja markkinointi; tiedotusvälineet; sosiaalinen media; Kyyti.fi-sivuston ja Palapelimedian ym. sisällöntuotanto; pelit; maahanmuuttajat.

Projektisuunnittelijan tehtävänkuvaan kuului lisäksi: yhteydenpito muihin osahankkeisiin, koulu-, nuoriso- ja sosiaalitoimeen ja oppilaskuntiin; Mediamajan ohjausryhmän asiantuntijajäsenenä toimiminen, kirjastopalvelujen kehittäminen, kirjastolaisten, opettajien ym. koulutukset, TTS-hankkeen Tilat, verkostot ja osallistuminen teemaryhmän vetäminen, sekä lukupiirit. Yhdellä projektityön tekijöistä tehtävänkuvaan kuului myös kirjastopalveluiden kehittäminen ja lukupiirit. Vastaavasti kahdella projektityöntekijöistä musiikki kuului tehtävänkuvaan, muuten tehtävänkuvissa ei ollut päällekkäisyyttä.

Puolet projektilaisista profiloituivat selvästi käytännön työntekijöiksi ja niillä joilla oli kokemusta kirjastosta, koettiin katsovan asioita laajemmin kirjaston näkökulmasta käsin.

Osaamistaustan ja kiinnostuksen mukaisesti tapahtui myös projektin sisällä tehtävän jako, kenen ”asiasta” oli kyse, otti sen hoitaakseen. Toisaalta yhteistä tekemistä oli paljon ja se koettiin projektin edetessä välillä jopa ahdistavaksi. Kun kaikki tekivät vähän kaikkea, osa koki tilanteen sellaiseksi, että aikaa ei jäänyt enää oman osaamisen hyödyntämiselle. Kehittäminen perustui projektilaisten mielestä pitkälti heillä jo olemassa olevaan osaamiseen. Maahanmuuttaja-asioista myöhemmin vastannut projektityöntekijä koki osaamisensa olevan riittämätöntä toimiakseen aikuisten maahanmuuttajien kanssa.

Jalkapalloa – tavoitteena kontaktin luominen maahanmuuttajamielisiin

Projektin alussa kävi ilmeiseksi, että projektilaiset eivät itse voineet paikantaa ja luoda kontakteja paikallisiin maahanmuuttajiin. Oli tarve selvittää miten maahanmuuttajien kohderyhmään kuuluvia voitaisiin saada Mediamajan kävijöiksi. Jalkapallo oli ensimmäinen kokeilu miten kohderyhmään pääsisi tutustumaan. Ajatuksena oli, että jollakin kohderyhmää kiinnostavalla toiminnalla piti lähteä liikkeelle. Piti saada koottua ryhmä, jonka kanssa voisi jatkaa toimintaa muiden asioiden parissa.

Kaikki eivät muistaneet mistä ajatus jalkapallosta pelaamisesta tuli. Osa henkilöistä muisteli idean tulleen maahanmuuttajatoimiston kautta, koska toimiston kanssa projektilaiset tekivät paljon yhteistyötä. Idea jalkapallon pelaamisesta lähti kuitenkin vierailukäynnistä Espoon Entresse-kirjastosta, jossa kerrottiin, että koripallo oli ollut heillä hyvä tapa käynnistää yhteistoiminta maahanmuuttajien kanssa. Yksi projektilaisista oli keskustellut vielä paikallisten maahanmuuttajamiesten kanssa maahanmuuttajatoimistossa ja keskustelussa kävi selväksi, että kouvoolalaisille maahanmuuttajamielille jalkapallo oli se ykkösjuttu mitä haluttiin tehdä. Elettiin kesää 2009 ja koneita ei ollut vielä saatu Mediamajaan.

Teehetki – tavoitteena selvittää maahanmuuttajalaisilta mitä he haluaisivat tehdä

Teehetki (14.7.2009) lähti ideasta että jotain juotavaa ja syötävää pitää olla tarjolla, että saataisiin ihmisiä paikalle tutustumaan Mediamajan projektilaisiin, toimintaan ja tilaan. Kyseessä oli yksittäinen keskusteluluonteinen tapahtuma, jota oli vetämässä projekti-suunnittelija ja yksi Mediamajan projektityöntekijöistä. Kyseinen projektityöntekijä oli yhteydessä maahanmuuttajatoimistoon tilaisuuden markkinointia varten.

Osallistujia saapui paikalle ja joitakin toiveita saatiin selville. Keskustelujen perusteella realisoituivat käsityökerho ja ATK-kerho. Jälkikäteen osa projektilaisista epäili tilaisuuden markkinointia varten suunnitellut mainokset ja niiden jakelun olleen turhaa vaivannäköä. Maahanmuuttajat saatiin tilaisuuteen maahanmuuttajatoimiston kautta. Minfo-hankkeessa (Maahanmuuttajien alkuvaiheen ohjauksen ja neuvonnan kehittäminen Kaakkois-Suomessa) palveluneuvoja-nimikkeellä työskentelevä työntekijä järjesti maahanmuuttajien siirtymiseen maahanmuuttotoimistolta Mediamajaan.

Kohti suunnitelmallisempaa toimintaa?

Syksyyn 2009 tultaessa Mediamajaan oli saatu tietokoneet ja Mediamaja tilana alkoi olla valmis. Kirjaston kanssa tehtiin yhteistyötä erilaisten tapahtumien muodossa. Oli aika toteuttaa lukujärjestykseen merkittyä toimintaa. (Kuva 3.)

Vipuvoimaa EU:lta 2007-2013

21.9. alkaen

MEDIAMAJA
mediamajakouvola.blogspot.com

maanantai
avoinna 14-18
pelikerho 16-18
game day

tiistai
avoinna 14-18
animaatio- ja videokerho 16-18
video day

keskiviikko
avoinna 14-17
käsityökerho (parilliset viikot) 17-19
atk-kerho (parittomat viikot) 17-19
immigrant day

torstai
avoinna 14-16
musa-korneri 14-16
music day

perjantai
avoinna 10-14
free day

Euroopan unioni Euroopan sosiaalirahasto

Kuva 3. Mediamajan lukujärjestys vuonna 2009

Käsitöitä ja keskustelua?

Käsityökerhon ideana oli järjestää toimintaa vain naisille, jotta musliminaiset voisivat tulla lasten kanssa. Käsityökerho toimisi samalla myös keskustelukerhona. Käsityökerhosta oltiin montaa mieltä projektin jäsenten keskuudessa, osan mielestä se ei istunut Mediamajan konseptiin. Käsityökerhon piti jatkua koko syksyn, mutta kun kävijöitä oli vain muutama ja hekin jäivät jossain vaiheessa tulematta, niin projektilaiset päättivät lopettaa kerhon. Mietittiin olisiko tarvikemaksuja kannattanut pyytää osallistujilta, mutta oliko sekään lopulta kynnyskysymys osallistumisessa?

Vetääkö kirjastotila harrastamaan atk:ta ilta-aikaan?

ATK-kerhon alku ei ollut kovin lupaava, ensimmäisellä kerralla ei ketään tullut paikan päälle Mediamajaan. Kerhon vetäjinä oli projektisuunnittelijan kanssa maahanmuuttajataustainen mieshenkilö. Hän oli mukana korttelikodin toiminnassa, jonka kautta hänellä oli ajateltu olevan myös kontakteja maahanmuuttajiin. ATK-kerhon vetäjänä hänet nähtiin vertaisoppaan roolissa. Kyseinen henkilö oli suunnitellut ATK-kerhon toimintaan sisältöjä erilaisten tehtävien kautta ja blogi perustettiin Mediamajan sivujen yhteyteen. Toimintamalli oli sama kuin mitä hän oli korttelikodissa toteuttanut.

Kävijöitä ei saatu Mediamajaan, vaikka nyt toiminnassa mukana henkilö, jolla oli kontakteja maahanmuuttajiin. Jälkikäteen ajateltiin, että maahanmuuttajille oli voinut olla jonkinlainen kynnys tulla ATK-kerhoon kirjaston alakertaan ilta-aikaan. Korttelikerhot sijaitsivat lähempänä maahanmuuttajien koteja. Julisteita ja muuta vastaava materiaalia oli jaettu. Mietittiin, olisiko enempää voinut edes tehdä. Yhdeksi kerhon toimimattomuuden syyksi nähtiin erityisesti se, että ryhmä koostui kielitaustaltaan ja osaamiseltaan hyvin eritasoisista henkilöistä. Turhautumista saattoi aiheuttaa myös se, että ohjaajat ja koneet eivät riittäneet. Toiminta hiipui pikkuhiljaa ja nämä kaksi henkilöä tekivät päätöksen kerhon lopettamisesta.

”Ei ollu jälkeenpäin mitään analysointia tai miten kehitetään vaikka lisää että jotenkin muuten saatais. Se vaan jotenkin..”

Osa projektilaisista oli sitä mieltä, että kerhotoiminnan markkinointi oli epäonnistunut. Markkinointi olisi pitänyt tehdä tiiviimmin yhteistyössä maahanmuuttajatoimiston kanssa tai sitten hakea kerholaiset maahanmuuttajatoimistolta tai jopa kotoa. Ongelmana nähtiin ohjauksen tarve. Kävijät olisi pitänyt ohjata paikan päälle ja ohjausta olisi tarvittu yksilötasolla koneilla työskennellessä. Hankaluuksia oli syntynyt myös siitä, että kerhotoimintaan osallistuneet eivät olleet paikalla sovittuihin aikoihin. He halusivat keskusteluseuraa kerhoajan ulkopuolella kun projektilaisilla oli muuta tekemistä.

Maahanmuutto-ohjelma kummittelee

Projektisuunnittelija törmäsi Kouvolan maahanmuutto-ohjelman luonnokseen (Maahanmuutto-ohjelman luonnos vuosille 2009–2016), jossa kirjaston tavoitteet oli määritelty seuraavasti:

”Mediamaja-hankkeessa tehdään työtä maahanmuuttajien kanssa nuorten viestintätaitojen vahvistamiseksi. Kirjastojen henkilökunta esittäytyy eri kansallisuuksille järjestetyissä tilaisuuksissa, eri ryhmistä pyritään löytämään vertaisopastajia. Lähikirjastoissa perehdytään ympäristössä asuvien kieliryhmien tarpeisiin kutsumalla heitä

tutustumiskäynneille sekä muiden vapaa-aikapalveluiden kanssa järjestettyyn toimintaan. Erikielistä suomen kielen oppimateriaalin tarvetta seurataan ja kokoelmia kartutetaan tarpeen ja saatavilla olevan aineiston mukaan (myös maahanmuuttajien äidinkiellillä). Kirjasto tiedottaa mahdollisuuksista välittää maahanmuuttajille omankielistä aineistoa ja siirtokokoelmia Monikielisestä kirjastosta, minkä erityiskokoelman hankinnoissa seurataan maahanmuuttajien kielitaustoja.. Yksittäistä asiakasta avustetaan suomalaisessa verkkoasioinnissa. Ryhmiä sekä yksittäisiä henkilöitä opastetaan kirjastojen työasemien käyttämiseen digitaalisen ja verkkoaineiston osalta myös entisen kotimaan asioiden ja kulttuurin seuraamisessa. Kirjastoihin otetaan harjoittelijoita lyhyisiin suomenkielen harjoittelujaksoihin kirjastoavustajien tehtäviin.”

Projektisuunnittelija ei tiennyt entuudestaan mitään Kouvolan maahanmuutto-ohjelmasta. Kaksi asiaa kiinnitti projektisuunnittelijan huomion maahanmuutto-ohjelman luonnoksessa: siinä tuotiin vahvasti esille työllistyminen ajatusmallina (”ensin työ – sitten kielikoulutus!”), ja että ohjelman tavoitteena oli vakiinnuttaa maahanmuutto- ja monikulttuurisuusustyö kaupungin eri toimialat läpäiseväksi toiminnaksi. Miten maahanmuutto-ohjelmaan tulisi reagoida projektin kannalta?

Arviointia vuoden 2009 lopussa

Mediamajan ensimmäinen vuosi oli ollut yhteistyön rakentamista nuorisotoimen, sosiaalitoimen ja koulutoimen kanssa. Kyamkin kanssa yhteistyötä oli tehty heti projektin käynnistyttyä. Koulutoimesta oli tehty tunnusteluja voisiko TVTaivas-hankkeessa perustettu Palapelimedia-portaali tulla Mediamajan hoidettavaksi, kun TVTaivas-hanke loppuu. Maahanmuuttotoimistosta oli tuotu ryhmiä Mediamajaan ja iltalukiosta maahanmuuttajaryhmä oli vierailut Mediamajassa. Kouvolaan suunnitteilla ollut monikulttuurisuuskeskus Mediamajan fyysisenä sijaintipaikkana myös kiinnosti. Yleisellä tasolla Mediamaja oli erillään vielä kirjastosta, tapahtumia suunniteltiin ja tehtiin yhdessä, mutta Mediamajasta ei kukaan osallistunut kirjaston kokouksiin. Lisäksi kirjaston sisällä ei ollut omaa ohjausryhmää osahankkeelle. Tarvetta koettiin myös projektin ohjausryhmälle, joissa olisi erilaisia toimijatahoja Kouvolan alueelta.

Vuoden 2009 loppupuolelle tultaessa oli aika tehdä päätöksiä miten toimintaa jatkettaisiin. Hankkeeseen liittyviä riskejä mietittiin. Projektisuunnittelija listasi uhkakuvia myös koskien maahanmuuttajille koskevia palveluja:

”Maahanmuuttajille suunnattujen palvelujen kanssa epäonnistutaan. Kun emme voi kokonaan keskittyä maahanmuuttajiin, emme saa mitään kunnollista aikaiseksi. Emme tavoita heitä - miksi meidän hankkeella on kaikista vaikeimmat kohderyhmät - eikä meidän palvelut kiinnosta heitä tarpeeksi. Yhteistyö mamutoimiston kanssa tökkii, heillä ei ole aikaa meille. Pääsemmekö osaksi monikulttuurisuuskeskusta? (Mediamajan blogi 4.11.2009/projektisuunnittelija)

Alkuperäinen ajatus siitä, että Mediamajan toiminta perustuisi vapaaehtoiseen, itseohjautuvaan toimintaan ei ollut vetänyt merkittävästi vielä hankkeen tässä vaiheessa nuoria paikan päälle. Nuorisoa oli lähestytty vuoden 2009 aikana tapahtumatoiminnan lisäksi pääosin kouluyhteistyön kautta. Mediamajassa on tehty sellaisia asioita, mitä opettajat eivät ole osanneet tai voineet tehdä (kuvankäsittelyä, videokuvausta ja editointia) kou-

lussa. Toiminta oli perustunut opettajien suunnitelmiin ja että toiminta oli tapahtunut päiväsaikaan. Projektillaiset päätyivät siihen, että Mediamajan toiminnan täytyisi olla sekä kiinnostavaa, mutta myös jollain tavalla pakollista eli sidottu kouluissa annettuihin tehtäviin. Ajatuksena vuodelle 2010 oli työpajojen toteuttaminen siten että Mediamajan projektillaiset itse ohjaisivat työpajat ja mielellään niin että toiminta olisi sellaista, että se voitaisiin jossain lukea hyväksi opintosuorituksena. Kerhotoiminnasta luovuttiin kokonaan (Kuva 4).

”Varmaan se idea oli siinä, että semmonen kerhohomma ei vedä ihmisiä, että tehdään mieluummin tuolla tavalla. Kun se on auki, ni siellä voi tehdä kaikenlaista. Varmaan siinä jotain argumentteja esitettiin, että kun ne nuoret on ohjatussa toiminnassa ja koulussa päivät pitkät, niin sitten ei välttämättä halua sitoutua mihinkään tommoseen, ne haluaa enemmän vapaasti tulla ja tehdä silloin kun itselle sopii. Eikä ne välttämättä sitten halua edes ketään aikuista siihen neuvomaan, että ne voi tulla tänne silloin ku tää on auki ja sitten jos haluaa tehdä itsekseen jotain, ei tarvitse olla missään kerhossa.”

Kuva 4. Mediamajan aukioloajat vuonna 2010

Koulujen kanssa tehtiin yhteistyötä jo tutuiksi käyneiden opettajien kanssa, mutta edelleen oli kysymysmerkkinä se, että kenen kanssa pitäisi tehdä yhteistyötä, että Mediamajaan saataisiin enemmän maahanmuuttajataustaisia kävijöitä. Mediamajalla oli joitakin luottohenkilöitä maahanmuuttajatoimistossa, mutta toiminnan toivottiin olevan systemaattisempaa. Mediamajasta oli pyydetty saada mahdollisuus osallistua Maahanmuuttajatoimiston toimintaohjeiden laatimisessa. Vuoden 2009 lopussa Kouvolan alueella oli suunnitteilla monikulttuurisuuskeskuksen rakentaminen. Mietittiin, olisiko ideaa viedä Mediamajan toimintaa monikulttuurisuuskeskukseen. Oliko kirjasto Mediamajan toiminnalle soveltuva kohtaamispaikka, koska asiakkaat eivät voi olla siellä niin vapaasti kuin haluaisivat. Entä jos Mediamaja siirtyisi muualle ja siten leviäisi muualle toiminnallaan, onhan kauppakeskuksissakin kirjastoja? Mediamajassa ei olisi enää tietyn tyyppisiä toimenkuvia, vaan Mediamaja oli jotain ihan muuta?

Tapahtumien järjestäminen oli vaatinut paljon työtä, niillä ei ollut saatu maahanmuuttajia Mediamajaan. Toiminnan priorisointiin koettiin nyt tärkeäksi.

” kaikki, sähläykseen et kaikki on tärkeätä ja kaikki tehdään, vaikka just Halloween-juhlat ja kaikki semmoiset sähläykset et kaikki on niin tärkeätä - nyt tietää mikä on tärkeätä, niin kuin tässä meidän muussakin projektissa - - .”

Vuoden 2010 alku

Tammi-helmikuussa järjestettiin maahanmuuttotoimistossa kaksi tapaamista, joiden ensisijaisena tarkoituksena oli määritellä TTS-hankkeen Kouvolan tutkimusapulaisen tutkimusaihe. Tätä ennen tutkija oli keskustellut puhelimitse tutkimusapulaisen tutkimusaiheesta kirjaston johtajan kanssa, joka ehdotti tutkimusapulaisen tehtäväksi kerätä muista kirjastoista maahanmuuttajapalveluiden parhaita käytäntöjä.

Ensimmäinen palaveri maahanmuuttotoimistossa 12.1.2010

Ensimmäiseen tapaamiseen osallistuivat maahanmuuttokoordinaattori, mediamajan projektiryhmä ja kaksi kirjaston henkilökuntaan kuuluvaa henkilöä ja kirjastotoimenjohtaja. Ensimmäinen tapaaminen tammikuussa oli luonteeltaan ideointia. Pyynnön koollekutsumisesta oli esittänyt Tampereen yliopiston tutkija.

Maahanmuuttajakoordinaattori kertoi, että aikaisemmissa yhteyksissä, esimerkiksi maahanmuutto-ohjelman alkupalavereissa, kirjaston aineistot on ajateltu kirjaston tarjoamina kotoutumispalveluina. Esimerkiksi sähköisessä muodossa saatavat sanomalehdet kotimaan tapahtumien seurantaan oli ajateltu olevan kytkentä medialukutaidon ohjaukseen ja opetukseen. Hänen mielestä kirjaston maahanmuuttajille kehitettävissä palveluissa voitaisiin lähteä puhtaalta pöydältä ja katsoa, mitä eri toimijat haluaisivat. Kouvolassa maahanmuuttajien määrä on suhteellisen pieni. Tietoa maahanmuuttajista tarvittiin kuitenkin, ensisijaisesti minkä tasoisia ryhmiä ikäjakauman, kieli-, luku- ja kirjoitustaitojen suhteen voisi muodostaa Mediamajan koulutuksia silmällä pitäen. Sama ongelma koski myös muita kirjaston tarjoamia palveluja lähtien aina kirjastonkäytön opetuksesta. Mediamajan ongelmana oli ollut, että käyneet ryhmät olivat olleet liian heterogeenisiä. Palaverissa keskusteltiin myös kirjaston ja Mediamajan välisestä työnjaosta. Kirjaston maahanmuuttajille suunnattu toiminta ei pitäisi olla Mediamajan varassa.

Kirjastopalveluita oli esitelty lähinnä ammattiopiston suomenkielen opiskelijoille ja tämä toimintamalli oli vakiintunut. Haanojan kirjastossa oli käynnistymässä lukupiiri-toiminta maahanmuuttajille, tavoitteena oli muodostaa ryhmiä kielitaustan mukaisesti, toiminta oli ajateltu aloitettavan arabiakielisten kanssa. Kirjasto on osalle maahanmuuttaneista täysin tuntematon, tavoitteena olisi, että asiakkuus kirjastoon luotaisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Mietittiin, että päiväkotikielisiä kannattaisi tavoitella päiväkotien kautta? Kiinalaiset olivat aika lailla tavoittamattomissa, siksi maahanmuuttajatoimistolta olisi mukava saada esimerkiksi kiinankielentaitoinen vetämään lukupiiriä pääkirjastoon. Maahanmuuttajakoordinaattorin toiveena oli että maahanmuuttajat voisivat tutustua suomalaiseen kulttuuriin myös historian kautta, tämä osaltaan myös syventäisi kotouttamista. Tähän liittyisi luonnollisesti erilaiset museokäynnit, mutta myös esimerkiksi vanhat suomalaiset elokuvat. Voisiko kirjasto voisi järjestää elokuvailtoja?

Maahanmuuttokoordinaattori kertoi, että maahanmuuttotoimisto on alueellinen maahanmuuttajien toimintaa koordinoiva toimija ja ensimmäinen kontakti työvoii-

matoimiston jälkeen maahanmuuttajille, koska he vastaavat alkuvaiheen ohjauksesta ja vastaanottavat pakolaistaustaiset maahanmuuttajat. Mediamaja esitti toiveen, että maahanmuuttotoimiston kautta kirjastoon saapuvat asiakkaat olisivat valmiiksi ryhmitelty mielekkäisiin vierailu- ja opetusryhmiin. Kirjastotoimenjohtajan mielestä myös kirjaston ja varmasti myös asiakkaan kannalta olisi mielekästä, että suunniteltaisiin sellainen toimintamalli, jossa kirjastokäyntejä olisi useampia. Kirjaston palveluihin tutustuttaisiin useammalla eri kerralla, lähikirjastot olisivat luonnollisesti mukana toimintamallissa. Mietittiin, voisiko tällaista toimintamallia kokeilla ensin koeryhmien kanssa. Tapaamisessa oltiin yhtä mieltä siitä, että kirjaston toimintaa pitäisi siirtää kertaluonteisista tapahtumista kohti systemaattisempaa ja pitempikestoista toimintaa.

Maahanmuuttajakoordinaattori kertoi, että maahanmuuttajat osallistuvat kaikenlaisiin tapahtumiin ja kursseihin, mutta aktiivisuutta ei voi osoittaa millään tavalla. Maahanmuuttajat itsekään eivät aina tiedä mitä kaikkia kurseja ovat käyneet. Jonkinlainen sisällöllinen toimintasuunnitelma, 'opintokirja', voisi auttaa heitä itseään ja tulevaa työnantajaa hahmottamaan kokonaisuutta. Henkilökohtainen kotouttamissuunnitelma tehdään työvoimatoimistossa. Kouvolassa kotouttamissuunnitelma on vielä kesken ja siinä olisi paljon vielä kehitettävää, jolla ei ollut vielä työryhmää. Sovittiin, että kirjasto tulee mukaan suunnittelutyöhön heti alusta alkaen. Seuraava kokous sovittiin helmikuulle. Kokouksessa kehiteltäisiin opintokirja-ajatusta eteenpäin. Mikä se oikeasti olisi, mitä siihen kuuluisi ja miten se tässä vaiheessa kirjaston näkökulmasta toimisi. Tätä ajatusta kehittämällä voisi määritellä konkreettisia tavoitteita.

Palaverien välillä

Ennen seuraavaa kirjaston ja maahanmuuttotoimiston tapaamista projektisuunnittelija oli osallistunut 14.1.2010 Avoimissa oppimisympäristöissä aktiiviseksi kansalaiseksi -kehittämishjelman AKTIIVI koordinoitihankkeen järjestämään seminaariin, jossa tavoitteena oli jakaa kehittämissuunnitelman eri hankkeiden kesken lupaavia käytäntöjä ja jalostaa niitä eteenpäin yhdessä:

”Torniossa tuli hyvä idis hyvien käytäntöjen jakamisen lomassa: virtuaalinen cv (Open Zone). Mediamaja voisi tarjota välineet ja opastuksen oman cv:n tekemiseen - tämä tietysti vaatisi jo jonkinlaista osaamista, eli tarkempaa mamukohderyhmää. Tavoitteenahan on kotiutuminen ja työllistyminen, niin tämä olisi jotain konkreettista. Tuohon opintokirjaan voisi kuulua tietysti muutakin: kaikki mamut kävisivät kirjastossa ja saisivat perusohjausta kirjaston käyttöön yms. mutta halukkaat voisivat tehdä myös oman virtuaalisen cv:n.”

Toinen palaveri maahanmuuttotoimistossa 3.2.2010

Toiseen tapaamiseen osallistui Mediamajan projektiryhmän lisäksi kirjastosta yksi henkilö. Maahanmuuttajakoordinaattori oli osan ajasta pois hoitamassa muita asioita. Tapaamisessa keskusteltiin Mediamajan järjestämien maahanmuuttajille suunnatun toiminnan sisällöstä nyt ja tulevaisuudessa. Osa projektilaisista pelasi maanantaisin jalkapalloa maahanmuuttajamiesten kanssa, mutta projektisuunnittelija koki tämäntyyppisen toiminnan olevan myös muidenkin kuin Mediamajan tai kirjaston asia. Tämäntyyppistä toimintaa tulisi järjestää vain yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Maahanmuuttajakoordinaattori kertoi, että Kouvolassa oli ollut ideatasolla puhetta kulttuurikortista. Kaikki vapaa-aikaan liittyvä on tärkeää maahanmuuttajille. Projektisuunnittelija palautti

puheen edellisessä tapaamisessa sovittuihin asioihin. Eikö tarkoituksena ollut kartoittaa ’opintokirjaan’ mitä taitoja maahanmuuttajalla jo on ja miten hän haluaa kehittää itseään? Perimmäisenä tavoitteenahan oli työllistyminen?

Maahanmuuttokoordinaattori kertoi VEPA-hankkeesta ja Mytty-verkostosta. Kouvolassa oli käynnistetty VEPA-hanke, jossa Väestöliitto kouluttaa maahanmuuttajia oppaiksi vapaaehtoiseen toimintaan. Maahanmuuttotoimistossa ei ollut töissä vapaa-ajan ohjaajia. Kouvolan alueella toimi myös Mytty-verkosto, joka tehtävänä olisi järjestää maahanmuuttajille koulutusta. Mytyn piirissä oli puhuttu paljon siitä että maahanmuuttajat kurssittavat itseään, mutta mihinkään ei ole koottu näitä koulutuksia. Maahanmuuttajakoordinaattori muistutti kielitaidon roolista ja siitä, että kaikessa toiminnassa tulisi olla mukana joku opastamassa.

Palaverin lopuksi keskustelu palasi jälleen opintokirjaideaan. Ketkä olisivat ne toimijat, jotka vastaisivat opintokirjan sisällöistä? Projektilliset mielsivät itsensä oman alansa kouluttajiksi, eivätkä halunneet kommentoida tähän asiaan. Yhden projektillaisen mielestä Mediamajassa ei kannattanut kehittää mitään sellaista, mitä ei hankkeen jälkeen välttämättä tulisi tekemään. Toivottiin, että maahanmuuttajatoimisto organisoisi ryhmät koulutustarpeiden mukaisesti ja että Mediamaja toteuttaisi koulutukset. Paikalla olleen kirjastonhoitajan mielestä kirjaston edustajan pitäisi olla paikalla kirjastoon liittyvistä asioista keskusteltaessa. Hän toi esille, että monikielisen kirjaston kautta saataisiin aineistoja ja että kirjastonkäytön opetukset eri kielillä tulisi saada käyntiin ja se olisi taas pääkirjaston tehtävä. Myös projektisuunnittelijan mielestä kirjaston piti itse määrittellä osuutensa. Projektisuunnittelija mietti työryhmän perustamista kirjastoon. Kirjastoon tarvittaisiin jonkinlainen strategia, nyt kaikki asiat tuntuivat olevan kesken ja levällään. Maahanmuuttotoimistossa palaverin lopuksi todettiin, että paikalla ei ole sellaisia henkilöitä, jotka voisivat päättää kirjastoa koskevista asioista.

Suunnittelua ja sitoutumisen rakentamista

Opintokirjatoimintamallista maahanmuuttajatyöryhmän perustamiseen

Projektisuunnittelija jatkoi opintokirjaidean parissa. Hän kutsui palaveriin henkilöitä, jotka olivat vastuussa Kouvolan pääkirjastossa kirjastonkäytön opetuksesta. Ajatuksena oli, että palaverissa käynnistettäisiin opetuspaketin suunnittelu. Opetuspakettia voisi tarjota Mytty-verkoston kontaktien kautta kaikkiin oppilaitoksiin, joissa opetetaan maahanmuuttajia. Opetuspaketti olisi siis valmis yhteistyöehdotelma. Koska työryhmän perustaminen ja kutsuminen oli kirjastotoimenjohtajan puolesta hyvä idea, niin projektisuunnittelija teki alustuksen (Mediamajan blogi 24.2.2010) palaveria varten:

”Tarvetta on keskustella Mediamajan ulkopuolisten henkilöiden kanssa koko kirjastoa koskevista asioista; ei Mediamaja yksistään voi päättää asioista. Vaikka Mediamajalla on tietyt kohderyhmät ja tavoitteet, sen tehtävänä on myös kehittää hyviä työkäytäntöjä ja yhteistyömalleja – näin sanotaan hankesuunnitelmassa. Mediamajan tekemä työ koskettaa koko kirjastoa! Etenkin jos ajatellaan, että tavoitteena on integroida Mediamaja paremmin kirjastoon ja tehdä siitä kiinteämpi osa kirjaston peruspalveluita. Opintokirjamalli lähti liikkeelle keskusteluista maahanmuuttopalveluissa. Yksi Mediamajan kohderyhmistä on maahanmuuttajat ja viimevuotiset kokemukset ovat osoittaneet, että tarvitaan enemmän selvitystyötä maahanmuuttajien tarpeista. Tampereen yliopistolta saadaan tutkimusapulainen, joka kartoittaa maahanmuuttajien mediataitoja. Kohderyhmäksi on rajattu nuoret aikuiset, työssäkäyvät, opiskelijat. Voimme tutkia esim. miten maahanmuuttajat käyttävät tietokonetta ja näin saada vastauksia miten hyvin olemassa olevat palvelut toimivat ja mitä uutta pitäisi luoda.”

Palaverissa hän jakoi ideapaperin opintokirjaa varten. Ideapaperia oli alustettu maahanmuuttotoimiston palaverissa hahmotellun opintokirjan idealla ja perusteluilla. Palaverissa oli tarkoitus avata kirjaston ja Mediamajan palvelut opintokirjaa varten. Ideapaperissa opintokirjan eli opetuspaketin yksi osio oli mediakasvatus, johon kuului kirjaston ja Mediamajan tarjoamat palvelut. Toinen ideapaperin osio käsitteli maahanmuuttajien kirjastopalveluiden keskittämistä.

Tapaamisessa opintokirjan idea ei vielä hahmottunut kaikille osallistujille. Palvelujen avaaminen ja niiden tarjoaminen ei ollut tuttu tapa toimia. Opintokirja käsitettiin muiden kohderyhmien kuin maahanmuuttajien tapauksessa konkreettiseksi passiksi, joka lukiolaisilla pitäisi olla mukana. Kokouksen tuloksena oli Kouvolan kirjastoon perustettava maahanmuuttaja-asioiden kehittämistä pohtiva työryhmä. Aikaisemmin kirjastolla ei ollut ketään vastaamassa maahanmuuttaja-asioista.

Mediamajan ja kirjaston integrointia

Kirjastotoimenjohtaja kutsui projektisuunnittelijan pyynnöstä kirjaston henkilökuntaa palaveriin. Tarkoituksena oli keskustella siitä, että Mediamajan ja kirjaston toiminnasta ja viestinnästä kirjaston sisällä. Myös yhteisöllisyyteen ja virkistytymiseen liittyvää toimintaa olisi hyvä suunnitella. Projektisuunnittelija toi esille Mediamajan tilanteen: Mediamajalla ei ollut ohjausryhmää, eikä TTS-hankkeen teemaryhmissä ei ollut Mediamajan projektiryhmän ulkopuolisia ihmisiä jäseninä kirjastosta. Kirjastossa ei ollut työryhmiä joissa Mediamaja olisi mukana. Mediamajan väki kaipasi yhteistyötä, ei vain niin että Mediamaja tekisi tarvittavia asioita pyydettyä kirjastolle. Palaverissa mietittiin Mediamaja-työryhmän kokoonpanoa ja kuusi ihmistä nimettiin ja näille projektisuunnittelija lähetti pyynnön osallistua työryhmään. Tavoitteena olisi tavata kerran kuussa.

Maaliskuun ja huhtikuun aikana Mediamaja oli mukana järjestämässä erilaisia tapahtumia, joissa toteuttajana ja kohderyhmänä oli maahanmuuttajataustaisia kouvolaalaisia. Näitä tapahtumia olivat monikulttuurinen jalkapallotapahtuma, Rasismien vastainen viikko ja Kotiutunut Kouvolaan tapahtuma.

Huhtikuussa pidettiin maahanmuuttajatyöryhmän palaveri. Työryhmä aloitti Kyytisivuston maahanmuuttajaosion räätälöimisen. Kokoelmatyöhön liittyviä asioita myös käsiteltiin paljon kokouksessa. Mediamajan tehtäväksi suunnattiin esittelyvideot, joissa kirjastonkäytön perusasioita esitettäisiin eri kielillä.

Kesällä 2010

Verkostoitumista

Kesäkuun ensimmäisenä päivänä suunnittelija ja yksi projektityöntekijöistä osallistuivat Motiivi-hankkeen palaveriin. Kyseessä oli monikulttuurisen nuorisotyönohjelman aloitus, jossa nuorisopalvelut ovat vastaavana toimijana. Palaveriin osallistui Mediamajan henkilöstöä, maahanmuuttokoordinaattori ja nuorisopalveluiden edustajia. Palaveri oli luonteeltaan konsultoiva, tarkoituksena oli kerätä kokemuksia koskien kohderyhmää. Myöhemmin hankkeen uusi koordinaattori kävi vierailmassa Mediamajassa. Tavoitteena oli aloittaa nuorisoryhmien tuominen Mediamajaan.

Kesäkuun 9. päivänä oli vuorossa Mytty-verkoston palaveri maahanmuuttotoimistossa. Mytty-verkoston tehtävänä oli tehdä yhteistyötä ja organisoida Kymenlaakson alueella koulutusta maahanmuuttajille ja tiedottaa maahanmuuttajaprojekteista ja muista maahanmuuttajien kanssa toimivista tahoista. Verkoston tarkoituksena oli myös tutustua

erilaisiin toimintamuotoihin. Paikalla Mediamajasta olivat projektisuunnittelija ja yksi projektityöntekijöistä. Monille verkoston jäsenille Mediamajan toiminta oli jo jossain määrin tuttua. Parikin ja Kansalaisopiston edustajat olivat kiinnostuneita tuomaan ryhmiä Mediamajaan. Kansalaisopiston edustaja halusi varata jo tietyt tunnit joka viikko tulevana syksyllä.

Mediamajan tulevaisuuden suunnittelua

Mediamajan väki ja Kouvolan kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluista tilaajapäällikkö ja suunnittelija keskustelivat Mediamajan tulevaisuudesta. Keskustelussa mietittiin edelleen nuorisotoimen Majakan ja Mediamajan yhdistymistä. Tarvetta oli myös laajemmalle työryhmälle, joka miettiisi Mediamajan tulevaisuutta. Työryhmään piti saada mukaan nuorisotoimen, koulutuspalveluiden ja kirjastopalveluiden suunnittelijat. Toiminnan jatkumisen kannalta tuli suunnitella miten toiminnan resurssit järjestettäisiin, hankerahoituksenkin mahdollisuutta mietittiin. Projektisuunnittelija painotti sitä, että toiminnasta olisi tarkoitus saada pysyvää. Tapaamisessa perustettiin alustavasti työryhmä, johon kutsuttaisiin tilaajapuolen suunnittelijoita (nuoriso-, kulttuuri-, ja koulutuspalvelut), opettajia, maahanmuuttopalvelujen edustaja, Majakan edustaja, kirjaston edustajia ja KyAMK:n kirjaston edustaja. Myös palvelujohtajien ajateltiin olevan tarpeellista osallistua työryhmään. Lisäksi mietittiin myös tiedottamista ja erilaista toimintaa tulevalle syksylle.

Palapelimedian (mediakasvatusportaali, jossa on opettajien videoita ja pp-esityksiä) sisällöllinen ja tekninen ylläpito siirtyi Mediamajalle ja sitä varten pidettiin koulutus 22.6. Ylläpidon ajateltiin olevan yksi perustelu Mediamajan jatkoa ajatellen.

Mediamajatyöryhmä kokoontuu

Kirjaston mediamajatyöryhmä kokoontui ensimmäisen kerran 18.6. Tapaamiseen osallistuivat Mediamajan projektiryhmä ja kirjaston henkilökunnasta kolme henkilöä. Puhuttiin vapaamuotoisesti Mediamajan integroinnista lähikirjastojen ja muiden osastojen kanssa. Tapaamisessa mietittiin yhteistyön muotoja ja ideoitiin tapahtumia. Mediamajaa haluttiin tuoda esille omana juttunaan, joka toimisi perinteisten kirjastopalvelujen rinnalla.

Valmistautuminen henkilöstömuutoksiin

Juhannukseen tultaessa ja kesälomien lähestyessä oli jälleen aika suunnitella tulevaa. Projektin henkilöstöresurssit olivat projektin loppuajaksi suunniteltu pienemmiksi kuin projektin alkuvaiheessa. Tehtävänkuvia ja toiminnan turvaamista kaikkineen piti miettiä uusiksi. Alustavasti projektisuunnittelijan tehtäviin ajateltiin edelleen kuuluvan erilaisiin työryhmiin osallistuminen, kuten kirjaston maahanmuuttajatyöryhmän vetäminen ja Mytty-verkoston toimintaan osallistuminen. Toiselle projektityöntekijöistä kuuluisi oman erikoisosaamisen lisäksi monikulttuuriset ja kulttuurisesti esteettömät kirjastopalvelut ja hän toimisi Mediamajassa maahanmuuttaja-asioista vastaavan ominaisuudessa.

Kohti talvea 2010

Projektisuunnittelija siirtyi tapahtumakoordinaattorin tehtäviin ja yksi projektityöntekijöistä otti nyt vuorostaan Mediamajan vetovastuun. Syyskuussa Mediamaja jatkoi niukemmin henkilöstöresurssien ja harjoittelijoiden tekemän työn osuus kasvoi, vaikkakin Mediamajan toimintaa oli jo osin pyöritetty harjoittelijavoimin.

Syyskuussa Mediamajan omassa palaverissa tehtiin Mediamajan maahanmuuttajapalveluita koskeva päätös. Myös projektin aikana tehty tutkimusapulaisen työ tuki projektilaisten aikaisempia ajatuksia siitä, mikä olisi Mediamajan ja kirjaston suhde maahanmuuttaja-asioissa. Myttyverkoston palaveriin osallistuttaisiin, mutta jatkossa Mediamaja tavoittelisi maahanmuuttajia maltillisella lähestymistavalla, koska tapahtumia ja kerhotoimintaa oli jo kokeiltu, eikä niillä ei ollut saavutettu toivottuja tuloksia. Sen sijaan oppilaitostyö oli ollut hedelmällistä. Koulujen kautta tulleista kävijöistä oli jäänyt osa Mediamajan kävijöiksi. Toiveena oli että samalla tavalla kävisi myös muiden kuin nuorten maahanmuuttajataustaisten kanssa ja nuoret toisivat iältään vanhempia maahanmuuttajia Mediamajaan. Toivottiin myös, että maahanmuuttajaryhmä, vertaisopas ja Mediamajan opetushenkilökunta saataisiin toimimaan jollakin mielekkäällä tavalla yhdessä.

”Maahanmuuttajat eivät ole Mediamajan erillinen kohderyhmä. Maahanmuuttajapalvelut ovat osa kirjaston perustyötä - eivät minkään yksittäisen hankkeen vastuulla. Oppilaitosten maahanmuuttajaryhmiä toivotaan edelleen Mediamajaan. Varsinkin tietoyhteiskuntataitoja opettamalla Mediamaja voi edistää maahanmuuttajien kotoutumista ja työllistymistä.” (Mediamajan blogi 20.9.2010)

Kun keväällä 2010 Mediamaja oli ollut yhteydessä maahanmuuttajiin ensisijaisesti tapahtumien kautta, niin alkusyksynä Mediamajaa esiteltiin KSAO:n ja kansalaisopiston maahanmuuttajaryhmille. Loka-marraskuun aikana kansalaisopiston maahanmuuttajaryhmä ja iltalukion maahanmuuttajaryhmä työskentelivät useaan eri otteeseen työpajoissa.

Koulutuksessa

Mediamajan maahanmuuttaja-asioista vastuun ottanut projektityöntekijä aloitti Tikas-peruskoulutuksessa, joka suunnattu opettajille, kouluttajille ja avustajille, joiden oppilaat tarvitsevat erityistä tukea TVT-taitojen opetuksessa. Ajateltiin, että koulutuksessa kehittyisivät vastuuhenkilön pedagogiset taidot kuin myös muidenkin Mediamajalaisten kyvyt opettaa paremmin maahanmuuttajia. Tikas-koulutus oli vielä kesken haastattelua tehdessä 17.11.2010, mutta koulutukseen osallistuva koki, että ajatukset koulutuksen toteuttamisesta olivat selkiytyneet. Koulutusmateriaalien saaminen oli ollut itsessään tärkeää. Materiaalit tarjoaisivat selkärangan toiminnalle ja että niitä pystyi käyttämään itseopiskelumateriaalina. Koulutusta oli suositeltu myös kirjaston henkilökunnalle. Tikas-koulutusta voisi soveltaa myös muiden kuin maahanmuuttajien kanssa tehtävään koulutukseen. Tässä vaiheessa kirjastosta ei kukaan kuitenkaan lähtenyt Tikas-koulutukseen. Seuraavalle vuodelle maahanmuuttaja-asioista vastaavalla projektityöntekijällä oli suunnitteilla Tietokoneen käyttö -koulutuksen järjestäminen vertaisoppaille Mediamajassa. Yhteistyötahoksi vertaisohjaajien kartoittamisessa oli ajateltu maahanmuuttajatoimistoa. Toisaalta projektityöntekijä mietti, tarvitsisiko Mediamajan vertaisoppaan olla käynyt VEPA-hankkeen vertaisohjaajakoulutusta käytyinä.

”.. se henkilö kenet me valitaan tässä avuksi, meidän vertaisohjaajaksi et pitääkö se nyt sitten se koulutus olla lävitse - - Mun mielestä se ei ole välttämätöntä, että jos hän on asunut täällä ja ymmärtää mitä me ollaan tekemässä.”

Ajatuksena olisi aloittaa yhden kohderyhmän kanssa. Tutustuttaisiin menetelmään ja sen jälkeen oman kieliryhmän kanssa järjestettäisiin tietokoneen käytön opetusta.

Muuten mitään uutta ei enää tässä vaiheessa projektia yritetty lähteä kehittämään, vaan haluttiin keskittyä siihen missä oli jo onnistuttu. Mediamaja profiloitui omien osaamisalueidensa kouluttajiksi.

4.3. Tampereen kaupunginkirjaston kehittämiskertomus

Mallinnetut työmuodot

”Kirjastoilta puuttuu selkeästi mallinnettuja työtapoja, joilla ne voivat edistää median kriittistä käyttöä. Haemme mediakasvatusmalleja eri-ikäisten ja eritaustaisten käyttäjien kanssa toimimiseen. Malleissa hyödynnetään kirjastoammattilaisten aineistotuntemusta ja tiedonhakuosaamista. Kohderyhmä ovat kirjastolaiset ja opettajat, joiden kautta vaikutus välittyy yleisölle. Kehitettäviä malleja voivat olla mediakasvattajien paikallinen verkottuminen, mediakasvatuskampanjat, mediakasvatus ja kirjallisuustyö, erilaiset tiedonhaun oppimateriaalit sekä tiedonhaun opastus oppilaskunnille. Kirjaston verkkosivujen uusiminen vuorovaikutukselliseksi ulottuu moniin yhteistyökumppaneihin: oma kunta, sosiaaliset verkostot, kirjastokimppa, muu kirjastoverkko, kustantamot ja kirjallisuussivustot.

Teemme toimintamallin yhteistyön järjestämiseen. Sivujen rakentamiseen liitetään käytettävyyden arviointi. Kehitämme malleja virtuaaliosallistumisen lisäämiseen ja sosiaalisen pääoman kartuttamiseen lähikirjastoissa. Osiossa on mukana kaupungin kuntademokratiayksikkö. Haemme fyysisessä tilassa tapahtuvia kohtaamisia tukevia ratkaisuja. Esimerkkinä palvelukonsepti, joka rohkaisee käyttäjiä kysymään apua ammattilaisilta helpommin. Keräämme maahanmuuttajien tarinoita ja haemme muita kulttuurien vuoropuhelun malleja, mikä edistää arjen monikulttuuristumista.”

Projektin taustaa

Vastuullista virtuaalikulttuuria ja mallinnettuja työmuotoja

”Nenä kiinni netissä – medialukutaitoa koululaisten vanhemmille” osaprojekti toteutettiin Tampereen kaupunginkirjaston Pirkanmaan kulttuurirahaston rahoittaman ”Vastuullista virtuaalikulttuuria” -hankkeen ja ESR-hankkeen ”Tietoyhteiskunnan tilat ja sisälöt” Tampereen osahankkeen yhteistuotoksena.

Nenä kiinni netissä -osaprojekti käynnistettiin talvella 2009, jolloin kirjastonjohtaja ja rahoittaja olivat keskustelleet Vastuullista virtuaalikulttuuria -hankkeesta. Pirkanmaan kulttuurirahasto oli aktiivinen toimija hankkeen käynnistämisessä, kirjastoa pyydettiin laatimaan hankehakemus liittyen medialukutaidon edistämiseen. Hankesuunnitelma oli kirjastotoimenjohtajan suunnittelema ja kirjoittama. Vastuullista virtuaalikulttuuria -hankesuunnitelmassa ”Nenä kiinni netissä” (nimi annettu myöhemmässä vaiheessa projektia) osaprojektin tavoitteena oli ”Nostaa vanhempien tiedon tasoa verkkomaailman ilmiöistä”. Hankesuunnitelmassa tuotiin esille kirjaston tapahtumatuotantoon liittyvä ongelma, että hyvätkään yleistilaisuudet eivät vedä osallistujia kirjastoon. Siksi tässä

projektissa kohdeyleisö oli pienempi ja myös toimintamuodot tarkemmin kohdistettuja. Toinen projektin sisältöä määrittelevä oli se, että verkkomaailmassa tytöt liikkuvat verkko-yhteisöissä ja pojat pelaavat. Koska kirjastolla oli jo ennestään pelipajoja nuorille, olivat verkkoyhteisöt hankkeen sisältöalueena.

Vastuullista virtuaalikulttuuria -hankesuunnitelmassa pidettiin hankkeen onnistumisessa kriittisenä kohtana markkinointia ja pääsyä vanhempainiltoihin. Yhteistyötahoksi oli suunnitelmaan määritelty kaupungin mediapedagogi.

Osaprojektin toiminta nähtiin pilottina uudelle toiminnalle. Syksyksi 2009 oli suunniteltu yhteistyö kolmen koulun kanssa; Etelä-Hervanta, Sampola ja Tesoma, myös Pohjois-Hervantaa pidettiin yhtenä vaihtoehtona. Toimintamuodoksi oli määritelty kahden tunnin verkkoyhteisökurssi, jossa tutustuttaisiin esimerkiksi Facebookiin, Habbohotelliin ja IRC-galleriaan. Kohderyhminä olisivat alakoululaisten ja yläkoululaisten vanhemmat, joista molemmille tuotettaisiin erilliset kurssit. Tässä yhteydessä oli mietitty markkinointia siten, että kurssia tarjottaisiin vanhempainiltojen yhteyteen. Saman hankkeen toinen osaprojekti Äidit ja tyttäret verkoilla -osaprojekti, jossa tarkoituksena oli tutustua kriittisesti tyttöjä ja naisia kiinnostaviin verkkosivustoihin ja -yhteisöihin, oli mietitty toteutettavan koulun salissa vanhempainilloissa tai tietotoreilla.

Nenä kiinni netissä -osaprojektissa sisältöjen ja markkinoinnin suunnitteluun, yhteydenottoihin ja itse toteutuksiin oli suunniteltu käytettävän seitsemän viikkoa. Suunnitteluksi katsottiin kurssikohtaisten sisältöjen suunnittelu ja myös kurssien läpikäynti niin, että henkilökunta osaa toteuttaa kurssin. Myös esitteiden ja muun markkinointiyhteyksien rakentaminen katsottiin liittyvän tähän osioon. Toteutukseen katsottiin kuuluvan itse tilaisuudet, mutta myös yhteydenotot kouluihin ja vanhempainyhdistyksiin. (Vastuullista virtuaalikulttuuria -hankesuunnitelma, v2 8.4.2009)

TTS-hankkeen Tampereen osaprojekti jakaantui kolmeen osakohteeseen: verkkosivut, yhteisöllinen tapahtumatuotanto ja mediakasvatus. Sisällöllisesti Vastuullinen virtuaalikulttuuri -hanke sivusi TTS-osahankkeen mediakasvatus-osiota. (ESR-kokous 12.5.2009, kokousmuistio.) TTS-hanketta käsitteleviin ESR-kokouksiin kokouksiin osallistuivat kirjastotoimenjohtaja, osaprojektin eri osakohteiden projektisuunnittelijat ja ne henkilöt kirjaston henkilökunnasta, jotka osallistuivat omalla työpanoksellaan osahankkeeseen.

Nenä kiinni netissä -projektin organisointi, yhteistyötahot ja aikataulukutus vuonna 2009

Touko-kesäkuun vaihteessa 2009 projektiin rekrytoitiin ensimmäinen projektiryhmän jäsenistä. Hänen lähin esimiehensä oli saanut kirjastotoimenjohtajalta tehtäväksi rekrytoida sopiva henkilö toteuttamaan projekti. Koska hän oli vastannut internet-ohjaajana Tietotorin Verkkoyhteisöt teemakurssista, ajatus projektin sisällöstä oli jo mielessä heti ensimmäisestä keskustelusta lähtien.

”..tämmöinen Vastuullista virtuaalikulttuuria -hanke nyt pitäisi tehdä. - - - rahaa, tuon ja tuon verran, ja tähän pitäisi nyt tehdä - - - tämäntyyppistä sisältöä - - - lähtisitkö tekemään ja mitä se voisi olla?” Ja sitten mä sitä vähän aikaa siinä mietin ja sitten mä sanoin, että ”no eikö, voisiko se olla verkkoyhteisöjä?” Verkkoyhteisöthän on se mun, yhden kurssin nimi tai kahden kurssin nimi. Niin...että niitä lasten vanhemmille. Että mitä, siitä näkökulmasta, että mitä ne lapset sitten tekee siellä - - - ”.

Ensimmäiset tiedonannot projektista kirjaston henkilökunnalle ovat olleet kesäkuun 4. päivänä 2009. Silloin kirjaston työpaikkapalaverin muistioon oli kirjattu seuraavasti:

”Kehitteillä on vastuullista virtuaalikulttuuria -hanke, johon on saatu myös rahoitusta Pirkanmaan kulttuurirahastolta. Hankkeessa on tarkoitus toteuttaa mahdollisesti yhteistyössä koulujen kanssa lasten ja nuorten vanhemmille suunnattua mediakasvatusta. - - - osallistunee tähän projektiin, jonka toteutus on alustavasti loka-marraskuussa.”

Projektin toteuttaminen tuntui aluksi työläältä, koska sisällöllisesti projektissa oli entuudestaan tuntemattomiin verkkopalveluihin tutustumista. Tilaisuudet tuli järjestää muualla kuin Tietotorilla ja se tiesi järjestelyjen suhteen paljon töitä.

”...että vaikka mä sitä Verkko yhteisöä yksin vedinkin, niin se on silti, vaativampi tämä Nenä kiinni netissä sisällöltään. Mun mielestä vetää. Koska mulle ei ole jokapäiväisiä tuttuja mitkään hotellit - - - pyöriä siellä - - - nuorisopalstoilla ja muualla. Ja sitten se, että.. että se vaatii semmoista toisenlaista paneutumista, ja sitten se, että kun se alku-, tai se suunnitelma oli, että mennään sitten, lähdetään kouluille - - - niin kyllä mä tiesin, että siihen niin paljon menee, tulee hommaa, että mä haluaisin siihen sitten jonkun, tekemään sitä..”

Samaan aikaan toukokuussa 2009 TTS-hankkeeseen rekrytoitiin projektisuunnittelija vastamaan mediakasvatuksen osakokonaisuudesta ja siihen liittyvästä dokumentointityöstä. Työpaikkana oli Tampereen kaupunginkirjaston tietotori.

TTS-hankkeen Mediakasvatus-osiassa (myöhemmin medialukutaito) oli tarkoitus suunnitella aiheesta opas kirjastoille. Projektisuunnittelijan muihin tehtäviin kuului tutustuminen kirjaston toimintaan ja Suomen muihin vastaaviin projekteihin sekä osallistuminen Pään avauksia -verkoston eli koko Tampereen mediakasvatusverkoston uudelleenkäynnistämiseen. Lisäksi projektisuunnittelijan tehtävänä oli olla mukana Vastuullista virtuaalikulttuuria -hankkeen toteutuksessa, jota käytettäisiin yhtenä tulevan oppaan konseptointiesimerkkinä. (ESR-kokousmuistio 21.8.2009.)

TTS-projektiin palkattu projektisuunnittelija aloitti työt TTS-projektissa varsinaisesti ensimmäisenä päivänä elokuuta. Tiedon Vastuullista virtuaalikulttuuria -projektista hän sai elokuun alussa 2009 sähköpostitse, jonka liitteenä oli hankkeen projektisuunnitelma. Hän osallistui Vastuullista virtuaalikulttuuria -projektin ohjausryhmän kokoukseen 12.8.2009, jossa olivat mukana rahoittajan edustajat, kirjastontoimenjohtaja ja hän itse.

”..tuotiin sillä tavalla esille, että tätä hanketta on suunniteltu, se ihminen mielessä, kuka aloittaa sitten siinä ESR-hankkeessa suunnittelijana, että se menee hänelle, sitten myös...”

Projektilaisten yhteinen suunnittelutyö alkaa elokuussa 2009

Projektin alussa Nenä kiinni netissä -projektiin palkattu projektisuunnittelija työskenteli yksin. Nenä kiinni netissä -tilaisuuksia suunniteltiin jo ennen projektin virallista aloitusta. TTS-hankkeen projektisuunnittelija osallistui suunnittelutyöhön hieman myöhemmin.

”...tuli sitten myöhemmin siihen - - - tuli niin kuin töihin sinne. Ja se ehti kaksi päivää olla, kun mä menin, että ”meillä olisi tällainen nyt, kuulemma sää tulet mun kanssa”.

”- - tavallaan nousuliidossa itse hyppäsi mukaan siihen, tai että taustoja oli jo tehty niin paljon omalla tavallaan, ja ihmiset olivat tavanneet ja keskustelleet ja puhuneet siitä, että mitä voitais tehdä - - - ei kuitenkaan sillä tavalla kerrottu, niistä historiasta, et miten ne on kehittyneet ja mistä tähän on tultu. Se selvisi sitten niissä tapaamisissa, kun keskusteltiin sitten eri tahojen kanssa - - jossain vaiheessa kävi ilmi, että hän on vetänyt niitä teemakursseja, niin se on tullut sitä kautta sitten se, että meillä olisi tällainen hanke tässä, jossa pitäisi edistää näitä vanhempien medialukutaitoja.”

Projektin suunnittelu alkoi työnjaolla. Projektityöntekijöillä ei ollut alussa selkeää näkemystä siitä miten heidän tehtävänsä ja roolinsa oli ajateltu menevän projektissa.

” Sitten ruvettiin miettimään, että mitä se tekee siinä hankkeessa, tai mikä sen osuus on, tuleeko se mukaan... ja sitten me puhuttiin - - - että miten se tehdään se työnjako siinä - - - ja sitten mietittiin sitä, että miten me, käytännössä se tehdään. Tai mä olen hirveän semmoinen tiedätkö semmoinen käytännön ihminen. Niin mä ajattelen aina sitä, että miten se tehdään käytännössä, kuinka se toimii, missä ne ihmiset on, mitä ne tekevät, ja mitä mä teen, ja kuka tekee, tällai.. - - - mä muistan jonkun sen tyyppisen keskustelun, et onko sen rooli olla semmoinen, asiantuntija jotenkin siinä. Vai miten se menee. Mutta sitten se menikin ihan hyvin, sillai, siitä.”

”se meni jotenkin luonnostaan sillai, että hän hoiti kaikki yhteydet sinne rahoittajaan. Ja kaikki tällaiset paperihommat ja kaikki muut. Ja sitten mä käytännössä tein sen kokonaan sen materiaalin, melkein. ...mun tehtäviä oli just se, suurimmaksi osaksi se materiaalin tekeminen ja kaikki se kirjoittaminen. Ja sitten.. oikeastaan melkein se rekrytointi niitten osallistujien, et mä otin yhteyttä sinne kouluihin ja vanhempainyhdistyksiin ja sinne. Ja sitten sovin ne kaikki tilaisuudet, ja ne ajankohdat ja muut.”

Projektilaisten aikaisemmat työtehtävät, osaaminen ja omat kiinnostuksen kohteet ratkaisivat omalta osaltaan miten projektisuunnitelmaa työstettiin Verkko yhteisöt -kursin materiaaleista Nenä kiinni netissä -koulutuskokonaisuudeksi. Uusia verkkosisältöjä valittiin ja aikaisempia materiaaleja muokattiin tilaisuuksien kohderyhmän mukaisesti. Pelaaminen tuli mukaan yhdeksi sisältöalueeksi poikkeuksena projektisuunnitelmaan ja Verkko yhteisöt-kurssien sisältöihin.

”Se oli se ajatus valmiina, että mikä se sisältö sitten tulee olemaan, tai kun se kääntyi siihen, että se perustuu niihin teemakursseihin - - - että hänellä oli se, sitä knowhow'ta siinä, ja niitä suuntia, johon mennä sen sisällön kanssa ja niitten meidän materiaalien ja teemojen kanssa. Ja sitten sitä yhdessä siitä vaan jonkin verran työstettiin eteenpäin. Mutta musta se hänen osuus oli siinä ratkaiseva, ja se materiaali, mitä hänellä jo oli valmiina.”

”Totta kai siinä tuli se osuus sitten, että kun sitä pelipuolta ja sitä tuotiin siihen sitten jonkin verran, niin mä sitten, ehkä se asiantuntemus kääntyi siinä vaiheessa toisinpäin. Sitten mä toin enemmän niitä sisältöjä siihen. Mutta että leijonanosa siitä sisällöstä oli kuitenkin sitä, mitä hän oli työstänyt, jota se oli kurssittanut. Se oli sillä tavalla muovautunut sitten kuitenkin hänellä se.”

Projekttilaisten toimintatavat suunnitteluvaiheessa

Suunnitteluvaiheessa projekttilaiset työskentelivät pitkälti yksin, keskustelua käytiin ensisijaisesti käytännön järjestelyihin liittyvistä asioista.

”...me mietittiin sitä, että kehen otetaan yhteyksiä. Ja puhuttiin sitä jo vähän siellä OC:llä, siellä Office communicatorilla tosi paljon, joka päivä juteltiin, kun sen työhuone oli siellä ylhäällä ja mun siellä alakerrassa, niin siinä sitten näpyteltiin, chattailtiin joka päivä niistä. Ja se oli tosi kätevää, koska sitten pystyi heti sillai. Ja mietittiin, että kehen otetaan yhteyttä, et joo, rehtoreihin. Ja sitten mää otin niihin ja sitten vanhempainyhdistysten puheenjohtajiin, muistaakseni. - - - pidettiin semmoista Google-kalenteria sitten, että mihin merkattiin kaikki tilaisuudet.”

Toinen projekttilaisista kirjoitti tilaisuuksissa jaettavan materiaalin peliosuutta lukuun ottamatta. Materiaalit annettiin toiselle luettavaksi ja kommentoitavaksi. Nenä kiinni netissä -tilaisuuksien puheenvuoroissa oli nähtävissä projekttilaisten erilainen lähestymistapa aiheeseen.

”...hänellä on vähän erilainen näkökulma, siis semmoinen, niin kuin mä sanoin, että mä olen aika käytännön ihminen, niin mulla on käytännönläheisempi näkökulma myös siinä, kun vedettiin niitä tilaisuuksia. Että.. mun mielestä ne toimi aika hyvin sillä lailla. Musta ainakin itsestä tuntui.”

”Ne näkökulmat olivat ehkä enemmän niin että, sitten niissä tilaisuuksissa, että mä yritin kattoo sitä vähän linnunsilmäperspektiivistä ja puhua semmoisesta kulttuurinmuutoksesta ja vähän yleisemmällä tasolla siitä. Ja sitten taas hänellä oli just ne yksittäiset palvelut ja se, mitä ihmiset siellä tekee, ja millä tapaa ne palvelut on muodostuneet ja mitä ominaisuuksia niissä on. Mutta että en mä hirveän paljon joutunut tekemään semmoista taustoittavaa työtä siihen. Aika paljon kanssa siitä olemassa olevasta tietämyksestä sitten vaan laitoin paperille.”

Projektin toimintatavat noudattelivat Tietotorien internet-ohjaajien työtapoja. Projektin sisällölliseen suunnittelutyöhön eivät osallistuneet muut kirjaston henkilökunnasta. Toki keskustelua käytiin muiden tietotorilaisten kanssa, mutta keskustelu ei ollut sidoksissa suoraan sisältöjen suunnitteluun. Tietotoreilla kurssien suunnittelu ja toteuttaminen oli perinteisesti yhden henkilön vastuulla ja kurseja työstettiin itsenäisesti. Tietotorilla pidettiin koetilaisuus ennen varsinaisia Nenä kiinni netissä -tilaisuuksia. Paikalla oli tietotorin ja kirjaston henkilökuntaa.

”sitten toisaalta voi saada kommentteja toiselta, apuopelta esimerkiksi. Mutta sitä ei, kukaan ei mun mielestä tee niitä kurseja sillai ”porukassa”, varsinaisesti. - - -esimerkiksi Facebook-kurssi niin se on - - - ja se tekee sen. Että kyllä kaikki, sillai, tietää, kellä on mitäkin ja voi kommentoida ja ottaa kantaa ja ehdottaa ja muuta. Mutta kyllä kaikki, siis kaikilla on kuitenkin omansa.”

Mitä sisältöjä valittiin ja miksi

Verkkoyhteisöt-kurssille sisällöt olivat valikoituneet sen mukaan mitkä sivustot ja palvelut olivat olleet kurssin ajankohtana suosituimpia ja mitä tietotoreilla ja eri kurssien yhteydessä kyseltiin. Osa näistä sivustoista ja palveluista, kuten keskustelupalstat ja blogit, olivat suoraan hyödynnettävissä Nenä kiinni netissä -tilaisuuksissa, nyt vain eri aiheisällöillä, kuten esimerkiksi muutiblogit.

”Se ehkä vaikuttaa osaltaan siihen, että kun se oli niin selvä se sisältö, et mistä se tuli, että ne oli ne olemassa olevat teemakurssit, mistä poimittiin vähän niin kun kirsikanpoimintaa. Ne parhaat palat ja sitten ne, jotka ehkä sille kohderyhmälle ja heidän vanhemmilleen, sanotaan että kohderyhmän vanhemmille oli tärkeitä.

Osa sisällöistä valikoitui sen mukaisesti mitä toinen projektilaisista oli nähnyt lasten ja nuorten tekevän kirjastossa, osa sen mukaan mikä ajateltiin olevan toiminnallisesti erilaisia, vanhemmille entuudestaan tuntemattomia verkkoympäristöjä. Myös kirjallisuutta käytettiin kurssimateriaalin tuottamisessa ja Mannerheimin lastensuojeluliiton aineistot olivat vertailupohjana sisällölliseen lähestymistapaan, johon haluttiin tehdä selkeä ero omassa lähestymistavassa.

”Että se lähti sitten, osittain se, että mitä meillä nuoret teki tuolla koneilla. Lapset ja nuoret. Ja sitten mä varmaan kysyinkin joltakin meidän nuorilta asiakkailta, et ”mitä te yleensä teette, netissä?” Ihan sillai ohimennen. Joltain tutuilta, semmoisilta tutummilta, mitkä ties..”

”...että käydään siellä Habbo Hotellissa ja kokeillaankin sitten sitä, niin se on ehkä, et se avaa aika paljon semmoisia uusia kokemuksia sitten - - - miten liikutaan ja miten puhutaan chattaillään. Ja siis kyllä oikeasti lapset on siellä Habbossa paljon, meidän asiakkaat. Ja runettaa suurin osa niistä pojista, ketä siellä on. Sen takia Rune on tuossa peleissä. - - - Sitten toi virtuaalitallit ehkä tuli sen takia, koska se on taas ihan erilaista. - - - Ja meillä oli käynyt jotain asiakkainakin jotain tyttöjä, jotka oli halunnut apua virtuaalitallin tekemiseen, siis nettisivujen tekemiseen. Ja se on siinä siksi, että siinä on se ihan erilainen se filosofia, taustalla. Että tulee vähä tällaista vaihtelua näihin, ja se on epäkaupallista. Ja se on vähä sellaista fan fiction -tyyppistä, että kirjoitetaan, niitä hevosjuttuja.”

Tilaisuuksien suunniteltiin rakentuvan erilaisten verkkoyhteisöjen ja -palvelujen esittelyihin ja niihin tutustumiseen. Esittelyt noudattivat Verkkoyhteisöt-kurssin materiaaleissa jo aikaisemmin käytettyä, neljään kysymykseen ’mikä, miksi, kenelle ja missä’ perustuvaa rakennetta. Tällä rakenteella sivusto tai palvelu pyrittiin kuvaamaan yleisellä tasolla, kertomaan sen käyttöön liittyvistä motiiveista ja sen pääasiallisista käyttäjistä. Verrattuna Verkkoyhteisöt-kurssiin, Nenä kiinni netissä -tilaisuuksia haluttiin muuttaa vielä enemmän keskustelevampaan ja osallistavampaan suuntaan työpajatyypillisellä toiminnalla. Joihinkin verkkoyhteisöpalveluihin tehtiin yleistunnuksia etukäteen valmiiksi, jotta vanhemmat voisivat tutustua konkreettisesti palveluihin tilaisuuksissa. Tavoitteena oli avata sivustojen ja palvelujen sisältöjä vanhemmille lasten ja nuorten näkökulmasta.

”Kyllä mä muistan käyneeni lueskelemassa sit jossain vaiheessa niitä MLL:n vanhemmille-sivuja ja Viisaasti verkossa -juttuja ja näitä, mutta mulla henkilökohtaisesti tuli niissä heti semmoinen, että nämä on niin puhtaasti mediasuojelullisia juttuja, ettei tässä oteta huomioon sitä, et sitä voi käyttää aidosti kulttuurisena pääomana niitä sisältöjä, eikä aina tarvitse olla sitä suojelunäkökulmaa. Mä en muista, kuinka se oli meillä selkeästi hänen ja mun välisessä keskustelussa esillä se, että me halutaan jotain muuta kun sitä mediasuojelua, korostaa. Mutta siis, jos ei sitä ole, jos ei me sanottu sitä ääneen, niin sitten se oli kyllä molemmilla jotenkin implisiittisesti siellä olemassa se ajatus siitä, ettei aina tarvitse lähteä se pää edellä, että lapset on puolustuskyvyttömiä ja nyt meidän täytyy tuoda vaan sitä näkökulmaa, että miten me saadaan vanhemmat ymmärtämään, miten kauhea paikka verkko on. Se oli jotenkin semmoisen antiteesi tietyllä tavalla, se koko juttu.”

Syyskuussa 2009 sovitaan Nenä kiinni netissä -tilaisuuksista

Syyskuun alussa toinen projektitilaisista otti suoraan yhteyttä kouluihin, muun tyyppistä markkinointia tai yhteistyömahdollisuuksien luomista ei pidetty toimivina tai mahdollisina vaihtoehtoina. Koulujen rehtoreille lähetettiin sähköpostitse kutsukirje, jossa kerrottiin hankkeesta ja sen tavoitteista. Tilaisuudet voitiin pitää joko koulujen ATK-luokissa tai Tampereen kaupunginkirjaston tietotoreilla. Rehtorit välittivät kutsukirjeen vuorostaan vanhempainyhdistyksille ilman erillistä pyyntöä. Myös Netti-Nysseä pidettiin yhtenä vaihtoehtona tilaisuuksien järjestämipaikaksi. Tämä vaihtoehto suljettiin pois, kun vanhempainyhdistyksiltä tuli viestiä, että odotettavissa olisi kahdenkymmenen, jopa kolmenkymmenen henkilön ryhmiä, joille Netti-Nysse oli tilana liian pieni. (NKN-blogi 12.10.2009.)

Sovittujen tilaisuuksien ajankohdat ja paikat:

Keskiviikko 21.10. klo 17.30 Hyhkyn koulu, koulun atk-luokassa

Torstai 22.10. klo 17:00 Pohjois-Hervannan koulu, Hervannan tietotorilla

Maanantai 26.10. klo 18:00 Pohjois-Hervannan koulu, Hervannan tietotorilla

Tiistai 27.10. klo 18:00 Lielahden koulu, koulun atk-luokassa

Keskiviikko 28.10. klo 18:00 Lielahden koulu, koulun atk-luokassa

Tiistai 3.11. klo 17:00 Pohjois-Hervannan koulu, Hervannan tietotorilla

Keskiviikko 4.11. klo 18:00 Lentävänniemen koulu, koulun atk-luokassa

Torstai 5.11. klo 18:00 Sammon koulu, Sampolan tietotorilla

Vanhempainyhdistykset hoitivat osallistujat parhaalla katsomallaan tavalla, projektilaiset eivät osallistuneet osallistujien hankkimiseen. Eräästä vanhempainyhdistyksestä ehdotettiin, että tilaisuus olisi pidetty luentona koulun liikuntasalissa. Tähän ei haluttu lähteä, koska Nenä kiinni netissä -iltojen tarkoituksena oli, että vanhemmat pääsevät itse tutustumaan nuorten käyttämiin verkkopalveluihin. Koska tilaisuuksissa oli tarkoitus keskustella, ajateltiin sen toimivan parhaiten pienemmällä osallistujajoukolla. (NKN-blogi 12.10.2009.)

Päivää ennen ensimmäistä Nenä kiinni netissä -tilaisuutta: teknisiä ongelmia ja käytännön järjestelyjä

Kaikkiin verkkopalveluihin ei päässyt koulujen koneilta, koska kaupungin palomureihin oli tehty asetuksia estämään yhteydet koulujen tietokoneiluokista. Tästä johtuen tietokoneiluokka piti tarkistaa ennen ensimmäistä Nenä kiinni netissä -tilaisuutta. Oppilaiden tietokoneet olivat uusia, mutta tietokoneiluokassa ei ollut datatykkiä ja valkokangasta. Tilaisuutta varten oli järjestettävä irtodatatykki, jalallinen valkokangas ja oppilasverkkoon säädetty kannettava tietokone, johon voisi yhdistää datatykin. Lisäksi piti huolehtia siitä, että paikan päälle saataisiin vanhempainyhdistyksen yhteyshenkilö avaamaan ajoissa ovet ennen vanhempien tuloa ja joukko puhelinnumeroita, joihin soittaa mahdollisten ongelmien ilmaantuessa. (NKN-blogi 20.10.2009.)

Ensimmäinen Nenä kiinni netissä -tilaisuus Hyhkyn koululla

Vanhempainyhdistyksen puheenjohtajan lisäksi paikalle saapui vain kolme vanhempaa. Vanhempainyhdistys kertoi tiedottaneensa tilaisuudesta, joten osallistujakato oli yllätys sekä vanhempainyhdistyksen puheenjohtajalle että projektilaisille. Tilaisuus päätettiin pitää riippumatta osallistujamäärän vähäisyydestä. Projektilaiset esittelivät tytöille suunnattuja verkkoyhteisöjä ja pelaamista verkossa. Tilaisuudessa tutustuttiin myös Irc-galleriaan ja Facebookiin. Keskusteluaiheet koskivat netin kaupallisuutta ja turvallisuutta, kaverisuhteita, kiusaamista netissä ja netin ulkopuolella. Myös kuvien ja muun materiaalin julkaiseminen netissä ja tosi-tv puhututti vanhempia. Yleisemmällä tasolla käsiteltiin vanhempien osallistumista lasten nettielämään, mediamaailman muuttumisesta ja sen vaikutuksista lasten ja nuorten elämään ja sosiaalisiin suhteisiin. (NKN-blogi 22.10.2009.)

Koska keskustelu oli vilkasta, se lievensi osallistujien vähäisyyden aiheuttamaa pettymystä. Tilaisuuden perusteella rakentui usko siihen, että tilaisuuksissa syntyy keskustelua. Toisaalta mietittiin myös, että suurella osallistujamäärällä keskustelua ei syntyisi. Tekniset järjestelyt koettiin ongelmallisimpana asiana. Muutoksia ei tehty ensimmäisen tilaisuuden perusteella tilaisuuden järjestämisen toimintatapaan.

”Se oli tosi pettymys tietysti, heti ekalla kerralla oli niin vähä. -- sitten, siis se vanhempainyhdistyksen puheenjohtajan pettymys siihen kanssa, et ne vanhemmat tuli, niin huonosti. - - - mä muistan, että se oli hiton hankalaa se kouluilla käyminen, etukäteen piti käydä kattoon ne ATK-tilat ja kaikki, niissä. Että se oli jotenkin tosi aikaa vievää.”

”Se oli pettymys, koska siellä ei ollut paikalla kun pari vanhempaa. Totta kai sen jälkeen mietittiin hirveästi sitä, että tätäkö tämä on, että siellä on paikalla yks tai kaks vanhempaa ja sitten se pj, nolostellen. Mutta sitten myös oli se, että jo sen ensimmäisen tilaisuuden jälkeen molemmat oli hirveän iloisia siitä, että se oli semmoinen keskusteleva. Ja ne vanhemmat, ketä oli paikalla, toi niitä omien perheidensä käytäntöjä esille. Eli tavallaan he pääsivät vertaisina kohtaamaan.- - - mä muistan sen, että me oltiin siitä iloisia, että siellä tuli niin paljon sitä vuorovaikutusta, eikä sitä, että me oltiin edessä ja puhuttiin. Se oli mun mielestä se, joka jäi päällimmäisenä mieleen siitä.”

”Että ei tullut semmoista, että ”ei tästä tule mitään”, että ”tämä pitää tehdä ihan toisella tavalla”. - - - Että siitä oli sitten vaan hyvä lähteä sitten kehittään.”

”...ei löytynyt ensimmäisen tilaisuuden perusteella semmoista selkeätä, että - - - tämän mietitte muuten väärin tai tämän otaksuite väärin vanhemmista ja heidän tietotaidoistaan. Mitään semmoista ei ollut.”

Yhteenvetoa ja arviointia järjestetyistä tilaisuuksista

Pääosin Nenä kiinni netissä -tilaisuuksissa osallistujia oli niukasti Sampolan tietotorilla järjestettyä tilaisuutta lukuun ottamatta. Osasyynä liki kahdenkymmenen osallistujan paikallaoloon Sampolassa nähtiin se, että vanhempainyhdistyksen kokous pidettiin juuri ennen tilaisuutta (NKN-blogi 11.11.2009).

”Muistaakseni me pohdittiin sitä, että mitä olisi pitänyt tehdä sen tiedottamisen kanssa toisin, mutta sitten toisaalta me tuudittauduttiin siihen ajatukseen, että kun lähtökohtaisesti ajateltiin, että me ei oteta sitä tiedotus- ja rekrytointivastuuta, vaan me mennään sinne ikään kun sen valmiin palikan kanssa.”

Nenä kiinni netissä -tilaisuuksissa käsiteltävät verkkoyhteisöt ja palvelut valittiin osallistujien lapsien ikäkausiin tai osallistujien mielenkiinnon kohteiden mukaisesti. Tilaisuuksiin osallistui vanhempia, jotka tiedostivat erityisesti median mahdolliset haittavaikutukset. Ennakkoasenteet olivat usein negatiivisia. Yllättävänä pidettiin sitä, että lapsien harrastuksia verkkoympäristössä pidettiin toisarvoisena ja turhana. Tällaisen asenteen projektilaiset ajattelivat osaltaan syventävän sukupolvien välistä kuilua. Osa vanhemmista piti keskustelua lasten kanssa tärkeänä, mutta lasten ja nuorten käyttämät käsitteet ja kieli koettiin vaikeuttavan keskustelua. (NKN-blogi 6.12.2009)

”Et.. neutraali joillakin, joillakin ehkä jopa positiivinen, mutta suurimmalla osalla negatiivinen asenne siihen, että heidän lapset on netissä jossain yhteisöissä ja saattaa mesetellä siellä keskenään ja istuu vaan tietokoneella ja ei käy ulkona ja ei pelaa jalkapalloa eikä pyöräile vaan.. ja tapaa vaan ihmisiä siellä, virtuaaliympäristöissä. Ja sehän on hirveän kaventavaa ja hirveän huono ja hirveä ja tosi paha asia. Ja siis ihan semmoisia juttuja jopa tuli joiltakin vanhemmilta, että ”sitten niistä tulee kouluampujia, kun ne ovat siellä netissä”. Siis ihan oikeasti joiltakin tuli semmoisia.”

Tilaisuuksissa vanhempien kommentit käsittelivät myös palvelujen kaupallista luonnetta. Verkkopelien kohdalla vanhempia kiinnosti erityisesti pelaamisen psykologiset vaikutukset ja pelien väkivaltaisuus. Projektilaiset toivat keskusteluissa esille verkkoyhteisöllisyyden positiivisen merkityksen lasten ja nuorten elämässä. Tutkimuksellista tietoa käytettiin myös perustelujen tukena. Tavoitteena oli saada vanhemmat miettimään omaa suhdetta mediaan ja sitä kautta saada vanhempia ymmärtämään lastensa toimintaa verkossa. Monina iltoina keskustelu käynnistyi tilaisuuden loppua kohti ja tilaisuus saattoi venyä reilusti yli suunnitellun ajan. (NKN-blogi 29.10.2009) Ensimmäisissä Nenä kiinni netissä -tilaisuuksissa selkiytyi myös tilaisuuksien sisällöllinen merkitys.

”Kun se vanhempien asenne tuntui niin voimakkaan negatiiviselta, niin se selkiytyi se, jotenkin se meidän tehtävä siinä heti niissä ekoissa tilaisuuksissa. Että se on se, että me avataan, niitä sisältöjä, että mitä ne oikeastaan ovat. Minkä takia ne nuoret ovat siellä? - - - Niin se jotenkin kristallisoitu siinä, että ”okei”, että ”tämä on ihan oikeasti..” - - - voisiko olla jotain, mikä on samanlaista kuin mitä te teitte (lapsina)”? ”

Samaan aikaan ESR-hankkeen palaverissa

Marraskuussa ESR-hankkeen yhteisessä palaverissa kartoitettiin koko hankkeen tilanne ja suunniteltiin jatkotoimenpiteitä. Medialukutaidon osaprojektin osalta kirjastotoimenjohtaja totesi, että tässä vaiheessa projektia tavoitteena on erityisesti tunnistaa ja konseptoida työtapoja, jotka sopisivat kirjastolle. Medialukutaito-osaprojektin projektisuunnittelija oli osallistunut erilaisten medialukutaitoon tapahtumien suunnitteluun ja toteutuksiin. Yksi näistä oli ollut Nenä kiinni netissä -osaprojekti. Samalla mallilla toimittaisiin muiden medialukutaitoon liittyvien hankkeiden kanssa. Hankkeet tuldtisiin raportoimaan ESR-projektin kautta, jotta ne saavuttaisivat mahdollisimman suuren kirjastojulkisuuden.

Hankesuunnitelmaan kirjattu työtapojen mallintaminen näkyisi Medialukutaito & kirjastot -oppaassa, jossa voisi keskittyä konseptointiin. Ratkaistavana oli myös oppaan verkkojulkaiseminen ja ylläpidon järjestäminen hankkeen jälkeen. Kirjastoseura ja mediakasvatusseura nähtiin tärkeinä yhteistyötahoina tässä osaprojektissa. Palaverissa keskusteltiin yleisellä tasolla muutokseen liittyvistä haasteista. Medialukutaidon ja tapahtumatuotannon edistäminen ja yhteisöllisyyteen panostaminen edellyttää vuosien työtä ja toistoa. Uutta osaamista pitäisi saada vakiinnutettua jo ESR-hankkeen viimeisenä toimintavuotena.

(ESR-projektiryhmän kokous 4.11.2009/kokousmuistio)

Vuoden 2009 arviointia ja tulevien

Nenä kiinni netissä -tilaisuuksien suunnittelua

Projektillaiset kokivat Nenä kiinni netissä -tilaisuuksien täyttäneen niille asetetun pää-tarkoituksen eli vanhemmille oli tehty tunnetuksi lasten ja nuorten maailmaa. Kirjallista palautetta oli kerätty vanhemmilta ja se oli ollut kaikin puolin positiivista. Sen sijaan osallistujamäärät eivät olleet odotusten mukaisia. Projektillaisia jäi mietityttämään, olivatko vanhempainyhdistykset olleet oikea taho vanhempien tavoittamiseksi? Tampereen kaupunginkirjaston tietotorien henkilökunnan ja tietoyhteiskuntatiimin kesken oli jo alustavasti keskusteltu, miten Nenä kiinni netissä toimintaa oli mahdollista jatkaa. Ke-vään tilaisuudet suunniteltiin järjestettävän osana tietotorien ja Netti-Nyssen toimintaa. Jos tilaisuuksia haluttiin jatkaa vielä hankkeen jälkeen, niin sen toivottiin järjestävän perustoimintana, ei hanketoimintana. Tällöin pitäisi miettiä kuka tai ketkä koordinoivat, kehittävät ja toteuttavat Nenä kiinni netissä -tilaisuuksien tyyppistä toimintaa jatkossa. (NKN-blogi 11.11.)

Suunnittelupalaveri Tietotorilla

Tietotorilla pidettiin palaveri marraskuun lopussa koskien tulevan vuoden tilaisuuksien suunnittelua. Projektillaiset olivat jo syksyllä keskustelleet Netti-Nyssen toiminnasta vastaavan henkilön kanssa Nenä kiinni netissä -tilaisuuksien järjestämiseksi Netti-Nyssessä. Tekniikan kannalta Netti-Nyssen todettiin hyväksi paikaksi järjestää tilaisuudet. Enää ei tarvitsisi huolehtia palomureista eikä ovien avaamisista. Netti-Nyssenä pidettiin myös osallistujia kiinnostavana paikkana. Koska Netti-Nyssen bussi on jaettu luento- ja tietokoneilla työskentelyyn varattuun tilaan, tuli tilaisuuteen varattu aika myös jakaa kuunte-luun ja tekemiseen.

Syksyn Nenä kiinni netissä -tilaisuudet olivat venähtäneet usein yli sille varatun kahden tunnin. Tilaisuuden jakamista kahteen eri kertaan ajateltiin toimimattomaksi vaihtoehdoksi, epäiltiin osallistuisivatko vanhemmat kahteen samaa asiaa käsittelevään tilaisuuteen. Syksyn tilaisuuksissa kouluilla oli ollut enemmän osallistujia kuin tietotoreilla, ehkä paikan valinnalla oli myös yhteys osallistumismääriin. Projektin jälkeen ei uskottu Netti-Nyssen henkilökunnasta löytyvät halukkaita kouluttajia jatkamaan Nenä kiinni netissä -tilaisuuksia osana Netti-Nyssen toimintaa.

Nenä kiinni netissä -tilaisuuksien sisältöä ja toteutustapaa myös käsiteltiin palaverissa. Kirjautuminen sivustoille ja palveluihin käyttäjinä ja siten kokeilemisen mahdollistaminen oli ollut se tapa, jolla vanhemmat olivat ymmärtäneet, mikä palveluissa koukuttaa lapsia ja nuoria. Tilaisuuksissa pitäisi jatkossakin panostaa tekemiseen. Palaverissa keskusteltiin myös tietotoreilla järjestettävien kurssien ja Nenä kiinni netissä -tilaisuuksien eroista. Kirjaston järjestämää koulutusta luonnehdittiin ruohonjuuritason opetuksiksi. Ruohonjuuritasolla tarkoitettiin kirjaston asiakkaille järjestettyjä kursseja, joilla painotus on sivustojen ja palveluiden peruskäsitteiden ja toimintojen käsittelemisellä ja käytännön kokeilemisellä kursseilla. Nenä kiinni netissä -tilaisuuksien kohderyhmä ja tilaisuuksien kasvatukselliset tavoitteet nähtiin erilaisina verrattuna kirjaston perustoimintaan.

”ei me pystytä pitämään kovin pitkiä (koulutuksia Tietotorilla). - - - Me koetaan että se menee meidän toimialan ulkopuolelle. Ne ovat sitten muut paikat, jotkut avoimet yliopistot ja kansalaisopistot ja muut tällöiset, jotka pitävät semmoisia oikeita (koulutuksia). Et me vaan avataan sitä tietä sinne tietoyhteiskuntaan ja autetaan kaikissa asioissa missä voidaan.”

Palaverissa pohdittiin eri toimijoiden lähestymistapaa sisältöihin, joita Nenä kiinni netissä -tilaisuuksissa käsitellään. Sosiaalityöntekijälle medialukutaito on eri asia kuin kirjastolaiselle. Mannerheimin lastensuojeluliitolla on selvästi suojellinen lähestymistapa aiheeseen ja tässä nähtiin selkeä työnjako. Toisaalta myös kasvatuksellinen lähestymistapa mietitytti, missä olivat opettajien ja kirjastolaisten toimenkuvien rajat? Yli sektorien toiminta koettiin vaikeaksi. Syksyllä oli opettajien VESO-koulutuspäivien yhteyteen järjestetty Nenä kiinni netissä -tilaisuuden lyhennetty versio Netti-Nyssessä. Tilaisuuteen oli valmiiksi luotu väliaikaiset käyttäjätunnukset erilaisten verkkoyhteisöpalvelujen kokeilemista varten. Tilaisuudesta jäi mielikuva, että opettajat kokivat aihesisällöt heille kuulumattomaksi asiaksi.

Rahoittajataholta oli esitetty toive, että Nenä kiinni netissä -tilaisuudet eivät jäisi vain Tampereelle. Toimintamallia tulisi viedä laajemmalle alueelle. Palaverissa sovittiin, että Nenä kiinni netissä -tilaisuuksia mainostettaisiin Pirkanmaan alueella, näin saataisiin alueen kirjastolaisia tietoisiksi tilaisuuksien sisällöistä ja toimintatavasta. Projektin jatkosta piti vielä neuvotella rahoittajatahon kanssa ja tammikuussa oli suunnitteilla projektin ohjausryhmän kokous.

(26.11.2009 palaveri tietotorilla/projektitutkijan muistiinpanot)

Vastuullista virtuaalikulttuuria ohjausryhmän palaveri

Joulukuussa 2009 ESR-osahankkeen projektisuunnittelija lähetti kutsun ohjausryhmän kokoukseen. Kutsu lähti Vastuullista virtuaalikulttuuria -hankkeen rahoittajatahoille, kirjastotoimenjohtajalle ja hankkeen suunnittelussa ja toteutuksessa mukana olleille, mukaan lukien Nenä kiinni netissä -tilaisuuksista vastanneet tahot.

Tapaamme vuodenvaihteen jälkeen 13.1.2010 kello 13:00 Metsossa Vastuullista virtuaalikulttuuria -hankkeen merkeissä. Paikalle tulee myös muita hankkeen suunnittelussa ja toteutuksessa mukana olleita kirjastolaisia. Käydään läpi ainakin seuraavia asioita:

- Nenä kiinni netissä -pilotin kokemukset ja palaute
- Nenä kiinni netissä -kehityssuunnitelmia keväälle 2010
- Äidit ja tyttäret -osahankkeen katsaus ja suunnitelmat
- Nenä kiinni netin niveltäminen kirjaston ESR-hankkeen tutkimukseen

Olemme kirjanneet Nenä kiinni netissä -hankkeen blogiin kronologisesti merkintöjä aloittamishetkestä ja käytännön valmisteluista aina vanhempainilloista saatuun palauteeseen. Blogi on luettavissa osoitteessa <http://nenanetissa.blogspot.com/> ja kaikki vastaanottajat on kutsuttu blogin lukijoiksi. Mikäli kutsu on hukkunut tai jäänyt aktiivottomaksi, ottakaa yhteyttä minuun. Kannattaa ainakin vilkaista blogia keskustelun pohjaksi.

Ohjausryhmän palaverissa keskusteltiin Nenä kiinni netissä -tilaisuuksista kertyneistä kokemuksista, arvioitiin konseptin toimivuutta ja edelleen levittämistä. Kokouksessa todettiin, että koulutustilaisuuksiin tarvittaisiin lisää kouluttajia, jos toimintaa haluttiin jatkaa tässä muodossa. Tässä vaiheessa projektilliset eivät nähneet mahdollisena saada uusia kouluttajia Nenä kiinni netissä -tilaisuuksien pitämiseen, eikä ketään ei kannattaisi määrätä tämän tyyppiseen tehtävään. Nenä kiinni netissä -tilaisuuksien kohderyhmänä olisi keväällä kirjastolaiset heidän medialukutaitojen ja niiden ohjaamisen kehittämiseksi kirjaston asiakkaille.

Koska osallistuminen oli ollut toiminnan pullonkaulana, myös muita yhteistyötahoja piti saada mukaan tilaisuuksien järjestämiseen. Netti-Nyssen kontakteja ajateltiin hyödyntää uusien kohderyhmien rekrytoinnissa. Opettajat koettiin liian kiireisiksi kohderyhmänä. Rahoittajatahon edustajat miettivät myös vanhempien lähestymistä työnantajien kautta. Voisiko Tampereen kaupungissa järjestää työaikana tilaisuuksia tai hyödyntää jollakin tavalla TyKy-kulttuurisetelin tyyppistä konseptia? Isovanhemmilla on aikaa, voisivatko he olla kohderyhmänä? Nenä kiinni netissä -tilaisuuksien videointia ja levittämistä kirjastokanavan kautta myös mietittiin. Jos toimintatapaa haluttaisiin levittää myös muille paikkakunnille, niin tilat ja markkinointi piti hoitaa paikkakuntaakohtaisesti. Tässä kohti mietittiin kulttuurisihteerien mahdollista roolia toiminnan järjestelyissä.

*(Vastuullista virtuaalikulttuuria -ohjausryhmän kokous 13.1.2010/
projektitutkijan muistiinpanot)*

Nenä kiinni netissä – toisen kierroksen suunnittelua

Tammi-helmikuussa 2010

Tammikuun lopulla projektilaiset olivat sopineet Nenä kiinni netissä -tilaisuuksien käytännön järjestelyistä. Helmikuun alussa lähtivät kutsukirjeet kouluille ja Tampereen marttayhdistykselle ja sen muutamille toimintaryhmille. Marttojen taholta ei tullut vastauksia kutsujen uusintalähetyksestä huolimatta. Toinen projektilaisista osallistui Chill House -tapahtumaan Tampere-talossa, kirjaston toimintapisteessä. Tapahtuman yhteydessä hän esitteli osaprojektia paikalla olleille nuorisotyötä tekeville järjestöille. Seurakunnan ja partiolaisten edustajat eivät kiinnostuneet Nenä kiinni netissä -tilaisuuksista, mutta Tyttöjen Talon henkilökunnan ja Tampereen kaupungin nuorisopalvelujen edustajat innostuivat Nenä kiinni netissä -tyyppisestä koulutuksesta.

Maaliskuussa 2010

Netti-Nyssessä järjestettäviä tilaisuuksia oli sovittu kuusi kouluille ja yksi Tampereen Tyttöjen talon henkilökunnalle sekä vapaaehtoistyöntekijöille. Kouluihin oltiin yhteydessä edellisvuotiseen tapaan vanhempainyhdistysten kautta. Lisäksi tiedossa oli yksi harjoitusluonteinen tilaisuus Tampereen kaupunginkirjaston tietoyhteiskuntavalmiuksien tiimille, johon kuuluu tietotorilaisten lisäksi kirjaston henkilökuntaa eri toiminnoista. Maaliskuussa oli päivitetty materiaaleja. Pelaamista käsiteltäisiin tilaisuuksissa yleisemmällä tasolla. Vanhempia varten oli laadittu esitetyyppinen muistilappu, johon vanhempainyhdistykset voisivat merkitä tilaisuuden ajankohdan ja paikan. Ideana oli myös se, että muistilapun voisi laittaa kouluissa reissuvihkon väliin kotiin toimitettavaksi. (24.3.2010 sähköpostikeskustelu/ projektilaiset ja projektitutkija.)

Galtsu, mese ja muotibloggari. Kuka saa banaania, kenelle heruu, miitataanko?

Nenä kiinni netissä on Tampereen kaupunginkirjaston tietoyhteiskuntapalvelujen hanke, jossa on rahoittajana Pirkanmaan kulttuurirahasto. Tarjoamme tutkimusretkiä internetiin ala- ja yläkouluikäisten lasten ja nuorten vanhemmille.

Tutkimusretkillä vanhemmat viedään tutustumaan suosittuihin lasten ja nuorten käyttämiin internetsivustoihin ja verkkopalveluihin. Kerromme sivustojen palveluista ja näytämme mistä on kysymys. Vanhemmilla on käytössään tietokoneet, ja he tutustuvat palveluihin niiden avulla. Käydään yhteistä keskustelua, jossa osallistujat voivat jakaa kokemuksiaan ja kertoa miltä palvelu heidän mielestään tuntuu. Keskustellaan, mitä nuoret saavat palvelusta, miksi sitä käytetään ja millä tavalla sen käyttäminen vaikuttaa heidän sosiaalisiin suhteisiinsa. Millä tavalla kaveripiirit ovat muuttuneet sosiaalisen median myötä? Miksi on hyvä, että vanhemmat ovat tietoisia ja kiinnostuneita myös jälkikasvunsa virtuaalisista vapaa-ajanympäristöistä? Osallistujat voivat ehdottaa myös muita aiheita, joista ovat median käytön suhteen kiinnostuneita.

Tutkimusretket toteutetaan huhti-toukokuussa Tampereen kaupunginkirjaston internet-bussi Netti-Nyssessä. Nysse voidaan ajaa esimerkiksi koulun pihalle tai muuhun sopivaan paikkaan. Tilaisuuden kesto on noin kaksi tuntia, ja se on osallistujille sekä koululle/ yhdistykselle maksuton. Yhteen ryhmään mahtuu noin kymmenen vanhempaa.

(ote kutsukirjeestä 2010)

ESR-palaverissa mietitään koulutustarpeita

Alun perin ajatuksena oli ollut, että Nenä kiinni netissä -tilaisuuksia olisi kehitetty asiakaslähtoisemmiksi selvittämällä kohderyhmän käsityksiä ja toiveita tilaisuuksien sisällön ja toteutustavan suhteen (3.11.2009 palaveri tietotorilla /kokousmuistio). Sen sijaan tärkeämmäksi koettiin nyt selvittää Tampereen kaupunginkirjaston henkilökunnan näkemyksiä ja tarpeita, miten kirjastotyö oli muuttunut. Millaisiksi kirjastolaiset näkivät asiakkaiden tarpeet medialukutaidon suhteen ja millaista medialukutaitoon ja -kasvatukseen liittyvää koulutusta he haluaisivat. (19.1.2010 sähköpostikeskustelu/ projektisuunnittelija ja projektitutkija.) Tutkimusapulaisen tehtäväksi muodostui haastattelututkimuksen tekeminen kevään 2010 aikana. Tampereen lähikirjastokokouksessa ja pääkirjaston henkilökuntafoorumien kautta rekrytoitaisiin kaupunginkirjaston henkilökuntaa eri kirjastoista haastateltavaksi tutkimukseen.

ESR-kokouksessa todettiin, että vuoden 2010 koulutuksissa painopiste tuli olla Aurora-kirjastojärjestelmän käyttöönotossa, medialukutaitoon liittyvät kirjastonhenkilökunnan koulutukset eivät olisi vielä mahdollisia. (25.3.2010 ESR-kokous/kokousmuistio.)

Huhtikuussa 2010: Nenä kiinni netissä -tilaisuudet alkavat jälleen

Keväälle 2010 oli sovittu yhteensä 14 tilaisuutta. Kaikki tilaisuudet järjestettiin Netti-Nyssessä, lukuun ottamalla Hämeenlinnassa järjestettyä tilaisuutta.

Nenä kiinni netissä -tilaisuuksien ajankohdat ja osallistujat:

Perjantai 15.4. Tampereen kaupunginkirjaston tietoyhteiskuntavalmiuksien tiimi
 Keskiviikko 21.4. Kämmenniemen koulu
 Torstai 22.4. Kämmenniemen koulu
 Perjantai 23.4. Pirkkalan kirjaston henkilökunta
 Maanantai 26.4. Vehmaisten koulu
 Keskiviikko 29.4. Vehmaisten koulu
 Maanantai 3.5. Kämmenniemen koulu
 Tiistai 4.5. Tyttöjen talon työntekijät, vapaaehtoistyöntekijät ja yhdistysjäsenet
 Perjantai 7.5. Nokian kirjaston henkilökunta
 Tiistai 18.5. Tampereen kaupunginkirjaston henkilökunta
 Keskiviikko 19.5. Tampereen kaupunginkirjaston henkilökunta
 Torstai 20.5. Ylöjärven kirjaston henkilökunta
 Perjantai 21.5. Vierailuluento Hämeenlinnassa (TTS-hankkeen koulutus- ja käytäntöpäivä)

Ensimmäinen vuoden 2010 Nenä kiinni netissä -tilaisuus pidettiin Tampereen kaupungin tietoyhteiskuntataitojen tiimille. Netti-Nyssen tekniikan toimivuutta testattiin nyt ensimmäistä kertaa. Tilaisuus jakautui Netti-Nyssen tilan vuoksi siten että ensimmäiseksi pidettiin luento- ja keskusteluosuus bussin takaosan luentotilassa, jonka jälkeen siirryttiin bussin keskiosaan tietokoneille. Tilaisuus oli epämuodollinen, koska projektilaiset tunsivat osallistujat entuudestaan ja aihealue oli osalle jo entuudestaan tuttu. Verkkoistuvuudesta ja palveluista käsiteltiin nuorten bloggaamista, Irg-kuvagalleriaa ja virtuaalista eläintenhoitoa. Osallistujien lähestymistapa aiheeseen oli samansuuntainen kuin lasten ja nuorten vanhemmille järjestetyssä tilaisuudessa. Kommentit eivät merkittävästi poikenneet vanhempien esittämistä. Sisällöllisesti monet lasten ja nuorten harrastuksista ja ajanviettotavoista verkkoympäristössä havaittiin samoiksi kuin omassa lapsuudessa

ja nuoruudessa, vain välineet olivat muuttuneet. (4.11.2009/16.4.2010/projektitutkijan muistiinpanot tilaisuuksista.)

Seuraavissa Nenä kiinni netissä järjestetyissä tilaisuuksissa kirjastolaisten kanssa keskustelu kohdistettiin kirjastoammattisiin kysymyksiin. Kirjastolaisia kiinnostivat Mikserin tyyppiset, oman taiteen tai tuotannon julkaisualustat internetissä. Mikä on kirjaston rooli tämän tyyppisten palvelujen suhteen, kun kyseessä on sisällöntuottamisesta kiinnostuneet asiakkaat ja heidän tarpeisiin vastaaminen. Kenellä olisi vastuu julkaisemiseen liittyvissä teknisissä ja tekijänoikeudellisissa kysymyksissä? Mitä on sisältöihin liittyvä asiantuntemus siirryttäessä virtuaaliseen ympäristöön? Habbo-hotellia ei pidetty luontevana vinkkaus- tai tietopalveluympäristönä, koska se perustuu lyhyisiin, tekstipohjaisiin chattiviesteihin. Toisaalta Habbo-hotellia ajateltiin voitavan käyttää kirjaston näkyvyyden lisäämiseksi ja kirjastopalveluiden tutuksi tekemiseksi.

Kirjastossa pelaaminen koettiin pääosin ongelmallisena. Kirjastojen nykyiset tilat eivät soveltuneet pelaamiseen sen kovaäänisyyden takia. Kirjastokokoelmissa pelit nähtiin ongelmallisena, koska niiden teknologia muuttuu nopeassa tahdissa. Väkivaltapelien ikärajoja voitaisiin kirjastossa valvoa, jos peleistä tiedettäisiin yleisellä tasolla enemmän. Jotkut kokivat asiakkaiden mielenkiinnon siirtämisen peleistä saman aihepiiriin elokuvaan tai kirjoihin mahdollisena, toiset taas eivät.

(NKN-blogi 26.4.2010; 10.5.2010; 18.5.2010; 19.5.2010; 20.5.2010)

Vuoden 2010 arviointia ja Nenä kiinni netissä -tulevaisuuden hahmottelua

Projektilaisten saama palaute kirjastolaisilta oli pääosin erittäin positiivista. Kehittämisehdotuksissa toivottiin, että samantyyppistä koulutusta järjestettäisiin lisää. Koulutusta oli toivottu järjestettävän eri aiheista, joko useammalla kertaa tai sitten pitempänä koulutustilaisuutena. Vanhemmille järjestettyjen tilaisuuksien suhteen mietitytti jo syksyllä todettu ongelma eli vanhempia ei ollut helppo saada osallistumaan Nenä kiinni netissä tyyppiseen tilaisuuteen. Passiivisten vanhempien tavoittamattomuus todettiin koskevan myös muita samojen sisältöjen kanssa toimivia tahoja, kuten Tyttöjen talon henkilökunnalle pidetyssä Nenä kiinni netissä tilaisuudessa kävi ilmi. Muille toimijatahoille, esimerkiksi nuorisotyön ja sosiaalityön tekijöille, projektilaiset ajattelivat koulutustilaisuuksien järjestämisen mielekkäänä.

Nenä kiinni netissä -toimintatavan jatkumisen epävarmuus oli tiedostettu jo kevään 2010 aikana. Jalkautumista koulujen luokkiin ei nähty kirjastolle tyypillisenä toimintana. (10.5. seurantapalaveri projektilaisten ja projektisuunnittelijan välillä.) Kevään 2010 Nenä kiinni netissä -tilaisuuksilla ei ollut saatu uusia kurssinvetäjiä kirjastosta. Netti-Nyssellä ei ollut halukkuutta jatkaa Nenä kiinni netissä -tilaisuuksien tyyppistä toimintaa. Netti-Nyssen jo olemassa olevalle toiminnalle oli jatkuva tilaus ja resurssien puolesta Nenä kiinni netissä -tilaisuuksien järjestämistä ei nähty mahdolliseksi. Lisäksi Netti-Nyssen järjestämien koulutusten sisällöt ja kohderyhmät poikkesivat merkittävästi Nenä kiinni netissä -tilaisuuksien sisällöistä ja kohderyhmistä.

”Kaikki mikä ei ole perinteistä kirjastotyötä koetaan vievän hirveästi aikaa”

”...se, että lähdet vetämään jotain koulutusta johonkin tilaan joka ei ole kirjaston tila. - - - se on eri juttu, kun että jos lähdet kirjojen kanssa johonkin. - - - jotkut perinteiset kirjastolaiset ovat paljon avoimempia näille ja lähtisivätkin varmaan. Mutta siis se on eniten siitä niiden resursseista kiinni.”

Lokakuuhun 2010 mennessä Nenä kiinni netissä -tilaisuuksia ei ollut järjestetty lisää. Hanketoiminnan puitteissa toiminnan jatkamisesta oli ollut keskustelua, koska rahoittajan toiveena oli ollut Nenä kiinni netissä -tilaisuuksien vieminen edelleen kauemmas maakuntiin. Alustavasti oli hahmoteltu Netti-Nyssellä toteutettavia vierailuja eri paikkakunnille, joissa Nenä kiinni netissä -tilaisuuksia olisi tarjottu eri toimijoille, kuten esimerkiksi opettajille ja sosiaalityöntekijöille. Myös Tietotorien järjestämiä opetustilaisuuksia esikouluikäisille oli ajateltu tarjottavan samana vierailupäivänä Nenä kiinni netissä -tilaisuuksien lisäksi. Päätöksiä toiminnan jatkamisesta tai lopettamisesta ei ollut vielä tehty.

5. Kehittämiskertomusten kokoava analyysi

Tässä luvussa tarkastellaan osaprojektien toimintatapoja projektin eri vaiheiden ja tehtävien kautta. Kehittämisprosessien luonnetta verrataan projektinhallinnan suunniteluorientoituneeseen lähestymistapaan. Lopuksi esitetään osaprojektien kehittämistyöhön edistävästi vaikuttaneet ja esteinä havaitut tekijät projektin eri vaiheissa.

5.1. Kehittämisen perustelu ja tavoitteen määrittely

Rahoittajataholle laaditut hankekuvaukset olivat osaprojektien projektipäälliköiden kirjoittamia. Ideointi ennen projektin perustamista oli tapahtunut ensisijaisesti kirjaston omana toimintana. Hankekuvauksiin kirjatut yhteistyötahot olivat suunnitelman tasolla ennen projektien perustamista, joidenkin sidosryhmien kanssa oli käyty myös neuvotte-luja. Yhdessä osaprojektissa oli nähtävissä myös pyrkimys toimialoja yhdistävään, moniammatilliseen yhteistoiminnallisuuteen.

Usein projektin alustavat suunnitelmat perustuvat oletuksiin. Suunnitelmat voivat olla suunnittelusta vastanneen henkilön omaa hiljaista tietoa tai ne voivat olla selkeästi dokumentoituja. Projektiryhmät eivät olleet mukana suunnittelutyössä ennen projektin perustamista. Osaprojektien perustelut ja tavoitteet vaihtelivat projekteittain ilmaisullisesti. Yhdessä osaprojektissa perustelu ja tavoitteet aina konkreettiseen toteutukseen saakka oli määritelty tarkasti projektisuunnitelmassa. Kahdessa osaprojektissa perustelu, tavoitteet ja tulokset olivat ilmaistu hyvin yleisellä tasolla, minkä projektiryhmän jäsenet kokivat pääosin hyvänä asiana. Projektiryhmiä motivoi osallistuminen projektin kehittämisen perusteluun ja tavoitteen määrittelyyn.

5.2. Projektien organisointi

Yleisissä kirjastoissa projektiin osallistuva työntekijä rekrytoidaan tyypillisesti kirjaston sisältä ja hänen tilalleen palkataan sijainen. TTS-hankkeen osaprojektien jäsenet rekrytoitiin pääosin kirjaston ulkopuolelta. Yhtä projektia lukuun ottamatta kirjaston henkilökunta ei osallistunut merkittävästi projektin suunnitteluun ja toimintaan projektin eri vaiheissa. Osaprojektit voidaan mieltää ulkoistetuiksi kehittämissuunnitelmiksi.

Kahdessa osaprojektissa projektipäälliköt tietoisesti halusivat luopua projektimuotoisesta toimintatavasta. Toisesta näistä osaprojekteista oli ollut huonoja kokemuksia projektimuotoisesta työskentelystä kirjastossa ja sitä haluttiin välttää tässä projektissa. Toisessa osaprojektissa projektiryhmälle haluttiin antaa vapaat kädet projektin toteuttamisessa. Lähes kaikki kokivat projektin kiinnostavana tehtävänä projektin käynnistämisen vaiheessa. Projektiryhmien jäsenten innostus ja mielenkiinto perustui ensisijaisesti substanssiin sidottuun tehtävään ja rooliin projektissa, oman henkilökohtaisen osaamisen hyödyntämismahdollisuuteen.

Projektinhallinnan kirjallisuudessa projektiorganisaation toimintaan liitetään erilaisia rooleja ja tehtäviä. TTS-hankkeen osaprojektien organisoinnissa on tunnistettavissa eriasiaisia vastuuta ja vapauksia. Projektiryhmän keskinäiset vastuut ja toimintatavat, tehtävien ja niihin liittyvien töiden sisältö sekä resurssitarpeet määriteltiin projektin käynnistyttyä pääsääntöisesti yksin projektisuunnittelijan toimesta. Yhdessä projektissa projektisuunnitelma laadittiin projektiryhmän perustamisvaiheessa. Toisessa projektissa kirjoitettiin ja mallinnettiin toteuttamissuunnitelma ideointivaiheen jälkeen. Molemmissa projekteissa työ kuului projektisuunnittelijoiden tehtäviin. Projektityöntekijöiden toimenkuvia, rooleja ja tehtäviä tarkennettiin myös rekrytoinnin jälkeen. Tämä tapahtui kahdessa osaprojektissa projektisuunnittelijan toimesta. TTS-hankkeessa projektisuunnittelijoiden rooliin kuului tehtäviä, jotka perinteisesti nähdään projektipäällikön tehtävinä.

Yhtä projektia lukuun ottamatta kirjastojen sisäiset ESR-kokoukset voidaan määritellä projektien sisäisten ohjausryhmien kokouksiksi. Yksi osaprojekteista kuului hallinnollisesti kirjastoa laajempaan kokonaisuuteen, mutta projektin sisällölliseen toteutukseen ja hallintaan sillä oli vähäinen merkitys ohjaavana ja valvovana toimijana.

Jokaisessa projektiryhmässä oli ainakin yksi henkilö, jolla oli jonkin verran kokemusta projektityöskentelystä. Yhdessä projektiryhmässä sitä oli merkittävästi, myös kokemusta projektipäällikön tehtävistä. Tämä näkyi projektin määrätietoisena eteenpäinvie misenä ja projektin ulkopuolelle näkyvänä markkinointitoimenpiteinä.

Osalle projektilaista kirjasto oli toimintaympäristönä tuttu aikaisempien työsuh teiden kautta. Nämä henkilöt näkivät, että heidän tehtävänään oli tuoda kirjastoalan ja kirjastoammattilaisten näkemyksiä ja toimintatapoja projektissa näkyväksi. He kokivat myös tehtävänään yhdistää projektin ja kirjaston toimintoja, pitää kirjastoalan puolta. Osalle heistä oli tärkeää kehittää kirjaston toimintaa eteenpäin, olla jopa uuden edel lä. Suurimmalle osalle kirjasto ei ollut toiminnoiltaan entuudestaan tuttu toimialana tai organisaationa. Projekteihin oli niiden kohderyhmien mukaisesti rekrytoitu henkilöitä muilta toimialoilta iän ja osaamistaustan mukaisesti. Ammatillista työkokemusta ei ollut kertynyt vielä merkittävässä määrin, lähinnä koulutustausta oli tässä ratkaisevassa roo lissa. Näiden projektilaisten kiinnostuksen kohteet liittyivät ensisijaisesti konkreettisiin tehtäviin käytännön toteutuksen suunnittelussa ja valmistelussa.

Melkein kaikki projektiryhmän jäsenistä olivat ulkopaikkakuntalaisia eli heillä ei ollut paikallisia yhteistyöverkostoja valmiina ennen projektia, myös yhteistyötahot olivat toisilla aloilla kuin kirjastoalalla. Tämä voi olla sattumaa, mutta myös tietoinen ratkaisu.

5.3. Toteuttaminen

Projektiryhmien kehittämisotetta voi luonnehtia reflektiiviseksi. Yhdessä osaprojektissa toteuttamisvaihe käynnistyi hitaasti, koska riittävää yhteistyöverkosta ei ollut olemas sa ennen projektin perustamisvaihetta. Myös toisessa projektissa verkostoitumiseen ja ennen kaikkea eri tahojen intressien selvittämiseen käytettiin merkittävästi aikaa ennen varsinaiseen toteutusvaiheeseen siirtymistä. Tässä projektissa eri toimijatahoja pyrittiin sitouttamaan projektin tavoitteisiin ja toimintaan eri toimenpiteiden kautta koko projek tin ajan.

Yhden osaprojektin projektiryhmän jäsenten tehtävissä oli päällekkäisyyttä, mikä johti turhautumiseen projektin käynnistysvaiheen jälkeen. Turhautumista koettiin myös osaprojektissa, jossa tehtävät olivat tarkasti rooleihin sidottuja. Ongelmallisena koettiin myös se, jos projektissa vastuu ja valtuudet eivät olleet selkeitä tai niitä ei ollut projektiryhmän jäsenillä. Tämä johti priorisoinnin vaikeutumiseen ja päämäärään pyrkiminen koettiin vaikeaksi yhdessä riittämättömien resurssien kanssa. Tasapainoilua ilmeni yhdessä osaprojektissa projektisuunnittelijan roolissa projektiryhmän tasavertaisena jäsenenä ja päätöksentekijänä.

Käytännön toteutuksen suunnittelu ja valmistelu oli jätetty projektiryhmien tehtäväksi. Ideointi ja priorisointi olivat pääosin projektiryhmien vastuulla. Mallintamista käytettiin kahdessa projektissa projektin suunnittelun apuvälineenä. Yhdessä osaprojektissa ideointi ja kokeilut tapahtuivat vapaamuotoisesti ja olivat luonteeltaan jatkuvaa toimintaa. Projektiryhmä ei ollut kaikilta osin motivoitunut. Muut projektin kehittämiskohteet nähtiin varsinaisina projektin ydintoimintoina, jossa myös projektin jäsenten asiantuntijuus ja luova toiminta olivat keskeisemmässä asemassa. Tämä voi johtua projektin tavoitteiden heikosta määrittelystä, mutta myös siitä että projektiryhmän viestintä projektiryhmän sisällä ja tavoitteiden uudelleen arviointi ja ohjaus eivät olleet riittävällä tasolla. Projektiryhmällä oli kenties eriävät mielipiteet projektin tavoitteiden priorisoinnin suhteen.

Osaprojektin ohjaukseen käytännössä oli eroja. Perinteisen projektinhallinnan näkökulmasta ohjauksen tehtävänä on analysoida ja tehdä tarvittavat muutokset projektisuunnitelmaan. Yhdessä osaprojektissa projektisuunnitelma tai toteutussuunnitelma ei ollut projektinhallinnan välineenä. Muutoksista päätettiin kaikissa osaprojekteissa joko keskustelemalla projektiryhmän tai laajemman ryhmän kesken vapaamuotoisesti tai projektin käytäntöjen mukaisesti viikkopalaverissa tai kuukausikokouksissa. Jos osaprojektin käytäntöihin kuului kokousmuistioiden laatiminen, muutokset kirjattiin kokousmuistioihin. Keskusteluja käytiin ensisijaisesti lyhyen aikavälin suunnitteluun tähdäten. Kokouksissa käsiteltiin projektin etenemistä, mitä projektissa oli tehty ja mitä tehtäisiin seuraavaksi. Projektiryhmien viikkopalaveria ja ESR-kokouksia voi luonnehtia tilannekatsauksiksi ja jatkotoimenpiteistä sopimiseksi. Valvonta liittyi pääsääntöisesti projektin taloudellisiin resursseihin.

Projektiin liittyviä riskejä ei analysoitu ennen projektiryhmän perustamista. Yhdessä projektissa tiedostettiin projektin tekniseen toteutukseen liittyvät riskit, jotka liittyivät organisaation mahdollisuuksiin ylläpitää palvelua ja palvelun potentiaalisten käyttäjämäärien arviointiin. Toisessa projektissa tiedostettiin kohderyhmän tavoittamiseen liittyvät ongelmat ja niitä pyrittiin ratkaisemaan neuvottelemalla toisten toimialojen sidosryhmien kanssa ja pyrkimällä yhteistyöhön näiden tahojen kanssa.

Projektiryhmien perustamisen jälkeen tavoitteita päivitettiin uudelleen projektipäällikön johdolla kahdessa osaprojektissa. Yhdessä osaprojektissa projektipäällikkö osallistui kehittämisprosessin arviointiin toteutusvaiheessa. Toisessa osaprojektissa arviointi tapahtui kerätyn palautteen perusteella, mutta se ei johtanut tavoitteiden uudelleen määrittelyyn merkittävästi, eikä siten vaikuttanut kehittämisprosessin sisällölliseen toteutukseen. Yhdessä osaprojektissa tavoitteiden uudelleenmäärittelyä tehtiin ensisijaisesti muiden toimialojen sidosryhmien kanssa.

5.4. Kehittämisprosessien keskeiset edistävät ja estävät tekijät TTS-hankkeen osaprojekteissa

Kehittämiskertomusten perusteella osaprojektien kehittämistyöhön edistävästi vaikuttaneet tai esteenä koetut tekijät projektin eri vaiheissa on esitetty taulukossa 1.

Kehittämisen vaiheet ja tehtävät	Toiminta/teot	Edistäjät	Esteet
Perustelu ja tavoitteen määrittely	Suunnittelutyö ennen projektiryhmän perustamista Projektisuunnitelma Projektin edistäminen	Kehittäminen perusteltu hyvin ja kiinnostavasti kohdeyleisö(jen) kannalta Projektiryhmän osallistaminen tavoitteiden määrittelyyn	‘Heikko’ yhteistyöverkosto Ylhäältä alaspäin toteutettu suunnittelutyö
Organisointi	Projektiryhmän rekrytointi; roolit ja tehtävät	Kohderyhmän eri toimijoiden ja toimintaympäristön hahmottaminen	Ei tiedetä todellisia tarpeita, kiinnostuksen kohteita ja intressejä
Toteuttaminen	Ideointi, priorisointi, kokeilu, mallintaminen	Oikein mitoitettut resurssit Projektiryhmän tekemä suunnittelutyö Projektin arviointi ja ohjaus	Arviointi ja konkreettinen toiminta eivät ole yhteydessä toisiinsa Tavoitteita ei päivitetä

Taulukko 1. Kehittämisprosessien keskeiset edistävät ja estävät tekijät TTS-hankkeessa

Yhteistyön rakentumista ja toiminnan suuntaamista edistivät kehittämiskohteen perusteleminen ja tavoitteen määrittely kiinnostavasti projektin tärkeimmille sidosryhmille. Projektiryhmän osallistaminen projektin tavoitteen määrittelyyn motivoi projektityöntekijöitä. Yhdessä osaprojektissa projektia edeltävää yhteistyöverkostoa ei ollut olemassa, mikä hidasti projektin siirtymistä toteuttamisvaiheeseen.

Osaprojektien kohderyhmien ja kehittävien palvelujen potentiaalisten käyttäjien hahmottaminen tapahtui kahdessa projektissa projektiryhmän osaamis- ja kokemustaustan pohjalta. Osaprojekteissa oli myös kohderyhmiä, joista projektiryhmillä ei ollut riittävää kokemusta ja tietämystä. Kohderyhmien todellisten tarpeiden, toimintaympäristön hahmottaminen ja kiinnostusten kohteiden analysointi on aikaa vievä prosessi.

Ideoinnissa tarvitaan erityyppistä tietoa ja osaamista. Osaprojekteissa tietoa tarvittiin eri toimijatahojen kiinnostuksen kohteista, tarpeista ja osaamistasoista kehittämiskohteen priorisointia varten. Yhdessä osaprojektissa käytettiin ideointitekniikoita sidosryhmien kanssa työskentelyssä. Projektiryhmien tarpeet saattavat myös vaihtua projektin edetessä. Uusi tieto tai muu yllättävä, projektiryhmästä riippumaton tekijä, saattaa muuttaa kehittämisen suuntaa ja sitä varten tarvitaan arviointia ohjaamaan projektiryhmän toimintaa tavoitteiden uudelleen määrittelyssä. Mallintamista hyödynnettiin suunnittelun

apuvälineenä kehittämiskohteen erilaisten vaihtoehtojen kartoittamiseksi, ajattelun selkeyttämiseksi ja päätöksenteon pohjaksi.

Projektiryhmissä karttui erilaisten kokeilujen kautta tietoa siitä, mitkä käytännöt olivat toimivia ja mitkä eivät. Tällaista tietoa dokumentoitiin blogimuodossa yhdessä osaprojektissa, koska toiminnan dokumentointi oli projektisuunnitelmassa yhtenä tavoitteena. Toimintatapa koettiin hyödylliseksi muutenkin kuin vain sen vuoksi, että se oli projektisuunnitelmassa määritelty toteutettavaksi. Tutkijan pyynnöstä projektiryhmät pitivät toiminnastaan blogeja myös muissa osaprojekteissa. Toisessa osaprojektissa projektisuunnittelija koki projektin edetessä blogiin kirjoittamisen hyväksi tavaksi selkeyttää kehittämistoimintaan liittyviä ajatuksiaan. Kolmannessa osaprojektissa oli käytössä projektinhallintaan soveltuva työväline, mutta se jätettiin projektin edetessä pois käytöstä. Osittain ehkä tästä johtuen osaprojektin varhaisessa vaiheessa tehty suunnittelutyö jäi unohtuksiin muilta projektityöntekijöiltä. Lisäksi TTS-hanke edellytti monien erityyppisten raporttien kirjoittamista rahoittajataholle, mikä saattoi kuormittaa projektiryhmän muuta dokumentointityötä.

5.5. Projekteissa huomioitavia asioita

Useamman vuoden kestävässä projekteissa henkilökunta saattaa vaihtua. Jo tästäkin syystä kannattaa huomioida projektitoiminnan dokumentoinnin merkitys projektiryhmän toimintatavoissa. Projektiryhmän kannattaa valita itselleen soveltuvimmat toimintatavat ja välineet sisäiseen viestintään ja toiminnan dokumentointiin. Mitä enemmän projektinjäsenten tehtävät ovat eriytyneet, sitä vähemmän projektilaiset ovat tietoisia toistensa töistä.

Projektin perusteluista, tavoitteista ja riskeistä kannattaa projektipäällikön keskustella yhdessä projektiryhmän kanssa jo projektin varhaisessa vaiheessa. Riippumatta alustavan suunnitelman muotoseikoista, oli projektisuunnitelma kirjoitettu sitten rahoittajaa, kirjastoa tai toista toimijatahoa silmälläpitäen, tavoitteita on hyvä päivittää projektin edetessä.

Mitä enemmän projektin tavoitteiden saavuttaminen edellyttää projektiryhmältä innovointia ja uusien toimintatapojen etsimistä, sitä enemmän suunnittelutyössä kannattaa antaa vastuuta ja valtuuksia projektiryhmälle. Projektiryhmän hallinnollinen 'talutushihna' kannattaa pitää löysällä. Projektiryhmä tarvitsee myös tukea ja konkreettista toiminnan arviointia.

Tulevia projektia miettiessä kannattaa ottaa huomioon kehittämissuunnitelmiin liittyvä ristiriita. Projektitoiminta voidaan organisoida niin että projektissa tavoitellaan innovatiivisia tuloksia. Toisena vaihtoehtona on organisoida kehittämistoiminta siten että projektissa kehitettävät palvelut jalkautetaan organisaatioon projektin aikana onnistuneesti. Molempien tavoitteiden toteutuminen on epätodennäköistä yhdessä ja samassa projektissa. (ks. Johansson, Löfström & Ohlsson 2007.) Jos projekti pidetään tai sen annetaan pysyä erillisenä toimintana organisaation muusta toiminnasta, sillä on paremmat edellytykset onnistua sille määritellyissä tavoitteissa innovatiivisuuden suhteen. Projektipäällikön mietittäväksi jää miten ja milloin projektin tulokset on jalkautettavissa organisaation toimintaan.

6. Tutkimus kirjastojen kehittämistoiminnan tukena

Tampereen yliopiston osaprojektissa tehty tutkimustyö jakaantui kahteen erilaiseen toimintatapaan liittää tutkimus kehittämisprojekteihin. Projektitutkija keskittyi tutkimaan miten kehittämistyötä tehtiin TTS-hankkeen kolmessa kohdekirjastossa. Tämän lisäksi kolme tutkimusapulaista teki tutkijan ohjauksessa kohdekirjastojen osaprojekteihin liittyvät fokusoidut selvitykset.

Tutkimusapulaisten tutkimukset olivat gradututkielman kokoisia, neljästä kuukaudesta puoleen vuoteen kestäneitä rajattuja kartoituksia: uuteen palveluun liittyvä esiselvitys, suunnitellun verkkopalvelun potentiaalisten käyttäjien tarpeiden kartoitus ja oman kirjaston henkilökunnan mediakasvatukseen liittyvien näkemysten selvittäminen. Tutkimustehtävä oli suoraan yhteydessä palvelun kehittämiseen ja tuotti päätöksenteossa tarvittavaa tietoa. Yliopisto ja kirjastot määrittelivät ja rajasivat tutkimustehtävät ennakoita ja työtä ohjattiin intensiivisesti. Tutkimusapulaiset saavuttivat tutkimukselle asetetut tavoitteet erinomaisesti.

Projektitutkijan vastuulla ollut kehittämishankkeiden prosessien ja toiminnan tutkimus oli lähtökohdiltaan huomattavasti väljemmin määritelty. Hakemusvaiheessa ei ollut riittävässä määrin keskusteltu tutkijan ja tutkimuksen roolista hankkeessa. Alkuvaiheessa kirjastojen edustajat odottivat tutkijan ottavan konsultoivan asiantuntijan roolin, joka olisi tukenut erilaisten palveluihin liittyvien ratkaisujen löytämistä ja hyvien käytäntöjen dokumentointia. Yliopistoa edustava projektitutkija puolestaan näki roolinsa aineiston kerääjänä ja analysoijana. Aineiston antaman evidenssin pohjalta voidaan kertoa, miten kirjastoissa toimitaan hankkeessa toteutettavassa, projektimuotoisessa palvelujen kehittämisessä. Odotukset tavoiteltavista tuloksista ja niiden soveltamisen aikajärjestyksestä poikkesivat, mikä hidasti tavoitteista sopimista, tutkimuksen rajaamista ja aineistonkeruun käynnistämistä.

Hankkeessa on saatu hyödyllistä kokemusta siitä miten tutkimus voidaan liittää osaksi kirjastojen kehittämisprojekteja. Tutkimus voi tuottaa kehityshankkeisiin lisäarvoa lyhyellä tai pitemmällä aikavälillä. Tutkimusapulaisten selvitykset edustavat rajattua, projekteja välittömästi tukevaa tutkimustyyppiä. Tutkijan tekemässä osuudessa oli kiinnostuksen kohteena kirjastojen toiminta palvelujen kehittämisprosesseissa. Tutkimuksella on ammatillista orientaatiota ja kirjastojen kehittämisstrategiaa tukeva tehtävä. Tutkimus toimii peilinä, joka antaa kirjastoammattilaisille mahdollisuuden oman toiminnan reflektointiin.

Hyvin tehty tutkimus vaatii aikaa ja resursseja sillä se perustuu riittävän kattavan aineiston keräämiseen ja aineiston huolelliseen analyysiin. Sen vuoksi on tärkeää että kaikilla tutkimukseen osallistuvilla on jo hankkeen alussa luotu yhteinen käsitys tutkimuksen tavoitteista, rajauksista ja lopputuloksen luonteesta. Tällöin tutkimuksen toteuttamisvaiheessa päästään hyvin liikkeelle ja saavutetaan tutkimukselliset tavoitteet. Loppuseminaarin puheenvuorojen perusteella TTS-hanke on edistänyt niin ammatillisella kuin akateemisellakin puolella ymmärryksen kasvua tutkimuksen roolista kirjastojen kehittämishankkeissa.

LÄHTEET

- Alastalo, M. & Åkerman, M. 2010. Asiantuntijahaastattelun analyysi: faktojen jäljillä. Teoksessa: Johanna Ruusuvuori & Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelujen analyysi. Tampere: Vastapaino, 372–392.
- Anttila, P. 2007. Realistinen evaluaatio ja tuloksellinen kehittämistyö. Hamina: Akatiimi.
- Arto K., Martinsuo M. & Kujala J. 2006. Projektiliiketoiminta. WSOY: Helsinki. Saatavana verkossa: <http://pbgroup.tkk.fi/en/>
- Blomquist, T. et al. 2010. Project-as-practice: In search of project management research that matters. *Project Management Journal* 41(1), 5–16.
- Flick, U. 2000. Episodic Interviewing, in M. Bauer and G. Gaskell (toim.) *Qualitative Researching with text, image and sound: A practical handbook*. London: SAGE, 75–92.
- Harré, Rom & Secord, Paul F. 1972. *The explanation of social behaviour*. Oxford: Basil Blackwell.
- Harré, Rom & van Langenhove, Luk. 1999. The dynamics of social episodes. Teoksessa: Harré, Rom & van Langenhove, Luk (toim.) *Positioning theory*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Huttunen, L. 2010. Tiheä kontekstointi: haastattelu osana etnografista tutkimusta. Teoksessa: Johanna Ruusuvuori & Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) *Haastattelujen analyysi*. Tampere: Vastapaino, 39–89.
- Johansson S, Löfström, M & Ohlsson, O. 2007. Separation or integration? A dilemma when organizing development projects. *International Journal of Project Management*, 25 (5), 457–464.
- Kemppi, H. 2010. Julkisen sektorin innovoinnin erityispiirteet. Case: Suomen kunnalliset kirjastot. Pro gradu –tutkielma. Markkinoinnin ja johtamisen laitos. Aalto-yliopisto. Kauppakorkeakoulu.
- Laitinen, M. 1998. Interventio ja muutos kokoonpanotyössä. Siirtyminen itseohjautuviin ryhmiin teollisuusyrityksessä. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 160.
- Laitinen, M. 2008. Organisatorisen muutosnarratiivin tuottaminen kertovan muutosselonteon menetelmän avulla. Teoksessa Kaasila, R, Rajala, R ja Nurmi, K. E. (Toim.) *Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä: Lapin yliopistokustannus*, 172–190.
- Lundin, R. A. & Söderholm, A. 1995. A theory of the temporary organization. *Scandinavian Journal of Management*, 11(4), 437–455.
- Mäntylä, R. 2002. Yksin mutta yhdessä. Opettajat omaa työtä ja oppilaitoksen toimintaa kehittämässä. [Väitöskirja]
- Saastamoinen. 1999. Narratiivinen sosiaalipsykologia – teoriaa ja menetelmiä. Artikkelin on ilmestynyt teoksessa Jari Eskola (toim.) 1999: *Hegelistä Harréen, narratiivista Nudistiin*. Kuopion yliopiston selvityksiä E. *Yhteiskuntatieteet* 10. s.165–192. [verkossa]
- Seppänen-Järvelä, R. 1999. Luottamus prosessiin. Kehittämistyön luonne sosiaali- ja terveystalalla. *Tutkimuksia* 104. Helsinki: Stakes. [Väitöskirja]
- Smith, C. & Winter, M. 2010. The craft of project shaping. *International Journal of Managing Projects in Business*, 3(1), 46 – 60.

- Tietoyhteiskunnan tilat ja sisällöt. ESR-projektihakemus. Saapumispäivä 31.1.2008. Diaarinumero LLH-2008-00263/Ha-7.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämissprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampere University Press.
- Uotila, P. 2009. Luovuus ja projektit. Osaaja.net. 2. Saatavana verkossa: <http://ojs.seamk.fi/index.php/osaaja/article/>
- Viirkorpi, P. 2000. Onnistunut projekti – opas kunta-alan projektityöskentelyyn. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Virtanen, P. (2000). Projektityö. Helsinki: WSOY.